

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIK VE
SİBER MAĞDURİYET DURUMLARININ SOSYAL
MEDYA BAĞIMLILIĞI İLE İLİŞKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

MERVE AKGÜN

Danışman
Doç. Dr. Nurhan F İSTİKCI

İstanbul-2021

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Merve AKGÜN
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Durumlarının Sosyal Medya Bağımlılığı ile İlişkisi
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Psikoloji
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 26/07/2021
- SAYFA SAYISI** : 121
- TEZ DANIŞMANI** : Doç. Dr. Nurhan FİSTİKCI
- DİZİN TERİMLERİ** : Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Sosyal Medya Bağımlılığı
- TÜRKÇE ÖZET** : Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisini incelemektir.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Merve AKGÜN

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIK VE
SİBER MAĞDURİYET DURUMLARININ SOSYAL
MEDYA BAĞIMLILIĞI İLE İLİŞKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

MERVE AKGÜN

Danışman

Doç. Dr. Nurhan FİSTİKCI

İstanbul-2021

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının çalışmalarından yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun şekilde atıfta bulunulduğu, kullanılan veriler üzerinde herhangi tahrifat yapılmadığını. Tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim

Merve Akgün

.././2021

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Merve Akgün'ün "Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Durumlarının Sosyal Medya Bağımlılığı ile İlişkisi" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____

Doç. Dr. Nurhan FİSTİKCI

(Danışman)

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi Alişan Burak YAŞAR

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi Fatih BAL

ONAY

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

../ ../ 2021

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Gelişen iletişim teknolojileri bireylere büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Ancak bu kolaylıkların yanında getirdiği bir takım problemler bulunmaktadır. Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisini incelemektir. Araştırmanın örneklemini Gaziantep ilinde eğitim gören 232 kadın ve 83 erkek olmak üzere 315 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma ilişkisel tarama modeline göre yapılmıştır. Araştırmanın verilerini elde etmek için; Kişisel Bilgi Formu, Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği ve Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, siber zorbalık ve siber mağduriyet ile sosyal medya bağımlılığı ölçeği ve alt boyutları arasında zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki görülmektedir. Sosyal medyada geçirilen süre ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir, siber mağduriyet ile sosyal medyada geçen süre arasında zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Sosyal medya bağımlılığı ve alt boyutlarının siber zorbalık puanına etkisine bakıldığında; yoksunluk alt boyutunun negatif yönde anlamlı etkisi olduğu, günlük yaşamı etkileme/kontrolsüzlük alt boyutunun ise pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Sosyal medya bağımlılığı ve alt boyutlarının siber mağduriyet puanına etkisine bakıldığında; yoksunluk alt boyutunun anlamlı bir etkiye sahip olmadığı, günlük yaşamı etkileme/kontrolsüzlük alt boyutunun pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Sosyal Medya Bağımlılığı, Lise Öğrencileri

SUMMARY

Developing communication technologies provide great convenience to individuals. However, there are some problems with these facilities. The aim of this study is to examine the relationship between cyberbullying and cyber victimization and social media addiction in high school students. The sample of the study consists of 315 high school students, 232 female and 83 male, studying in Gaziantep. The research was conducted according to the relational screening model. To obtain the data of the research; Personal Information Form, Cyber Bullying Scale, Cyber Victim Scale and Social Media Addiction Scale were used. As a result of the research, there is a weakly positive and significant relationship between cyberbullying and cyber victimization and the social media addiction scale and its sub-dimensions. There is no significant relationship between the time spent on social media and cyberbullying, there is a weakly positive and significant relationship between cyber victimization and the time spent on social media. Considering the effect of social media addiction and its sub-dimensions on the cyberbullying score; It is seen that the deprivation sub-dimension has a negative and significant effect, imposing on the daily life/uncontrollability sub-dimension has a positive and significant effect. Considering the effect of social media addiction and its sub-dimensions on the cyber victimization score; It is seen that the deprivation sub-dimension does not have a significant effect, while the sub-dimension of affecting daily life/the controllability has a positive and significant effect.

Keywords: Cyberbullying, Cyber Victimization, Social Media Addiction, High School Students

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
EKLER LİSTESİ.....	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN GENEL ESASLARI

1.1. Araştırmanın Problemi.....	5
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Varsayımlar.....	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet.....	7
2.1.1. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Tanımı.....	7
2.1.2. Siber Zorbalığın Görülme Biçimleri ve Araçları.....	10
2.1.3. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Nedenleri.....	13
2.1.4. Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Sonuçları.....	15
2.1.5. Siber Zorbalığın Geleneksel Zorbalıktan Farkı.....	17
2.1.6. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Yaygınlığı.....	17
2.1.7. Ülkemizde ve Dünyada Yapılan Önleme ve Müdahale Çalışmaları...19	
2.2. Sosyal Medya Bağımlılığı.....	21
2.2.1. Sosyal Medya Nedir.....	21
2.2.2. Sosyal Medyanın Özellikleri.....	22
2.2.3. Sosyal Medyanın Tarihsel Süreci.....	24
2.2.4. Sosyal Medya Araçları.....	25
2.2.4.1. Bloglar.....	25

2.2.4.2. Wikiler.....	25
2.2.4.3. İçerik Toplulukları.....	26
2.2.4.4. Mikrobloglar.....	26
2.2.4.5. Podcastler.....	26
2.2.4.6. Forumlar.....	27
2.2.4.7. Sosyal Ağ Siteleri.....	27
2.2.5. Sosyal Medyanın Etkileri.....	28
2.2.6. Sosyal Medya Bağımlılığı.....	29
2.2.6.1. İnternet Bağımlılığı.....	30
2.2.6.2. Sosyal Medya Bağımlılığı Tanımı.....	31
2.2.6.3. Sosyal Medya Bağımlılığı Nedenleri.....	35
2.2.6.4. Ülkemizde ve Dünyada Yapılan Çalışmalar.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	40
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	40
3.3. Veri Toplama Araçları.....	40
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	40
3.3.2. Siber Zorbalık Ölçeği.....	40
3.3.3. Siber Mağduriyet.....	41
3.3.4. Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği.....	41
3.4. Verilerin Analizi.....	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Sosyal Medya Bağımlılığı Puanlarının Bağımsız Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	69
5.2. Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Sosyal Medya Bağımlılığı İlişkisi.....	76
5.3. Öneriler.....	77
KAYNAKÇA.....	79
EKLER.....	99

KISALTMALAR

UNICEF: Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

RTÜK: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

FOMO: Fear Of Missing Out

DFA: Doğrulayıcı Faktör Analizi

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Uyum İndeksleri Uyum Ölçütleri.....	42
Tablo 4.1. Katılımcıların Bireysel Özelliklerine ilişkin Betimleyici İstatistikler.....	43
Tablo 4.2. Siber Zorbalık Ölçeği İfadelerine İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	45
Tablo 4.3. Siber Mağduriyet Ölçeği İfadelerine İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	46
Tablo 4.4. Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği İfadelerine İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	48
Tablo 4.8. Araştırma Ölçeklerine İlişkin Tanımlayıcı ve Güvenirlik Analizi Bulguları.....	53
Tablo 4.9. Katılımcıların Yaşlarına Göre Farklılık Analiz Bulguları.....	53
Tablo 4.10. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Farklılık Analiz Bulguları.....	54
Tablo 4.11. Katılımcıların Sınıflarına Göre Farklılık Analiz Bulguları.....	55
Tablo 4.12. Katılımcıların Lise Türlerine Göre Farklılık Analiz Bulguları.....	55
Tablo 4.13. Katılımcıların Annesinin Eğitim Durumuna Göre Farklılık Analiz Bulguları.....	56
Tablo 4.14. Katılımcıların Baba Eğitim Durumuna Göre Farklılık Analiz Bulguları.....	57
Tablo 4.15. Katılımcıların Evde İnternet Durumlarına Göre Farklılık Analiz Bulguları.....	59
Tablo 4.16. Katılımcıların Sosyal Medya Kullanma Süresine Göre Farklılık Analiz Bulguları.....	60
Tablo 4.17. Katılımcıların Sosyal Medyada Geçirdiği Günlük Süreye Göre Farklılık Analiz Bulguları.....	61
Tablo 4.18. Katılımcıların İnternete Girme Süresini Anne, Baba veya Aile Büyüklerinin Denetlemesine Göre Farklılık Analiz Bulguları.....	63
Tablo 4.19. Katılımcıların Kendini Sosyal Medya Bağımlısı Olarak Görmesine Göre Farklılık Analiz Bulguları.....	64
Tablo 4.20. Katılımcıların Toplumunu Sosyal Medya Bağımlısı Olarak Görmesine Göre Farklılık Analiz Bulguları.....	65
Tablo 4.21. Araştırma Ölçekleri ve Alt Boyutlarına İlişkin Korelasyon Analiz Bulguları.....	65

Tablo 4.22. Sosyal Medyada Geçirilen Süreye İlişkin Korelasyon Analiz Bulguları.....	66
Tablo 4.23. Siber Zorbalık Ölçeğine İlişkin Regresyon Analiz Bulguları.....	67
Tablo 4.24. Siber Mağduriyet Ölçeğine İlişkin Regresyon Analiz Bulguları.....	68

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 4.5.** Siber Zorbalık Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli.....50
- Şekil 4.6.** Siber Mağduriyet Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli.....51
- Şekil 4.7.** Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli....52

EKLER LİSTESİ

EK-A KİŞİSEL BİLGİ FORMU

EK-B SİBER ZORBALIK ÖLÇEĞİ

EK-C SİBER MAĞDURİYET ÖLÇEĞİ

EK-D SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ

ÖNSÖZ

Tez sürecimde bana yardımcı olan danışman hocam Doç. Dr. Nurhan Fıstıkçı'ya ve ölçeklerini kullanmama izin veren değerli hocalarıma teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca maddi manevi desteğini hiç esirgemeyen, arkamda olduğunu hep hissettiğim en büyük şansın olan anneme ve babama bana kattığı her şey için ve beni motive etmek için çaba gösteren kardeşlerime teşekkür ederim.

GİRİŞ

Tarih boyunca teknoloji değişmekte ve gelişmektedir. İnsanlık için önemli bir yeri olan iletişimde, gelişen teknolojiyle beraber değişmekte ve çeşitlenmektedir. Yenilenen iletişim teknolojilerinin insan yaşamına olan etkisiyle içinde bulunduğumuz çağ “bilgi çağı ve toplumu” olarak adlandırılmaktadır (Çiftçi,2018). Gelişen teknolojiyle birlikte internet de insan yaşamında yerini almaktadır. Ağların ağı anlamına gelen internet bütün bilgisayarları birbirine bağlayan sistem olarak tanımlanmaktadır. İnternetin genel bir haberleşme aracı olarak kullanılmaya başlanması teknolojik devrim olarak görülmekte ve iletişim dünyası yeniden şekillenmektedir (Akdal,2017). Bilgi ve iletişim teknolojileri özellikle internet kısa süre içinde her yaştan insanın ihtiyaçlarını karşılayabilmekte her geçen gün artan bilgiye ulaşmak, bilgiyi saklamak ve paylaşmak özelliği ile yaşamın önemli parçası olmaktadır (Erdur-Baker ve Kavşut,2007,s32). Yenilenen bilgi ve iletişim teknolojileri toplumsal yaşamda giderek artan bir önem kazanmaktadır. Yerel ve küresel sınırları ortadan kaldırmakta, iletişimde yeni kanallar açmakta, günlük işlevlerin çevrimiçinde de yapılabilmesini sağlamaktadır (Denizci,2009). Eğitim, sağlık, ticaret, bilimsel çalışmalar, haberleşme, siyaset, eğlence, oyun oynama, film/dizi izlemek, alışveriş yapmak sosyalleşme gibi birçok katılım gerektiren faaliyetler sanal ortama taşınmaktadır.

Teknolojinin gelişimi ve çeşitliliği ile sunduğu fırsatlar ülkemizde ve dünyada internet kullanımını arttırmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK,2020; TÜİK,2019; TÜİK,2018) verilerine göre internet kullanım oranı 2020 yılında 16-24 yaş grubundaki bireylerde %79,0 olduğu gözlenmiştir. Bu oranlar 2019 yılında %75,3 iken 2018 yılında %72,9 olarak gözlenmiş olup sürekli artış göstermiştir. Aynı verilere göre Türkiye’de evden internete erişim oranı 2020 yılında %90,7’ye ulaşmıştır. Bu oranlar 2019 yılında %88,3 iken 2018 yılında %83,8 şeklindedir. Tüm dünya verilerini içeren We Are Social 2020 Türkiye raporunda; Türkiye Ocak 2020’de 62.07 milyon yani nüfusun %74’ü internet kullanmaktadır. Bu oran bir önceki yıla göre %4 (2.4 milyon) büyüme göstermektedir (Digital in 2020).

İnternet ve cep telefonundaki gelişmeleri özellikle gençler yakından takip etmektedir. Bu gelişmeler onlar için sonsuz bir alan yaratmaktadır. Ancak sağladığı yararların yanı sıra sınırsız, yasaksız ve denetimsiz kullanımından kaynaklanan

sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlardan biri de siber zorbalıktır (Ayas ve Horzum, 2014).

Zorbalık; “birine kasıtlı olarak ve tekrarlayıcı bir şekilde fiziksel temasla ve sözlü olarak rahatsızlık vermeyi, güç ve üstünlük göstermeyi içeren davranışlar” (Olweus, 1994, s1173) olarak tanımlanmaktadır. İlk tanımı 2003 yılında Bill Belsey tarafından yapılan siber zorbalık; “bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak birey veya gruba e-posta, sms, web sayfaları ve bloglar aracılığıyla kasıtlı olarak tekrarlayıcı şekilde zarar vermeyi amaçlayan saldırganca davranışlardır” (billbelsey.com). Patchin ve Hinduja (2010) siber zorbalığı; bilgisayar, cep telefonu ve diğer elektronik cihazların kullanımından doğan kasıtlı ve tekrarlayıcı zararlı davranışlar olarak tanımlamaktadır. Arıca (2011,s10)’a göre “siber zorbalık bilgi iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel zarar verme davranışlarının tümüdür.” Dijital zorbalık, sanal zorbalık, e-zorbalık, çevrimiçi zarar verme, teknolojik zorbalık gibi farklı tanımları bulunmaktadır. Teknolojinin hayatı kolaylaştırıcı birçok faydasının yanı sıra siber zorbalığın teknolojinin zarar verici karanlık yüzü olduğu belirtilmektedir (Akbaba ve Eroğlu, 2013). Anlık mesajlaşma yoluyla aşağılayıcı ve saldırgan mesajlar gönderme, sosyal ağ sitelerinde söylentiler ve acımasız dedikodular yayma, utanç verici fotoğraflar gönderme, sahte hesap açma, başkasının kişisel bilgilerini paylaşma gibi farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır (Willard, 2007). Aynı zamanda Li (2006) siber zorbalığın takip ve ölüm tehditlerini de içerebileceğini, böylelikle ciddi sorunlara yol açabileceğini belirtmiştir.

Özellikle çocuklar ve gençler için riskli bir yaşam olayı olan siber zorbalık örnekleri dünya çapında varlığı belirginleşen toplumsal sorun haline gelmektedir (Baştürk ve Sayımer, 2017). Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF, 2019) 30 ülkeden yaşları 13-24 arasında değişiklik gösteren 170.000 katılımcıyla çalışma yapmış. Bu çalışma sonucu 30 ülkede her üç gençten birinin siber zorbalığa maruz kalmakta olduğu belirtilmektedir. Dünya çapında 15-24 yaş aralığındaki gençlerin %70,6’sının internette şiddet ve zorbalık gibi tehlikelere maruz kaldığına dikkat çekmektedir. Bilgi Teknolojileri İletişim Kurumu (BTK,2017) verilerine göre ise ülkemizde siber zorbalığa maruz kalma oranı %20’dir.

Siber mağduriyet, “bilgi ve iletişim teknolojileriyle ilişkisel ve teknik olarak bir kişi veya gruba zarar veren davranışlara maruz kalmak ve bu sebeple maddi ve

manevi zararların doğmasıyla oluşan mağduriyet” olarak tanımlanmaktadır. (Arıca, Kınay ve Tanrıku, 2012, s.2). Günümüzde siber mağduriyet yaşayanların sayısı az olmamakla birlikte sayıları giderek artmaktadır (Çiftçi, 2018). Siber mağdurların hayal kırıklığı, öfke, üzüntü, korku, endişe, kızgınlık, utanç, umutsuzluk, sosyal kaygı, incinmişlik duygularını yoğun olarak yaşadığı belirtilmiştir. Okuldan kaçma, notların düşmesi, madde kullanımı, arkadaşlık kuramama, suç işleme gibi davranışlar ortaya çıkmaktadır (Akbaba ve Eroğlu, 2013; Çiftçi, 2018). Bulgulara göre siber mağduriyet durumları stresli yaşam olaylarıyla bir araya geldiğinde sonucu intihar etmeye kadar varabilmektedir (Peker, 2015).

Gün geçtikçe insanlar için vazgeçilmez hale gelen internet, kullanım alanının genişlemesiyle yaşamımıza birçok yeni kavram katmıştır. Bu kavramlardan biri de sosyal medyadır. Bu kavram tek yönlü bilgi paylaşımından çok yönlü paylaşımlara imkan veren, eş zamanlı ve karşılıklı etkileşim ortamı sunan teknolojik medya sistemi olarak adlandırılmaktadır (Bilgiler Aydan, 2018). Sosyal medyanın temelini Web 2.0 teknolojileri oluşturmaktadır. Web 2.0 internet kullanıcılarının diğer kullanıcılarla iletişime geçmek ve paylaşımında bulunmak için ziyaret ettikleri internet siteleri ve programlar olarak nitelendirilmektedir. Web 2.0 teknolojisi üzerine kurulan sosyal medya sosyal etkileşimi derin kılan, iş birliği projelerine ve topluluk oluşumuna imkan sağlayan siteler olarak adlandırılmaktadır (Hazar, 2011). Sosyal medya özellikle gençlerin kendilerini ifade edebilmeleri, içerik üretebilmeleri, eski tanıdıklara ulaşabilme, yeni arkadaşlıklar kurabilmelerini sağlamaktadır. Ayrıca kendi adına profil sayfaları oluşturabilme ve bu sayfalarda içerik oluşturup fotoğraf, video ve blog içerikleri paylaşabilmektedir (Yıldız ve Koçak, 2020; Bilgiler Aydan, 2018). Bu çeşitlilik Boyd ve Ellison (2008)’a göre sosyal medyayı benzersiz kılan özelliğidir. Aynı zamanda akıllı telefonlara gelen internet özelliği ile kolay ve hızlı ulaşılması, zaman ve mekan sınırının olmaması, sunduğu imkanların çeşitliliği ile her kesimden insanın ilgisini çekmektedir (Barut ve Fırat, 2018).

We Are Social ve Houtsuite’nin 2020 raporuna göre dünyada 3,8 milyar kişi aktif olarak sosyal medya kullanmaktadır. Aynı zamanda ortalama bir kişi günde 2 saat 24 dakikasını sosyal medyada geçirmekte. WAS 2020 Türkiye raporuna göre Türkiye’de sosyal medya kullanıcı sayısı 54,0 milyondur. Bu sayı Nisan 2019’dan Ocak 2020’ye kadar 2,2 milyon artış göstermiştir. Türkiye 16-64 yaş grubunun

sosyal medyada zaman geçirdiği süre açısından 46 ülke arasından 13'üncü sırada yer almaktadır.

Sosyal medya, internet üzerinden en çok kullanım oranına sahip ağların başında gelmektedir. Sosyal medya uygulamaları sadece iletişimi sağlamakla kalmayıp oyun oynamak, bilgi edinmek, alışveriş yapmak gibi hemen her ihtiyacı karşılamak gibi olanaklar sunmaktadır. Bu çok yönlülüğünün yaşamı kolaylaştırmasının yanı sıra getirdiği dezavantajlarda bulunmaktadır. Bunlardan biride sosyal medyanın aşırı ve bilinçsiz kullanımı anlamına gelen sosyal medya bağımlılığıdır (Koçak ve Yıldız, 2020).

“Bağımlılık, kişinin fiziksel ve ruhsal açıdan zarar görmesine rağmen bağımlısı olduğu maddeyi kullanma davranışını yapmaya devam etmesi durumudur.” Kişinin maddeye karşı aşırı istek duyması ve bu isteği durdurmakta zorlanmasıdır. Bağımlılık sadece maddeyle olmayıp bir eyleme ve araca bağımlı olunabilmektedir. Bu davranışsal bağımlılık olarak tanımlanmaktadır. İnternet kullanımının artmasıyla yeni bir kavram olan internet bağımlılığı da bir davranışsal bağımlılık türü olarak literatürde yerini almaktadır (Ögel, 2010). Sosyal medyaya internet üzerinden bağlanıldığı için sosyal medya bağımlılığı internet bağımlılığı kapsamında olmaktadır. Andreassan, Torsheim, Pallesen (2014) sosyal medya bağımlılığını; “sosyal medyayla aşırı meşgul olma, sosyal medyaya bağlanmak için yoğun istek duyma, günlük aktiviteleri, iş ve akademik yaşamına zarar verecek kadar çok zaman harcama” olarak tanımlamıştır.

Teknoloji çağının bir getirisi olan sosyal medya özellikle gençlerin ilgisini çekmekte ve bunun bağımlılık haline gelmesi problem olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde teknoloji çağının getirisi olan bir diğer problem ise siber zorbalık ve buna bağlı olarak siber mağduriyettir. Bu tüm bu bilgiler ışığında bu çalışmada lisede öğrenim görmekte olan gençlerin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma durumlarının sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisi araştırılmıştır. Siber zorbalık, siber mağduriyet ve sosyal medya bağımlılığı konularını birlikte ele alan bir çalışma olmadığından bu çalışmanın literatüre katkıda bulunması amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisi var mıdır? Temel probleme bağlı olarak araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir;

1. Lise öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarının sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisi vardır.
2. Lise öğrencilerinin siber mağduriyet durumlarının sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisi vardır.
3. Lise öğrencilerinin sosyal medyada geçirdiği süre ile siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları arasında bir ilişki vardır.
4. Sosyal medya bağımlılığının siber zorbalık ve siber mağduriyet üzerinde etkisi vardır.

1.2.Araştırmanın Amacı

İnternet, artık hayatımızın her noktasında giderek büyüyen bir yere sahiptir. Dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de özellikle genç nüfusun interneti çoğunlukla sosyal medyada zaman geçirmek amacıyla kullanmaktadır. Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisini incelemektir. Sosyal medyada gereğinden fazla zaman geçiren lise öğrencilerinin bu zaman diliminde ne kadar siber zorba davranışlarda bulduklarını ve maruz kaldıklarını belirlemektir.

1.3.Araştırmanın Önemi

Hayatımızı kolaylaştıran, hızla gelişen teknoloji ve artan internet kullanımı, her gün yenisi eklenen sosyal medya siteleri, internet kullanımının yaşının düşmesi, kullanımın ve erişimin kolay olması, sınırları ortadan kaldırmasıyla lise çağındaki bireylerle ilgili güncel araştırma yapmayı şart kılmıştır. Siber zorbalığın yaygınlığı incelendiğinde hemen her ülkede görülmektedir. Ülkemizde ise ilk siber zorbalık çalışmaları Arıca ve Erdur-Baker tarafından yapılmıştır. Bulgular, siber zorbalığın diğer ülkelerdeki gibi ülkemizde de giderek artmakta olan bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır (Erdur-Baker,2013). Siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının birçok durum ile ilişkili olabileceği bu durumlardan birinin de sosyal medya bağımlılığı olabileceği düşünülmüştür. İlgili alanyazın incelendiğinde siber zorbalık, siber mağduriyet durumlarının

sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisini inceleyen çalışma bulunmamaktadır. Bu araştırmada bu bağlamda literatüre katkı sağlaması, önleme ve müdahale çalışmalarında kullanılmaya açık olması yönüyle önemlidir.

1.4. Varsayımlar

- Araştırmada kullanılan ölçeklerin belirlenen amaçları ölçeceği varsayılmıştır.

1.5.Sınırlılıklar

- Araştırma Gaziantep ilinde 2020-2021 eğitim gören lise öğrencileriyle sınırlıdır.
- Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Siber Mağduriyet Ölçeği, Siber Zorbalık Ölçeği ve Sosyal Medya Bağımlılık Ölçeğinin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet

2.1.1. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Tanımı

Siber, bilgisayar ve ağlarıyla ilgili kavramlar için kullanılan bir terimdir (Baştürk ve Hekim, 2013). Bilgisayar, cep telefonu, tablet gibi iletişim teknolojileri özellikle çocuk ve ergenler tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. İnternetin küresel düzeyde yaygınlaşması ve kitle iletişim aracı olarak kullanılmaya başlanmasıyla bireyler artık diğerleriyle sürekli iletişimde kalmakta, sosyalleşmekte, düşünce alışverişi yapabilmektedir. Aynı zamanda eğlenmekte ve duygusal ilişkiler yaşayabilmektedir (Çoklar, Kılıçer, Özeke, 2018). İletişim teknolojilerinin yanlış ve kötüye kullanımıyla zorbalık fiziksel alandan (özellikle okul ve çevresinden) sanal alana taşınmış olup “siber zorbalık” olarak adlandırılan yeni bir sorun ortaya çıkmıştır (Kestel ve Akbıyık,2016).

Siber zorbalık, “bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir kişi veya gruba e-posta, sms, bloglar, web sayfaları aracılığıyla kasıtlı olarak tekrarlayıcı şekilde zarar vermeyi amaçlayan davranışlardır” (billbelsey.com). Kişi veya grup tarafından elektronik yollarla kendini savunamayan mağdura karşı yapılan tekrarlayıcı saldırgan davranışlardır (Smith, Mahdovi, Carvalho, Fisher, Russel, Tippet, 2008). Li ve Beran (2005) siber zorbalığı, “bir kişiye iletişim teknolojilerini kullanarak taciz edici ve utanç verici mesajlar göndererek yapılan saldırganlık yöntemi” olarak tanımlamaktadır. Ayas ve Horzum (2014) siber zorbalığı, “bir veya daha fazla kişinin bilişim teknolojilerini kullanarak mağdur durumundaki kişiye sürekli ve kasıtlı olarak zarar vermesi” olarak tanımlamıştır.

Teknolojiyi kullanarak mağdurun utandırıcı fotoğraflarını çekmek, birini sebepsizce oyundan veya sohbet odasından atmak. Başkalarını kötüleyecek kırıcı paylaşımlarda bulunmak. Bir kişi ile dalga geçmek, lakap takmak veya dedikodu yaymak. Teknolojiyi kullanarak tehdit ve hakaret içeren mesajlar göndermek. Kişisel bilgileri kopyalamak veya kişinin şifrelerini ele geçirmek siber zorbalık davranışlarına örnektir (Eroğlu, 2014; Altan ve Eldeklioğlu, 2019).

Siber zorbalık rollerinin geleneksel zorbalıkla benzer olduğu görülmektedir (Aksaray, 2011).

- Siber zorba: zorbalığı yapan kişidir.
- Siber mağdur\kurban: zorbalığa uğrayan, maruz kalan kişidir. Bazen kişi hem zorba hem de mağdur olabilmektedir.
- Seyirciler: seyirciler ikiye ayrılmaktadır. Birincisi, sorunun bir parçası olan seyircilerdir. Bunlar zorbalığı destekleyerek pekiştiren ve zorbalığa teşvik eden kişilerdir. İkincisi, çözümün bir parçası olan seyircilerdir. Bu kişiler zorbalığı durdurmakta ve kurbanı yardım etmektedirler (Willard, 2005).

Siber zorbalığın hemen her tanımında yer verilen davranışın tekrarı, kasıtlı olması, güç dengesizliği, zarar vermeyi amaçlaması siber zorbalığın bileşenleri (cyberbullying.org, 2014) veya siber zorbalığın özellikleri (Slonje ve Smith, 2008) olarak görülmektedir. Eroğlu (2014), bunlara kısa zamanda çok sayıda kişiye ulaşılabilmesi, sanal alanın yeterince denetlenmemesi ve siber zorbalık aracının kolaylıkla saklanabilmesini eklemektedir.

Siber zorbalıkta bahsedilen güç dengesizliği fiziksel kuvvet veya statü gücü değil teknik becerilere, teknolojik cihazları kullanma becerisine sahip olmaktır. Siber zorbanın bilişim teknolojilerini mağdura oranla daha iyi kullanabilmesi, teknik beceriler konusunda yetersiz bireylerin siber mağdur olabilmesi siber zorbalığa özgü güç dengesizliğidir (Pekşen Süslü ve Oktay, 2018). Sanal ortamda siber zorbanın, siber mağdurdan takipçi sayısı, oyunda ileri seviyede olmak gibi yüksek statüde olması da güç dengesizliği olarak yorumlanmaktadır (Nocentini, Calmaestra, Schultze-Krumbholz, Scheithauer, Ortega, Menesini, 2010). Siber zorbalıktaki güç dengesizliğini kabul etmeyen araştırmacılar da bulunmaktadır. Wolak, Mitchell ve Finkerhol (2007), siber mağduru kendine yönelik saldırgan davranışları kolayca sona erdirebileceğini savunmaktadır. Dooley, Pyzalski ve Cross (2009), siber zorbalıktaki güç dengesizliğini değerlendirmenin karmaşık olduğunu, fotoğraf çekmek, fotoğrafı yayınlamak veya birine mesaj atmak gibi bazı siber zorbalık davranışlarının teknik beceri gerektirmediğini savunmaktadır. Teknoloji maskesini kullanarak yapılan kimliği gizleme becerisi de güç dengesizliği olarak görülmektedir (Vandebosh ve Van Cleemput, 2009). Kişinin kimliğini kolayca gizleyebilmesi yapılan davranışın sorumluluğunu almaya ihtiyaç duymadan siber zorbalığı yapmayı kolaylaştırmaktadır. Siber zorbalar kurallar, sosyal sınırlar olmadan ve davranışlarını

kontrol etmeye ihtiyaç duymadan zorbalık davranışlarını istediği şekilde yapabilmektedir. Teknolojiye sığınarak kimliğin deşifre olmayacağını bilmek siber zorbalık eğilimini arttırabilmekte ve siber zorbalara cesaret vermektedir (Hinduja ve Patchin, 2006).

Siber zorbalığın doğasındaki davranış tekrarı özelliği teknolojiye bağlı nedenlerden dolayı diğer zorbalık türlerine göre farklılaşmaktadır. Bir kişinin uygunsuz bir fotoğrafını veya görülmesinden rahatsız olacağı videosunu sosyal paylaşım sitelerinden birinde bir kez paylaşması veya aynı anda birden fazla kişiye göndermesi davranış tekrarı olmayabilir. Paylaşılan içeriği birçok kişi görebilmektedir. Aynı zamanda bu içerik depolanıp saklanabilmekte gören kişiler tarafından paylaşılabilmekte, kopyalayıp çoğaltılabilmektedir. Bu da teknolojinin yapısından kaynaklanan siber zorbalığa özgü tekrar olarak kabul edilmektedir (Arıcak,2015).

Siber zorbalığın bir başka özelliği olan kısa sürede çok kişiye ulaşması da oldukça önemlidir. Teknolojik araçlarla yapılan siber zorbalığın hızla yayılması siber zorbalıkla mücadeleyi, siber zorbalığı önlemeyi ve siber zorbalığın kontrolünü zorlaştırmaktadır (Eroğlu,2014). Shariff (2004)'e göre siber zorbalığın çok sayıda kişiye ulaşması siber zorbalığa dâhil olan zorba sayısını arttırmaktadır. Bu durum siber mağdurun üzerindeki yükü arttırmakta olup olumsuz etkileri daha da katlanılmaz kılmaktadır. Ayrıca siber mağdurlar teknolojik cihazlarını kapatıp internette uzak dursalar bile kendilerine yönelik saldırgan davranışları engelleyememektedirler. Bu yönüyle siber zorbalığın sıradan şiddetlerden daha tehlikeli olduğu belirtilmektedir (Baştürk Akça ve Sayımer, 2017).

Zorbalık yeni rastlanan olgu değildir teknolojinin benimsenmesiyle, kullanım alanının genişleyip her an her yerde ulaşılabilir olmasıyla sanal ortama taşınmıştır. Gelişen ve sürekli yenilenen teknolojinin sunduğu imkânlar, etkileşim rahatlığı, kimliğin kolay gizlenebilmesi ve sosyal ağların sık kullanımı siber zorbalığı giderek artan bir soruna dönüştürmektedir (Topçu Uzer ve Tanrıkulu, 2017). Siber zorbalığın çeşitli tanımları olsa da siber mağduriyet, siber zorbalığa maruz kalma durumu olarak görülmektedir (Pekşen Süslü ve Oktay, 2018).

Siber mağduriyet, “bilgi ve iletişim teknolojileriyle birey ya da guruba karşı teknik ya da ilişkisel olarak yapılan zarar verici davranışlara maruz kalmak ve bu

maruziyet nedeniyle maddi ve manevi zararlar görmek” olarak tanımlanmıştır (Arıcak, Kınay ve Tanrıku, 2012, s2). Yapılan çalışmalarda siber zorbalığa maruz kalanların sayısının her geçen gün arttığı ve internet kullanan kişilerin sanal ortamda kurduğu ilişkilerde siber zorbalığa maruz kalma ihtimalinin yüksek olduğu görülmektedir. Aynı zamanda siber mağdurların, geleneksel zorbalığa maruz kalan kişilerden daha fazla psikolojik zararlar gördüğü belirtilmektedir (Karaca, Mutlu ve Gencer, 2021).

2.1.2. Siber Zorbalığın Görülme Biçimleri Ve Araçları

Kişiler iletişim teknolojilerini kullanarak farklı şekillerde siber zorbalık yapabilmektedirler. Siber zorbalığın görülme biçimleri farklı yönleriyle ele alınıp sınıflandırılmıştır.

Vandebosh ve Van Cleemput (2009) siber zorbalığın görülme biçimlerini mağdurun doğrudan dâhil olduğu siber zorbalık ve mağdurun hemen haberi olmadan da gerçekleşebildiği dolaylı siber zorbalık olarak ikiye ayırmıştır. Doğrudan siber zorbalığı fiziksel (kasıtlı virüs veya virüslü dosya göndermek), sözel (iletişim teknolojilerini kullanarak hakaret etmek, korkutmak), sözel olmayan (utanç verici içerikler yayınlamak) ve sosyal (sohbet odasından veya oyundan birini atmak) olmak üzere dört gruba ayırmıştır. Dolaylı siber zorbalıkta ise kimliği gizlemek veya başkasının kimliğine bürünme, dedikodu yapmak, lakap takmak, iftira atmak, özel bilgileri yaymak, web sitelerini incitici amaçlarla kullanmak davranışları yer almaktadır.

Arıcak (2015)’e göre siber zorbalığın, “teknik temelli elektronik zorbalık” ve “iletişim temelli zorbalık” olmak üzere iki çeşidi bulunmaktadır. Teknik temelli elektronik zorbalık; teknik bilgi ve uzmanlık gerektirmektedir. Burada hedef bilgisayar yazılımı ve donanımdır. Web sitelerine uygunsuz yollarla erişmek, kişinin özel bilgilerini ele geçirip kullanmak, virüslü e-postalar göndermek bu zorbalık çeşidine örnektir. İletişim temelli zorbalıkta ise hedef mağdurun duyguları ve kişiliğidir. İletişim teknolojilerini kullanarak rahatsızlık verme, hakaret etme, dedikodu yayma, isim takma, istenmeyen görüntü yayma bu siber zorbalık çeşidine örnektir.

Willard (2007), siber zorbalığın “eylemin türüne göre” yedi farklı biçimde görülebileceğini belirtmiştir.

1) Parlama (Flaming): Çevrimiçi ortamda düşmanca, aşağılayıcı, saldırgan dille gerçekleşen tartışmalardır. Genellikle sohbet veya oyun gibi ortamlarda gerçekleştiğinden birçok kişi bu tartışmalara şahit olabilmektedir.

2) Taciz (Harassment): Hakaret içerikli kırıcı mesajlar gönderme durumudur. Genellikle anlık mesajlaşma ve e-posta gibi iletişim araçlarıyla gerçekleşmektedir.

3) Karalama (Denigration): Çevrimiçi ortamda mağdurun itibarını zedeleyecek asılsız ve saygısız içerikler paylaşma durumudur. Mağdurun yüzünü cinsel içerikli fotoğrafa yapıştırıp yaymak bu zorbalık türüne örnektir.

4) Başkasının kimliğine bürünme (Impersonation): Mağdurun kimliğini kullanarak onu kötü gösterecek, başına iş açacak veya ilişkilerine zedeleyecek paylaşımlarda bulunması durumudur.

5) İfşa ve düzenbazlık (Outing and trickery): Mağdura ait özel bilgileri, sırları çevrimiçi ortamda yayma veya başkalarına göndermeyi içerir. Düzenbazlık ifşanın bir parçası olarak görülmektedir. Siber zorba, mağdurun bilgilerini ona arkadaşıyla yaklaşarak hileli bir şekilde elde edebilir.

6) Dışlama (Exclusion): Mağduru çevrimiçi gruplara, sohbet odalarına, oyun ortamına kasıtlı olarak almamak, atmak veya dışlamaktır.

7) Siber takip (Cyberstalking): Mağdura yönelik sürekli zarar verme tehdidi içeren, güvenlik endişesi oluşturan korkutucu ve düşmanca mesajlar göndermektir.

Slonje, Smith ve Frisén (2012), siber zorbalığın görülme biçimlerini üç gruba ayırmaktadır. Birincisi, mağdurun cinselleştirilmiş görüntülerini yayma veya sürekli cinsel içerikli fotoğraf ve mesajlar göndermek olan “sexting”dir. İkincisi, sürekli taciz edici yorumlar yapmayı içeren “trolling”dir. Son olarak da çevrimiçi oyunlarda mağduru sürekli taciz etmek olan “griefing”dir. Bunlara ek olarak “happy slapping” olarak adlandırılan bir siber zorbalık çeşidi de bulunmaktadır. Bu zorbalık türü bir grubun başka bir kişiye tokat atarken veya saldırırken, gruptan başka biri tarafından görüntülerini çekip sosyal paylaşım sitelerinde yayılması şeklinde gerçekleşmektedir (Campbell, 2006).

Yapılan çalışmalar dedikodu yayma, sırrını ifşa etme ve tacizin ergenler arasında yaygın olduğunu ortaya koymaktadır (Sayımer ve Baştürk Akça,2017).

Siber zorbalık; cep telefonu, çevrimiçi sohbet odaları, anlık mesajlaşma, e-posta, kişisel web siteleri, forumlar, bloglar, sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla yapılabilmektedir (Semerci,2017; Bayram ve Özkamalı,2019).

Anlık mesajlaşma: Birden fazla kişiyle eş zamanlı iletişim olanağı sağlayan araçlardır. Yazılı, sesli ve video yoluyla gerçekleştirilmektedir. Messenger, Whatsapp, Skype buna örnektir. Anlık mesajlaşma yoluyla yapılan siber zorbalık davranışlarına tehdit içeren, incitici, küçük düşürücü içerikte mesajlar atma örnek verilebilmektedir (Horzum, 2010).

Bloglar (Günlükler): Bir kişi veya grup tarafından oluşturulan bloglar genellikle kendini tanıtmaya ve fikir paylaşımı amacıyla kullanılmaktadır. Yazı, resim, ses ve bağlantıları içerir. Siber zorbalık blog açarak mağdura yönelik incitici ve mağduru zora sokacak paylaşımlar yapmaktadırlar (Horzum, 2010).

Forumlar: Temelini internet oluşturan forumlar, mesaj panosu ve web sayfaları şeklindeki tartışma platformudur. Belli konu alanlarıyla ilgili tartışmalar, fikir alışverişleri, sorun çözüm önerileri bu forumlar aracılığıyla yapılabilmektedir. Bu iletişim aracılığıyla yapılan siber zorba davranışlarına diğerlerinin fikirleriyle alay etme veya aşağılama örnek verilebilir (Peker, 2013).

Web Siteleri: Bir kişi veya kuruluş tarafından tanıtım, duyuru, etkinlik amaçlı kurulan iletişim aracıdır. Siber zorbalık web siteleri aracılığıyla bir kişinin kişisel bilgilerini, fotoğraflarını ve videolarını kişinin rızası olmadan paylaşabilmektedir (Eroğlu, 2014).

Sohbet Odaları: Burada eş zamanlı iletişim gerçekleşmektedir. Metin, görüntü ve sesli görüşmeler yapılabilmektedir. Sohbet odasında gerçekleşen konuşmalar sohbet odasında bulunan kişilere açıktır. Sohbet odalarında kişinin isteği dışında cinsel içerikli konuşmalar yapmak, kişinin aşağılanarak küçük düşürülmesi ve sohbet odasından atılma davranışları bu araçla yapılan siber zorbalığa örnektir (Eroğlu, 2014).

Sosyal Paylaşım Siteleri: İnsanların kendileriyle ilgili paylaşımlarda bulunabildiği aynı zamanda diğer insanlarla iletişim kurabildiği medya alanlarıdır. Sosyal paylaşım siteleri kullanıcılarının toplum içinde yer edinebilme olanağı bulmaktadır (Dilmen ve Öğüt, 2010). Facebook, Twitter, Instagram ve Youtube bu sitelere örnek verilebilir. Sosyal paylaşım sitelerinin en önemli özelliği özgür ve açık olmasıdır. Sosyal paylaşım siteleri çoğu zaman başkalarını utandırmak, ifşa etmek amacıyla da kullanılmaktadır (Urfalı t.y.)

E-posta: Elektronik mesaj alma ve gönderme amacıyla en çok kullanılan ve bilinen araçtır. Siber zorbalık kullanımında tek tuşla resim, ses ve yazı kişiler

listesindeki herkese gidebilmektedir. E-postanın yönlendirilmesi seçeneğiyle siber zorbalık içeren mesaj kısa sürede çok sayıda kişiye ulaşabilmektedir (Bhat, 2008).

Li (2005), yaptığı çalışmada en çok kullanılan siber zorbalık araçlarının e-posta, cep telefonuyla atılan anlık mesajlar ve sohbet odası olduğu sonucuna ulaşmıştır. Smith, Mahdavi, Carvalho ve Tippett (200) yaptığı çalışmada %5.3'ünün mesajlaşma yoluyla, %4.3'ünün telefonla siber zorbalığa maruz kaldığı sonucuna ulaşmıştır. Türkiye'de Ayas ve Horzum (2012) tarafından yapılan çalışmada katılımcıların %27.6'sının sosyal ağlar %34.7'sinin msn ve sohbet odaları, %8.5'inin e-posta, %7.1'inin cep telefonu ve %20.5'inin ise web sitesi ve forumlar aracılığıyla siber zorbalığa maruz kaldığı belirtilmiştir.

2.1.3. Siber Zorbalığın ve Siber Mağduriyetin Nedenleri

Alanyazında siber zorbalık ve siber mağduriyetin nedenlerine ilişkin çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda bireyleri siber zorbalık davranışlarına iten birçok neden ortaya koyulmuştur.

Bulgular, siber zorbalığın bozulan arkadaşlık ilişkileri sonucu veya biten duygusal ilişkilerden dolayı intikam almak istenmesi, kıskançlık, farklı görüşlerden veya farklı alt kimliklere karşı ön yargılar, sosyal itibar kazanma ve grup içinde kendi yerini koruma çabası, can sıkıntısı, teknolojiyi daha iyi kullanan kişilerin güç gösterisi gibi nedenlerden dolayı siber zorbalık davranışları yapıldığını öne sürmektedir (Akar ve Özdemir,2011; Hinduja ve Patchin, 2006). Aynı zamanda depresyon, sosyal ilişki kuramama, ve nevrozizm gibi psikolojik ve davranışsal sorunların bireyin siber zorbalık yapma nedenlerinden olabilmektedir (Arıcak,2015).

Kowalski, Limber ve Agatson (2008) gençlerin siber zorbalık yapma nedenlerini şu şekilde sıralamıştır;

- Siber zorbalık yaparak mağduru kontrol etme
- İntikam alma isteği
- Soğukkanlı ve sert görünme isteği
- Sanal ortamda yakalanma riskinin daha az olması
- Sanal ortamda kimliğin gizlenebilmesi ve mağdurla yüz yüze iletişim kurmak zorunda olmama
- Dile getirilmeyen saldırganca hayallerin sanal ortamda davranışa dökülmesi (Akt; Kılınç,2015).

Siber zorbalığın nedenleri arasında “çevrimiçi disinhibisyon etkisi” veya “çevrimiçi umursamazlık etkisi” olduğu görülmektedir (Suler,2004). Bu yaklaşım siber ortamdaki davranışların daha az sınırlandırıldığını ve bunun siber zorbalara cesaret verdiğini bu nedenle daha cüretkâr olduğunu savunmaktadır. Araştırmacı çevrimiçi disinhibisyon etkisini ikiye ayırmıştır. Birincisi “pozitif çevrimiçi disinhibisyon” olan “benign”dir. Burada kişi çevrimiçi alanın daha az sınırlandırılmasının verdiği cesareti olumlu durumlar için faydalanmaktadır. Kekeme insanların internet üzerinden sosyalleşmesi veya kişinin olduğundan daha kibar davranması buna örnektir. İkincisi de “negatif çevrimiçi disinhibisyon” olan “toxic”dir. Burada ise kişi daha cüretkâr davranarak hakaret, tehdit, saldırganlık davranışlarında bulunmaktadır. Disinhibisyonun etkisiyle siber zorbalılar yakalanmayacaklarını ve siber ortamdaki davranışlarının gizli kalacağını düşünmektedir. Ayrıca yüz yüze iletişim olmadığından davranışlarının sonucunu görmediği için empati hissetmeyebilir ve sonuçları göz ardı edebilmektedir.

Barlett ve Gentile (2012), siber alanın anonim olma imkânı ve fiziksel güç gerektirmemesi özelliklerinin siber zorbalığa neden olduğunu savunmaktadır. Başarılı siber zorbalık deneyimlerini, siber zorbalığa dair olumlu tutumlar ve siber zorbalığın pekiştirilmesi siber zorbalık nedenleri arasında görülmektedir. Siber zorbalığın nedenlerine ilişkin bir başka açıklama Giumetti, Schroeder, Lattanner ve Kowalski (2014) tarafından yapılmıştır. Araştırmacılar daha önce geleneksel zorbalık veya siber zorbalığa maruz kalma deneyimlerinin siber zorbalık nedeni olduğu savunmaktadır. Ayrıca siber zorbalık yapmanın güçlü hissettirdiğini ve zorbalılar için eğlenceli olduğunu bu nedenle siber zorbalık yaptıkları belirtilmiştir. Düşük empati düzeyi, depresyon, anksiyete, madde kullanımı, sosyal desteğin az olması, ebeveynlerle kurulan ilişkilerin siber zorbalık davranışları üzerinde etkisi olduğunu ifade edilmektedir. Li ve Beran (2007)’a göre geleneksel zorbalığa maruz kalan kişiler teknolojiyi intikam almak veya kendilerini korumak amacıyla kullanmaktadır. Aynı zamanda geleneksel zorbalığa maruz kalmanın siber zorbalığa maruz kalma riskini de arttırmaktadır.

Yapılan araştırmalar siber mağduriyetin çeşitli nedenlerini ortaya koymuştur. Özellikle çocuklar ve gençler ödev yapmak ve arkadaşlarıyla konuşmak gibi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla iletişim araçlarını özellikle interneti sık kullanmaktadır. Bireyin zamanının büyük çoğunluğunu internette geçirmesi,

internetin tehlikeli yönleriyle karşılaşma riskini arttırmaktadır (Uzdil, Evli ve Şimşek, 2018). Erdur-Baker ve Kavşut (2007) yaptıkları çalışmada internet temelli iletişim araçlarını kullanım sıklığının siber zorbalık ve siber mağduriyeti etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Çiftçi (2018)'nin araştırmasına göre internette çevrimiçi olmanın siber mağduriyet yaşama riskini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda interneti yoğun kullanan bireylerin yanlışlıkla güvenilir olmayan sitelere girmesi ve bu sitelerde kişisel bilgilerini paylaşması, sanal ortamda tanımadığı kişilerle sohbet etmesi bireyin siber mağduriyet yaşama riskini arttırdığı belirtilmiştir. Fiziksel veya sanal ortamda başkalarıyla çatışmak, düşük öz saygı, internetin kullanım ayarlarını bilmemek veya dikkate almamak, sanal ortamda kişisel mahremiyeti koruyamamak siber mağduriyetin nedenleri arasında görülmektedir (Arıcak, 2015).

2.1.4. Siber Zorbalığın ve Siber Mağduriyetin Sonuçları

Siber zorbalık, diğer zorbalıklar gibi hem siber zorbalığa uğrayanları hem de siber zorbalık yapanları çeşitli alanlarda (duygusal, davranışsal, fiziksel, psikolojik, akademik ve sosyal) olumsuz etkilediği görülmektedir (Topçu Uzer ve Tanrıku, 2017).

Willard (2005), siber zorbalığın geleneksel akran zorbalığından daha zarar verici olduğunu savunmaktadır. Bunun nedeninin siber zorbalığın her an her yerde gerçekleşebilmesi, siber zorbalık materyalinin geniş kitlelere yayılabilmesi, siber zorbalıkların anonim olması olarak açıklamıştır. Aynı zamanda siber zorbalıkta, zorba ve mağdur arasında kişisel bağlantı bulunmasa da mağdur psikolojik zarar görmektedir (Erdur Baker ve Kavşut, 2007).

Siber mağdurların; korku, kaygı, öfke, utanç, kızgınlık, üzüntü (Kestel ve Akbıyık, 2016; Türkileri İnelöz ve Uçanok,2013; Hinduja ve Patchin, 2006), çaresiz, dışlanmış, hayal kırıklığı, mutsuzluk (Bridge ve Duman, 2019; Çiftçi,2018), incinmiş, yardıma muhtaç, yalnızlık (Semerci, 2017) gibi duyguları yoğun olarak yaşadığı görülmektedir. Düşük öz saygı, akran ilişkilerinde bozulma, sosyal davranışlar geliştirememesi gibi sosyal problemler yaşadığı (Dilmaç ve Büyükyıldırım,2015) ve diğerlerine karşı bir güvensizlik oluştuğu (Tokunaga, 2010) belirtilmektedir.

Siber mağduriyet yaşayan öğrencilerde psikolojik ve sosyal problemlerin yanında akademik başarısızlık, derslerine odaklanamama, notların bir anda düştüğü görülmektedir. Aynı zamanda siber mağdurların okulu güvenli bir yer olarak algılamadıklarından; okuldan kaçma, çok fazla devamsızlık yapma ve okula silah getirmek gibi davranışlar sergilediği görülmektedir (Aktepe,2013; Aksaray, 2011). Depresif semptomlar, suça sürüklenme, alkol ve madde kullanımı gibi sorunlar siber mağduriyet yaşayan kişilerde görülmektedir (Ybarra, Finkerhol, Mitchell, Turner ve Wolak, 2011). Ayrıca siber mağduriyet, intihar etmeye kadar uzanan ciddi sonuçlar oluşturabilmektedir (Peker, 2014; Schenk ve Fremouw, 2012).

Siber zorbalık sonucu, mağdurlar genellikle tek başına baş etmeye çalışmaktadır. Yardım almak isteyen öğrencilerinse ilk olarak yakın arkadaşlarına gittikleri görülmektedir (Kestel ve Akbıyık, 2016). Öğrencilerin yaşadığı sorunu ailesine söylememe nedeni ailesinin internete erişimini kısıtlayacağı veya yasaklayacağı korkusu, zorbayı bulamayacaklarını ve kanıt bulunamayacağını düşünmeleri olarak açıklanmaktadır. Öğretmenlere veya okul müdürüne söylememe nedeni ise siber zorbalığın okul dışında olduğu için bu konuyla ilgili bir şey yapılamayacağını düşünmektedirler. (Mishna, Solomon, Saini, 2009). Erdur Baker ve Topçu (2016) yaptığı araştırma sonucunda katılımcıların %24,5'inin siber mağdur olduğu ve %45,1'inin yaşadığı mağduriyet sonucu yardım aldığı görülmektedir.

Siber mağdurlar gibi siber zorbaların da bir takım problemler yaşadığı görülmektedir. Siber zorbaların saldırganlık ve uyumsuzluk gösterdikleri, kuralları çiğnedikleri, düşmanca tavırlar sergiledikleri belirtilmektedir (Eroğlu, Akbaba, Işık, Özkorumak ve Aktepe,2015). Siber zorbalık yapan kişilerin dışarıda zorbalığa maruz kalma olasılıkların daha yüksek olması da siber zorbalık yapmanın bir sonucu olarak görülmektedir (Mishna, Cook, Gadalla, Daciuk ve Solomon, 2010). Siber zorbalık yapan bireylerde alkol ve madde kullanımının yanında aynı zamanda suça karışmış bireylerle arkadaşlık kurdukları belirtilmektedir (Topçu Uzer ve Tanrıku,2017).

Yapılan çalışmalar sonucunda siber zorbalığın sonuçlarının hayatı birçok alanda etkilediği görülmekte, ciddiye alınması gereken boyutta ve geniş kapsamlı olmaktadır. Bireylerin kendi arkadaş ortamında gerçekleşebileceği gibi bütün ülkenin görebileceği şekilde de olabilmektedir. Hem bireye hem de topluma maddi ve manevi zararlar verebilmektedir.

2.1.5. Siber Zorbalığın Geleneksel Zorbalıktan Farkı

Siber zorbalık, iletişim teknolojilerinin gelişmesine paralel olarak artış gösteren zorbalık türüdür. Siber zorbalık kavramının ortaya çıkmasıyla genellikle yüze gerçekleşen akran zorbalığını, siber zorbalıktan ayırt edebilmek amacıyla akran zorbalığı kavramı yerini geleneksel zorbalık kavramına bırakmıştır (Uçanok ve Türkileri İnelöz, 2012). Birçok araştırmacı siber zorbalığın, geleneksel zorbalığın uzantısı olduğunu ve gelişen teknolojiyle birlikte yeni bir boyut kazandığını ifade etmektedir (Li,2005; Topçu ve Erdur Baker, 2007; Çiftçi, 2018). Zorbalık ve siber zorbalık birbirini beslemekte olup (Unicef,2019) çeşitli yönleriyle farklılaşmaktadır.

Bu farklardan ilki anonimlikdir. Geleneksel zorbalıkta genellikle zorbanın kim olduğu bilinmekteyken, siber zorbalıkta genellikle kimlik belirsizdir. İkincisi, güç dengesizliğidir. Geleneksel zorbalıkta fiziksel veya statü olarak güç dengesizliği gerekmektedir. Ancak siber zorbalıktaki güç dengesizliği teknik becerilerdir. Üçüncüsü geleneksel zorbalıkta kurban olay yerinden ayrıldıktan sonra zorbadan kurtulabilir ama siber zorbalıkta, mağdur her hangi bir zaman diliminde ve her yerde zorbalık içeren davranışla karşılaşabilmektedir. Dördüncüsü geleneksel zorbalıkta seyirciler sadece olay anında bulunan kişilerken, siber zorbalık çok hızlı yayılmakta ve çok sayıda kişi seyirci olabilmektedir. Bu yüzden siber zorbalığın etkisi daha kalıcı olabilmekte ve senelerce sürebilmektedir (Dikmen ve Tuncer, 2017; Peker ve Ada, 2012; Ayas ve Horzum, 2010). Bunlara ek olarak Shariff (2005) siber zorbalıkta cinselliğin daha fazla ve kolay yapılabildiğini söylemiştir. Son olarak geleneksel zorbalık, genellikle fiziksel alanda gerçekleştiğinden müdahale edilmesi kolay olabilmektedir. Siber zorbalıkta ise sanal ortamın aileler, öğretmenler ve okul yöneticileri tarafından kontrol edilememesi siber zorbalığın bilinmesini ve müdahale etmeyi zorlaştırmaktadır (Türkileri İnelöz ve Uçanok, 2013). Siber mağdurların, diğer zorbalık mağdurlarından daha fazla depresif semptomlar yaşadığı ve psikolojik olarak daha fazla zorlandığı saptanmıştır. Bunun nedeni siber zorbalığın anonim olma ve hızla yayılma özellikleri olarak açıklanmaktadır (Arıkan, Ayaz, Can ve Işık, 2018).

2.1.6. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Yaygınlığı

İletişim teknolojilerinin giderek artan kullanımıyla sanal ortamda bazı istenmeyen davranışlara maruz kalmak az rastlanan bir durum değildir. Alanyazında

siber zorbalığın yaygınlığıyla ilgili pek çok araştırma yapılmıştır. Sonuçlar birbirinden farklı olsa da siber zorbalığın tüm dünyada ortak bir sorun olduğu görülmektedir (Bayram ve Özkamalı,2019).

Türkiye’de ilk çalışmaları Erdur Baker ve Kavşut (2007) tarafından yapılmıştır. Yaşları 14-19 arasında değişen 228 lise öğrencisiyle yapılan çalışma öğrencilerin %28’inin siber zorbalık yaptığı, %30’unun siber zorbalığa maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Arıca, Siyahhan, Çıplak, Sarıbeyoğlu, Yılmaz ve Memmedov (2008) tarafından yapılan çalışmaya 269 Türk öğrencisi katılmıştır. Çalışma sonucunda Türk öğrencilerin siber zorbalık yapma oranının %36 olduğu görülmektedir. Dilmaç (2009), 666 lisans öğrencisiyle yaptığı çalışmada öğrencilerin %22,5’inin en az bir kez zorbalık yaptığını, %53,3’ünün ise en az bir kez siber zorbalık mağduru olduğu sonucuna ulaşmıştır. Eroğlu ve ark. (2015) tarafından 160 ergenle yapılan çalışmada siber zorbalık yapma oranının %6,9, siber zorbalığa maruz kalma oranının %8,7 ve siber zorba/mağdurların oranının %67,5 olduğu saptanmıştır. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) 2017 yılında siber zorbalığa maruz kalma oranının %20 olduğunu belirtmiştir.

Li (2005) Kanada’da 264 öğrenciyle yaptığı çalışmada öğrencilerin %17’sinin siber zorbalık yaptığını, %53,6’sının birinin siber zorbalığa uğradığını bildiği sonucuna ulaşmıştır. Beran, Misha, Shariff ve McInroy (2015) tarafından Kanada’da yaşları 10-17 arasında değişen 1001 çocukla yapılan çalışma sonucunda; her yedi çocuktan biri siber zorbalığa maruz kalırken, her 13 çocuktan biri siber zorbalık yapmaktadır. Siber zorbalığa uğrayan çocukların %94,28’i diğer zorbalık türlerinde görülmektedir. Ayrıca siber zorbalığın ve mağdurların diğer zorbalık biçimlerine karışma olasılıklarının yüksek olduğu saptanmıştır.

Kowalski ve Limber (2007) ABD’de ortaokul öğrencileriyle yaptığı çalışmada; öğrencilerin %11’inin sadece siber zorbalığa maruz kaldığını, %4’ünün siber zorbalık yaptığını, %7’sinin zorba/kurban olduğu sonucuna ulaşmıştır. Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi (CDC)’nin Ulusal Gençlik Riskli Davranış Anketi (YRBSS,2011) verilerine göre ABD’de lise öğrencilerinin %16.2’sinin siber zorbalığa maruz kaldığı kaydedilmiştir (Akt; Öksüz,2019).

Hinduja ve Patchin, 2007-2019 yılları arasında yaptığı araştırmanın raporuna göre öğrencilerin ortalama %28’i en az bir kez siber zorbalığa maruz kalmıştır.

Öğrencilerin ortalama %15,7'sinin ise siber zorbalık yaptığı belirtilmiştir. Aynı zamanda bu oranların son 5 yılda giderek arttığı gözlemlenmektedir (Cyberbullying Research Center,2019).

UNICEF (2019) dünya üzerinde yaşları 15-24 arasında olan ve çevrimiçi olan gençlerin %70,6'sının internette şiddet ve zorbalığa maruz kaldığını bildirmiştir.

Çin'de 312 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada; öğrencilerin %58'inin siber zorbalık yaptığı, %68'inin siber zorbalığa maruz kaldığı rapor edilmiştir (Leung, Wong, ve Forver, 2017). Çin'de yapılan başka bir çalışma bulgularına göre okullarda siber zorbalık yapma oranının %60, siber zorbalığa maruz kalma oranının ise %72 olduğu saptanmıştır (Chan ve Wong, 2015).

Avusturalya'da 107 ilköğretim öğrencisiyle yapılan çalışmada öğrencilerin %13'ünün bir kez siber zorbalığa maruz kaldığı, %48,6'sının defalarca siber zorbalığa maruz kaldığı rapor edilmiştir (Muller, Skues ve Wise, 2017).

2.1.7. Ülkemizde ve Dünyada Yapılan Önleme ve Müdahale Çalışmaları

İletişim teknolojilerinin kullanım alanı yaygınlaştıkça, siber zorbalığın etki alanının genişlediği düşünülmektedir. Siber zorbalık, evrensel bir sorun olarak kabul edilmekte ve birçok ülke bunun üstesinden gelmek için önleme ve müdahale çalışmaları yapmaktadır (Pekşen Süslü ve Oktay,2018).

Avusturalya'da siber zorbalığı önlemeye yönelik toplum temelli proje çalışması yapılmaktadır. Bu projenin amacı “etik dijital vatandaş” kavramını toplumun benimsemesini sağlamaktır. Bölgedeki yetişkinlere çocuklara, ergenlere ve yönelik bilgilendirici oturumlar, tartışma alanları ve atölye çalışmaları düzenlenmektedir. Siber ortam ve siber güvenlik konularıyla ilgili belgesel çekimleri yapılmaktadır. Bu proje; internet ortamının yaşamdan ayrı bir yer olmadığını ve insanların sosyalleştiği, araştırdığı, eğlendiği bir ortam olduğunu ortaya koymaktadır (Arıkan Dirimen, Işık, Ayaz ve Can, 2018)

İtalya Mayıs 2017'de çocukları siber zorbalıktan korumayı amaçlayan yasayı kabul etmiştir. Küçük yaştaki kişilerin internetteki kırıncı ve karalayıcı içeriklerin kaldırılması sağlanacaktır. Siber zorbanın reşit olması durumunda sorumluluk kişiseldir, reşit olmadığı durumlarda sorumluluk denetleme görevi olana aittir. Aynı zamanda ebeveynlere ve öğretmenlere yönelik çocukları eğitmek amacıyla çağrı yapılmaktadır (Greco, 2020).

Siber zorbalığın bazı biçimleri Kanada’da suç kabul edilmektedir. Kanada Ceza Kanunlarına göre “İletişiminiz kendinizin veya başkalarının güvenliğinden endişe duyulmasına neden oluyorsa, bu kişiyle tekrar tekrar iletişim kurmak suçtur.” Bir kişi ırk, etnik köken, din, cinsiyet, cinsel yönelim, medeni durum, aile durumları ve engellilik konularında ayrımcılık ve nefret yayıyorsa bu suç kabul edilmektedir (Belsey, 2019).

ABD’de 2015 yılında birkaç eyalet siber zorbalığı resmi olarak suç kabul etmiştir (Hinduja ve Patchin, 2015). Aynı zamanda ABD’de ulusal zorbalığın önlenmesi farkındalık ayının 2016 Ekim raporunda; okul kurallarının uygulanması, öğrencilere yönelik danışmanlık verilmesi, okul yöneticileri ve ebeveynlerle iş birliği yapılması konuları zorbalığı önleme programında yer almaktadır (Centers for Disease Control and Prevention, 2016).

Türkiye’de Nedim-Bal ve Kahraman (2015) üstün yetenekli öğrenciler için “siber zorbalığa karşı duyarlılık geliştirme programı” çalışmaları yapmıştır. Bu programın, öğrencilerin duyarlılığını geliştirmede önemli bir katkı sağladığı belirtilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) siber zorbalıkla mücadele kapsamında ebeveynler için “güvenli internet kullanımı” ve ”siber zorbalık” kılavuzu hazırlamıştır. Ebeveynlere bu süreçte nasıl davranılmalı, neler yapılmalı, ne gibi önlemler alınmalı konularında öneriler sunmaktadır. Bir başka çalışma Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve MEB ortaklığında 2006-2007 eğitim öğretim yılında beş pilot okulda “Medya Okuryazarlığı” dersi okutulmaya başlanmıştır. Bu dersin amacı kurgulanan içeriği nasıl değerlendirileceğini ve nasıl çözümleneceğini öğretmektir. 2015-2016 eğitim öğretim yılında bu ders müfredatta yerini almıştır (RTÜK, 2016).

Son olarak Eylül 2020’de Türkiye’de daha güvenli ve daha bilinçli internet kullanımı için İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı bünyesinde “Siberay” farkındalık projesi oluşturulmuştur. Bu proje siber zorbalık, siber güvenlik, sosyal medya kullanımı, internet bağımlılığı konularında farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır. Siber zorbalıkla ve her türlü siber suçla mücadele etmeyi hedeflemektedir (Siberay,2020).

Siber zorbalığı önleme ve müdahale çalışmaları, siber zorbalığın kötü etkilerinden korunmak için önemlidir. Siber zorbalığın, dünya çapında bireyi ve

toplumu etkileyen bir sorun olduğu düşünöldüğünde siber zorbalık konusunda farkındalık oluşturmak bu konuyla ilgili yapılacak çalışmalara katkı sağlayacaktır. Bu noktada okul yöneticilerinin, ebeveynlerin, rehber öğretmenlerin yapılacak çalışmalara katkı sağlamaları önemli olmaktadır.

2.2. Sosyal Medya Bağımlılığı

2.2.1. Sosyal Medya Nedir

Gelişen ve çeşitlenen iletişim araçları internet kullanım alanını genişletmekte ve etkileşimi kolaylaştırmaktadır. Günümüzde önemli iletişim alanlarından olan sosyal medya, dünyayla iletişim imkânı sağlayan ve internetin en fazla ilgi gören uygulamaları arasında yer almaktadır (Fırat ve Barut, 2018).

Alanyazında sosyal medyanın çeşitli tanımlarına rastlanmaktadır. Sosyal medya, “Web 2.0. teknolojilerini temel alan sosyal etkileşime, paylaşımına, topluluk oluşumuna imkan veren web siteleridir” (Bruns ve Bahnisch, 2009). Başka bir şekilde; “sosyal medya zaman ve mekân sınırı olmadan paylaşmanın ve tartışmanın esas alındığı insani iletişim şekli” olarak tanımlanmıştır (Akıncı Vural ve Bat,2010). Sosyal medya, Kaplan ve Haenlein (2010)’a göre Web 2.0. teknolojilerinin üzerine inşa edilen kullanıcılarının içerik üretmesine ve paylaşmasına izin veren internet tabanlı web uygulamalarıdır.

Sosyal medya kullanıcılarına eşsiz bir iletişim alanı yaratmaktadır. Bireyler kendileri adına çeşitli bilgilerinin yer aldığı profiller oluşturmakta ve bu profillerde istedikleri içerikleri paylaşabilmektedir. Aynı zamanda karşılıklı görüş bildirme ve ortak paylaşımı esas alan interaktif bir ortam sunmaktadır. Bireyler fikirlerini, yaşamsal deneyimlerini ve pek çok içeriği mesajlar veya görüntüler aracılığıyla paylaşabilmektedir (İlgaz,2018; Mencik ve Çalışkan, 2015). Bireylerin gündelik yaşamdan kaçış, sosyalleşme, boş zaman geçirme, eğlence, öğrenme, iletişim gibi çeşitli beklentilerine cevap vermektedir. sosyal medya çok çeşitli özellikleriyle internet üzerinden en çok kullanılan ağlar arasında ilk sırada yer almaktadır (Hazar, 2011). Sosyal medyanın dünya çapında rakamsal değerlendirilmesi yapıldığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır (Kahraman,2009):

1. İnternette sosyal medya pornoyu geride bırakmıştır.
2. Twitter’ın büyüme oranı 2008 yılında % 1.500.
3. Her üç kişiden ikisi sosyal ağları ziyaret etmektedir.

4. Youtube'ta her gün 100 milyon video izlenmekte. Dakika da 20 saatlik video yüklenmektedir.
5. İnsanlar Facebook'ta her gün 8 milyar dakika geçirmekte ve Facebook'ta günlük 285 milyon paylaşım yapılmaktadır.
6. 350 milyon kullanıcısıyla Facebook bir ülke olsaydı Hindistan ve Çin'den sonra en kalabalık 3. ülke olurdu.
7. 307 milyon üye ile Youtube bir ülke olsaydı Hindistan ve Çin'den sonra en kalabalık 3. ülke olurdu.
8. Twitter'a açıldığı günden beri 6.7 milyar tweet gönderildi.
9. İnternette kullanıcıların %68'i sosyal ağları kullanmaktadır.
10. Facebook'ta en aktif 3. Ülke Türkiye'dir.
11. Friendfeed' en fazla tercih eden ülke Türkiye'dir.
12. Avrupa ülkeleri arasında Türkiye interneti fazla kullanan ülkedir (Akt; Tektaş,2014).

Günümüzde ise bu rakamlar We are Social ve Houtside'in raporunda ise şöyledir; sosyal medya kullanıcı sayısı bir önceki yıla göre 321 milyon artış göstermiştir. Dünya üzerinde en fazla kullanılan sosyal medya uygulamaları Facebook, Youtube, WhatsApp'tır. Dünya üzerinde Facebook kullanan kişi sayısı 1.95 milyar olduğu düşünülmektedir. Türkiye, 37 milyon kullanıcısıyla Facebook'un en fazla kullanıldığı 10. ülke olmaktadır. Dünya üzerinde 2 milyar kişi her ay Youtube'da oturum açmaktadır (Digital in 2020).

2.2.2. Sosyal Medyanın Özellikleri

Sosyal medya çok fazla paylaşımın gerçekleştiği, çevrimiçi medyanın bir türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürekli güncellenen ve kullanım alanı genişleyen sosyal medyanın çeşitli özellikleri bulunmaktadır.

Gürsakal (2009) sosyal medyanın beş özelliği olduğunu belirtmiştir.

Katılım: Sosyal medyayı oluşturan en önemli nokta kullanıcıların katılımıdır. Kullanıcıların birbirlerine geribildirimlerde bulunmasını sağlamaktadır. Böylelikle bireylerin katılım göstermesi kolaylaşmaktadır. Kullanıcıların birbirlerinin paylaşımlarına yorumlar bırakması katılım örneğidir.

Açıklık: Sosyal medya doğrudan etkileşime açıktır. Aynı zamanda içerikten faydalanma açık ve hızlı olmaktadır.

Karşılıklı Konuşma: Sosyal medya kullanıcılarına çift yönlü iletişimin yanında zamanında ve kolaylıkla geribildirimde bulunma imkânı sunmaktadır.

Bağlantısallık: sosyal medya uygulamalarının birçoğu bağlantısaldır. Diğer web sitelerine, araştırmalara ve kişilere bağlantı (link) verilebilmektedir.

Topluluk: Sosyal medya etkili ve hızlı oluşum için topluluklara izin vermektedir. Böylelikle topluluklar sosyal medya üzerinden ortak ilgi alanlarında buluşabilmektedir (Akt; Tutgun Ünal,2015).

Boyd (2013) sosyal medyanın beş özelliğinden bahsetmiştir. Birincisi sürekliliktir. Sosyal medyada içerik olarak farklılıklar olabilmekte ancak süreklilik hep merkezde yer almaktadır. Kullanıcılar kurallara uyduğu sürece hesaplarını kullanabilmektedir. İkincisi tekrarlanabilirliktir. Sosyal medyada içerikler kopyalanabilmekte kolaylıkla depolanabilmektedir. Bu nedenle kullanıcıların paylaştığı içeriklerin tekrar kullanılabilme özelliği bulunmaktadır. Üçüncüsü araştırılabilirliktir. Sosyal paylaşım ağlarının çoğunda arama özelliği bulunmaktadır. Böylece sosyal medya aracılığıyla arama yapmak mümkündür. Dördüncü özelliği ölçeklenebilirliktir. Sosyal medya sayesinde veri toplamak ve verileri ölçümlemek çok daha rahat ve hızlı olabilmektedir. Bağlantılar yollanarak anketler doldurulabilmektedir. Son özelliği konumsuzluktur. İnternetin bulunduğu her yerde sosyal medyaya ulaşmak mümkündür. Özellikle ceplerimize kadar giren mobil (taşınabilir) cihazlar sayesinde ulaşım daha da kolay olabilmektedir (Akt; Kırık,2013).

Sosyal medya bireylere zaman ve mekân kısıtlaması olmadan, kontrolden uzak bir şekilde kendini ifade etme alanı sunmaktadır. Katılımcıların kendi ihtiyaçlarına göre iletişim aracı ve içerik seçtiği bir alandır. Sosyal medyanın bireysel ve kitlesel iletişime olanak sağlaması, derin etkileme gücüne sahip olması bu alanı kullanışlı kılmaktadır (Aktan, 2014; Blossom,2009). Sosyal medya platformlarının içerik paylaşımı için uygun bir alan olması, etkileşime dayalı olması, katılımcıların kendilerine ait hesapları olması kişisel gizlilik ve erişilebilirlik imkânı olması sosyal medyanın özellikleri arasındadır (Lietsala ve Sirkkunen, 2008).

Bütün bu özellikler nedeniyle sosyal medya geniş kitlelere ulaşmaktadır. Yaşamın her anında çevrimiçi olabilmek, sanal alanın parçası olabilmek sosyal medyanın bu özellikleriyle artık mümkün olmaktadır.

2.2.3. Sosyal Medyanın Tarihsel Süreci

Sosyal medya mesaj, bilgi, fikir, fotoğraflar ve videolar gibi içerikleri paylaşmak amacıyla kullanılan ağlar olarak tanımlanmaktadır. Sosyal medyaya erişim internet üzerinden gerçekleşmektedir. Bu nedenle sosyal medyanın tarihi internetin icat edilip yaygınlaşmasına dayanmaktadır.

1997 yılında SixDegress ile sosyal medyanın tarihi süreci başlamaktadır. Kullanıcılar kişisel profiller oluşturmaya ve arkadaşlık kurmaya başlamıştır. 1997'den 2001 yılına kadar birçok uygulama (LiveJournal, MoveOn, AsianAvenue, Black Planet, Third Voice, Epinions, Ryze, Lunarstorm, Cyword, Wikipedia) kendini göstermektedir. Bu uygulamalardan bazıları hala kullanılmaktadır (Jones,2015).

2002 yılında kurulan Frienster bazı araştırmacılara göre sosyal medyanın tanımına uyan ilk örneğini olmaktadır. Kullanıcılara profil oluşturma, fotoğraf, video ve mesaj paylaşma imkanı vermektedir. Aynı zamanda kullanıcılar başkalarının gönderilerine yorum bırakarak geribildirimde bulunabilmektedir (Hazar,2011). 2003 yılından itibaren sosyal medya platformları hareketlenerek birçok yeni sosyal ağlar (Linkledin, Visible Poth, Xing, Myspace, LostFm) oluşturulmuştur (Boyd ve Ellison,2007).

2004 yılında dünyada en çok tercih edilen sosyal medya uygulaması olan Facebook, Mark Zuckerberg ve oda arkadaşları tarafından kurulmuştur. İlk olarak Harward Üniversitesi öğrencilerine özel bir sosyal medya uygulamasıyken 2006 yılından sonra 13 yaşından büyük olmak şartıyla kullanılabilir olmuştur. 2006 yılında Jack Dorsey, Biz Stone, Noah Glass ve Evan Williams tarafından Twitter kurulmuştur. 140 karakter ile sınırlandırılmakta ve "Twit" ile iletişim kurulmaktadır. 2010 yılında Kevin Sytrom ve Mike Krieger tarafından dünyanın en popüler altıncı sosyal medya uygulaması olan Instagram kurulmuştur. Fotoğraf ve video uygulaması paylaşımına odaklanan bir uygulama olan Instagram hızla büyümektedir (Jones,2015). 2011 yılında belli bir süre fotoğraf ve video paylaşmayı sağlayan Snapchat, 2015 yılında kullanıcılarına canlı yayın yapma imkânı veren Periscope, 2016 yılında video paylaşımı ve canlı yayın yapmayı sağlayan Tiktok kurulmuştur (Bilginer,2020). İnternet kullanımının yaygınlaşması aynı zamanda erişimin kolay ve ucuz olması sosyal medyanın bugünkü önemine katkı sağlamaktadır.

2.2.4. Sosyal Medya Araçları

Sosyal medya araçları; bloglar, mikrobloglar, wikiler, içerik toplulukları, podcastler, forumlar ve sosyal ağ siteleri olmak üzere yedi gruba ayrılmaktadır

2.2.4.1. Bloglar

1997 yılında bir takım programcı internet üzerinde beğendikleri sitelere ait fikirlerini kendi profillerinde kısa notlarla yayınlamasıyla blog kavramı oluşmuştur. Bu kısa not paylaşma yöntemi, iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla farklılaşp istenilen her konuda düşüncelerin paylaşıldığı, beğenilerin sunulduğu bir alana dönüşmüştür. Bloglar aracılığıyla kullanıcıların isteğine bağlı olarak sadece kendilerinin görebileceği veya başkalarıyla paylaşabildiği sayfalar oluşturabilmesine olanak sağlanmaktadır (Dilmen, 2007). Türkçe karşılığı “web günlüğü” veya “ağ günlüğü” olan blogların kişiye özel alan kavramının oluşmasında önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Bir konu üzerine fikirlerin yazılması, gönderinin sonunda gönderim tarihi ve yazarın adı belirtilmesi, kullanıcının iznine bağlı olarak paylaşılan yazılara yorum yapılması blogların özelliklerindedir (Onat ve Alikılıç, 2008). Bloglar içeriklerine göre dört gruba ayrılmaktadır. Birincisi, hobi veya kişisel ilgileri öncelik kılan kişisel bloglardır. İkincisi, belirli tema veya konuya ilişkin özgün içerikli temasal bloglardır. Üçüncü olarak yayınevleri, gazete ve dergi kuruluşları, televizyon kanalları kurumsal web sitelerine blogları eklemektedir. Bu yayıncıların sponsor olduğu bloglar olarak adlandırılmaktadır. Son olarak şirketlerin çalışanlarının veya yöneticilerinin kurumsal amaçlı yazdığı kurumsal bloglardır. Bireyleri sosyalleşmeye ve paylaşımaya yönelten bloglar, karşılıklı konuşma ve fikir paylaşımına imkân sağlamaktadır (Karaçor, 2009).

2.2.4.2. Wikiler

Belirli konulara ilişkin bilgilerin düzenlenerek yayınlanabildiği sosyal medya ortamlarıdır. Wikilerde kayıtlı kullanıcılar sayfalardaki paylaşılan içeriklere müdahale edebilmekte ve açık kaynak oluşturabilmektedir. Eğitim alanında yararlı bulunan wikiler öğrenciler ve öğretmenler tarafından oldukça yaygın kullanılmaktadır. Wikilerin yaygın kullanılmasında en büyük payın “Özgür Ansiklopedi” olan “Wikipedia” uygulaması olduğu düşünülmektedir. Paylaşılan içeriklerin konu başlıklarına göre arşivlenmesi bilgiye ulaşımı kolaylaştırmaktadır (Deperlioğlu ve Köse, 2010). Wiki, “What I Know İs” kelimesinin kısaltmasıdır ve

Türkçeye “bildiğim kadarıyla” olarak çevrilmiştir. Wikiler; kullanışlı, pratik, düzeltilebilir ve kolay ulaşılabilir bilgi kaynakları olarak tanımlanmaktadır. Ekşi Sözlük ve Wikipedia wikilere örnektir (Gürültü,2016).

2.2.4.3.İçerik Toplulukları

Belirlenen içeriklerin düzenlenip paylaşılmasında kullanılan web siteleri olarak tanımlanmaktadır. Bu siteler aracılığıyla video ve fotoğraflar kısa sürede herkese ulaşabilmektedir. (Köseoğlu, 2012). İçerik topluluklarına örnek olarak; kullanıcılarının içerik oluşturarak video yükleme, paylaşma, yüklenen videoları izleme, geribildirimde bulunma ve iletişim kurma imkânı sağlayan YouTube verilebilmektedir. YouTube en etkin ve tercih edilen sosyal medya araçları arasında yer almakta ve iletişimi önemli ölçüde yönlendirmektedir (Alp ve Kaleci, 2018). Bir diğer örneği ise temeli fotoğraf paylaşımı olan Instagram’dır. Kısa sürede önemli sayıda kullanıcı kitlesine ulaşmıştır (Aslan, 2018).

2.2.4.4.Mikrobloglar

Anlık mesaj ve durum bildirimleri gibi öğeleri bir arada toplayan yeni iletişim tarzı olarak tanımlanmaktadır. Blog kavramının gelişmesiyle ortaya çıkmıştır (Yayla, 2018). Mikrobloglar, hızlı bilgi alışverişi ve yayılımının yanında kısa metinlerin herkes için görünür olmasını sağlamaktadır (Passant, Hastrup, Bojars, Breslin, 2008). Mikrobloglarda kullanıcılar anlık ve kısa metinler, fotoğraf, ses, video, bağlantı (link) paylaşabilmektedir. Twitter, mikroblogların en bilinen örneğidir. Kullanıcılar takip etmek istediği kişileri ekleyerek ağ oluşturabilmektedir. 140 karakterle sınırlandırılan “tweet” adı verilen iletiler “follower” adı verilen diğer kullanıcılarla paylaşmaktadır. Günümüzde “sivil toplum kuruluşları, siyasiler topluluklar, ünlüler, şirketler, devlet kuruluşları kendilerini ifade etmek ve seslerini duyurabilmek için Twitter’ı kullanmaktadır” (Gürültü,2016). FriendFeed, Jaiku, Pownce, Tumblr diğer mikroblog uygulamalarındandır.

2.2.4.5.Podcastler

Podcasting veya podcast teknolojisi, dijital iletişim alanındaki dosyaların internet aracılığıyla bilgisayar ve taşınabilir cihazlara dağıtılması ve indirilerek oynatılmasıdır. Bu şekilde indirilen dosyalara podcast denilmektedir. Podcast kelimesi Apple firmasının “İpod” isimli müzik çaları ile “broadcast” (yayın) kelimesinden türetilmiştir. Podcastler teknoloji üzerinden gerçekleşen yayın dağıtım

düzeneği olarak görülmektedir (Özkan Kutlu, t.y.). Podcast kullanıcıları kendi ses veya videolarını rahatlıkla yükleyip paylaşabilmektedir. Aynı zamanda diğer kullanıcıların paylaşımlarının izleyicisi veya dinleyicisi olabilmektedir. Bu medya aracı eğitim alanında yaygın kullanılmaktadır. Kaçırılan dersler için destekleyici videolar paylaşarak eğitimin okul dışına taşınmasına olanak sağlamaktadır (Karaman, Yıldırım, Kaban, 2008).

2.2.4.6.Forumlar

Belirli konular veya ilgi alanlarına yönelik internet temelli tartışma alanları olarak tanımlanmaktadır. Kullanıcılar kendi düşüncelerini paylaşabilmekte ve diğer kullanıcıların düşünce ve önerilerinden faydalanabilmektedir. Forumları kullanışlı kılan özelliği, soru sormaya ve cevap almaya imkan veren karşılıklı iletişim olanağı sunması olmaktadır (Mencik ve Çalışkan, 2018). Yenilmez ve Ersoy (2012) forumların çevrimiçi yürütülen derslerin birçoğunun merkezinde yer aldığını, kullanıcılarının kendilerini öğrenen topluma ait hissettiklerini ifade etmektedir. Tartışma forumlarında bireylerin internet aracılığıyla kendi tarzlarını yansıttığı, görüşlerini paylaştığı, ilginç sorular sorabilme olanağı bulduğu alan sunulmaktadır (Sliva, 2002).

2.2.4.7.Sosyal Ağ Siteleri

Kullanıcıların herkese açık veya yarı açık profiller oluşturmalarına, diğer kullanıcıları arkadaş listelerine eklemelerine ve profillerini ziyaret edebilmelerine olanak sağlayan web siteleri olarak tanımlanmaktadır. Sosyal ağ siteleri kullanıcılarına; kendilerini tanıtmaya, iletişim kurma ve sürdürme, içerik paylaşımı yapma alanı sunmaktadır. Bireylerin farklı istek ve ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik sürekli olarak güncellenmesi sosyal ağ sitelerine katılımı arttırmaktadır (Karal ve Kokoç, 2010). Sosyal ağları benzersiz kılan bireylerin kendi sosyal ağlarını görünür kılmalarına olanak sağlamasıdır. Bu herkese açık gösterimi sosyal ağların en önemli bileşenlerindedir (Boyd ve Ellison, 2007) Sosyal ağ siteleri arasında en geniş kitleye sahip olan uygulama Facebook'tur. Bu uygulama sosyal ağlarda bulunan bütün özellikleri taşımaktadır. Kullanıcıların profillerine ücretsiz ekleyebilmeleri Facebook'u diğer sosyal ağların önüne geçirmektedir (Mencik ve Çalışkan,2015). Arkadaşların arkadaşlarıyla tanışma üzerine kurulu olan Friendster (Gürültü,2016), gruplar ve hayranları arasında iletişime katkı sağlayan müzik ve video paylaşımına

odaklı olan Myspace (Boyd ve Ellison, 2007), en geniş iş ağı olan ve mesleki ilişkiler başarısının anahtarıdır felsefesine dayanan Linkledin (Acar, Gürsoy ve Ünsal, 2014) diğer sosyal ağ sitelerine örnektir.

2.2.5. Sosyal Medyanın Etkileri

Birçok özelliğiyle iletişim, alışveriş, öğrenme, iş ve sosyal hayat aktivitelerini kolaylaştıran, mesafeleri önemsiz kılan, çeşitli ihtiyaçlara cevap veren sosyal medya; toplum ve insan hayatının olmazsa olmazı haline gelerek giderek biraz daha gündelik hayatın küçük ayrıntılarında bile kendine yer edinebilmektedir (Babacan, 2016). Sosyal medyanın “kişilere, konuya, zamana, mekâna, ve birçok faktöre” göre değişiklik gösteren etkileri bulunmaktadır (Hazar,2011).

Sosyal medya alanlarında bireyler özgür bir şekilde istedikleri gibi kendilerini gösterebilmektedir. Babacan (2016)'a göre bu alanların en önemli etkisi bireylerin özne olmasını ve özgürlüğe bakış açılarına katkı sağlamasıdır. Sosyal medya bireylerin toplumsal özne olmalarını desteklemekte ve beslemektedir. Sosyal medyanın kendilerini ifade etmekten korkan bireyler için seslerini duyurabileceği alternatif bir alan sunmaktadır (Papacharris ve Rubin, 2000).

Sosyal medyanın katılımcı demokrasi bağlamında etkili olduğu belirtilmektedir. Sosyal medya bireylerin sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel vb. alanlarda fikirlerini belirtebilecekleri, eleştirip, karşılıklı tartışabilecekleri alan sağlayarak demokrasi kültürünü geliştirmektedir. Buna örnek olarak 2011 yılında Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da ortaya çıkan halk hareketlerinde sosyal medya araçlarından yararlanması “sosyal medya devrimi” olarak görülmektedir. Bireyler sosyal medya uygulamaları aracılığıyla örgütlenerek gösteriler organize etmişlerdir (Babacan, Haşlak ve Hira, 2011). Aynı zamanda eski Amerikan başkanı Barack Obama'nın seçim kampanyasında sosyal medyayı etkin kullanması seçilmesine önemli katkı sağladığı düşünülmektedir (Babacan, 2016).

Sosyal medyanın en önemli etkilerinden biride bireylerin psikolojik ihtiyaçlarını karşılamasıdır. Bazıları için sosyalleşmeden kaçarak yalnız kaldığı, bazıları içinse sosyalleştiği, eğlendiği, takdir edildiği, bağlantıda kaldığı, boş vakit geçirdiği, rahatladığı, stresten uzaklaştığı bir alan sunmaktadır. Tüm bunlarla birlikte sosyal medyanın etkileşim üzerinde güçlendirici (sınırsız, kolay iletişim sağlaması), tamamlayıcı (gerçek hayattaki iletişimin yanında haberleşme amacıyla kullanılması),

zayıflatıcı (yüz yüze iletişimin yerini alması) etkileri de bulunmaktadır (Hazar, 2011).

Sosyal medya bilgi yayılımını ve bilgiye erişimi kolaylaştıran etkisi bulunmaktadır. Bazıları için geçim kaynağı ve kariyer yolu olmakta, bazıları için yeni müşteriler edinmek, ürün ve hizmet tanıtımı yaparak kazanç sağlamaktadır. Sosyal medyanın kayıp insanları ve hayvanları bulmak, başkalarını taciz eden suçluların tespit edilmesine kolaylık sağlaması gibi etkileri olduğu belirtilmektedir. Sosyal medya aracılığıyla birçok kayıp çocuk/ insanın bulunmaktadır (Ayeni,2019).

Kültürlerarası alanda etkisinden bahsetmek gerekirse sosyal medyanın sağladığı sınırsız alanla her kültürden insanla karşılaşmak mümkündür. Sosyal medya üzerinden farklı kültürlerle arkadaşlık eden bireylerde; kültürel alanda yeni bilgiler, kültürel farkındalık ve esneklik, kültürlerarası deneyimler için özgüven artışı gibi olumlu etkileri bulunmaktadır. Olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Sosyal medya üzerinden farklı kültürlere yönelik nefret söylemi, ayrımcılık, ön yargı ile karşılaşabilmektedir (Aksoy, 2020).

Sosyal medyanın kişiler arası iletişime zarar verici etkileri bulunmaktadır. Aile içi iletişimi, akran ilişkilerini, ebeveyn ve çocuk ilişkisini bozabilmektedir. Eşler sosyal medyada geçirilen vakit, beğeni, yorum, yapılan paylaşım nedeniyle tartışmalar yaşayabilmekte ve bunun sonucunda boşanmalar bile olabilmektedir (Güleç, 2018).

Son olarak sosyal medyanın aşırı ve kontrolsüz kullanımının bir sonucu olarak araştırmalara konu olan sosyal medya bağımlılığı önemli etkilerinden olmaktadır.

2.2.6. Sosyal Medya Bağımlılığı

Sosyal medyanın internet temelli olması ve internet üzerinden erişim sağlaması nedeniyle sosyal medya bağımlılığı internet bağımlılığıyla birlikte ele alınmaktadır. Birçok araştırmacı internet bağımlılığında ortaya çıkan belirtilerin, sosyal medya ortamlarında da görüldüğünü savunmaktadır (Andreassen, 2015; Kuss ve Griffiths, 2011). Bu nedenle bu bölümde ilk olarak internet bağımlılığı tanımlaması yapılacak daha sonra sosyal medya bağımlılığına yer verilecektir.

2.2.6.1. İnternet Bağımlılığı

Bağımlılık; “bir madde kullanımını veya davranışı bırakamama, kontrol edememe” olarak tanımlanabilmektedir. Bireylerin zihinsel, sosyal ve fiziksel yaşantısını olumsuz etkileyen patolojik bir davranıştır. Bir maddeye veya nesneye bağımlı olunabildiği gibi maddenin dışında başka olgularda bağımlılık yaratabilmektedir. Bu bağımlılık davranışsal bağımlılık olarak adlandırılmaktadır (Büyükgebiz, Koca ve Tunca, 2019). İnternet bağımlılığı, davranışsal bağımlılıklar grubunda yer alan teknoloji bağımlılığı kapsamında değerlendirilmektedir (Young, 1996).

Bulduğumuz çağın olmazsa olmazı haline gelen internet, bugün gelinen noktada iletişim teknolojisinin temelinde yer almaktadır. Ancak kontrolsüz ve gereğinden fazla kullanımı nedeniyle; internet bağımlılığı, patolojik internet kullanımı, problemlili internet kullanımı, kavramlarının araştırılmasına gerek duyulmuştur (Ayas ve Horzum, 2013). İnternet bağımlılığı, “internete bağlandıktan sonra yapılan aktivitelerden bağımsız olarak psikolojik bağımlılık duymak şeklinde tanımlanmaktadır” (Kandell, 1998). Başka bir şekilde internet bağımlılığı; “internetin aşırı kullanılması, kullanma isteğini engellenememesi, internette geçirilen süreye daha çok ihtiyaç duyulması, zamanın büyük çoğunluğunu internete bağlı geçirmek, yoksun kalındığında sinirlilik ve huzursuzluk hallerinin ortaya çıkması ve kişinin iş/akademik, sosyal ve aile yaşamının bozulması” şeklinde tanımlanmaktadır (Bozkurt, Şahin ve Zoroğlu, 2016). Young (1996) internet bağımlılığının bir dürtü kontrol bozukluğu olduğunu vurgulamış, DSM-IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) kumar bağımlılığı tanı kriterlerini internet bağımlılığına uyarlamıştır. Bu tanı ölçütleri aşağıdaki gibidir;

- İnternetle ilgili aşırı zihinsel uğraş
- İstenilen doyuma ulaşmak için giderek daha fazla internet kullanımına ihtiyaç duymak
- İnternet kullanımını, durdurmak, azaltmak ve kontrol etmek için çabaların başarısız olması
- İnternet kullanımının azaltılması veya kesilmesi durumunda huzursuzluk, kızgınlık veya çökkünlük hissetmesi
- Planlanandan daha uzun süre internette kalma

- İnternetin aşırı kullanımı nedeniyle okul, arkadaş, iş alanlarında sorunlar yaşama ve kariyer fırsatlarını tehlikeye atma veya kaybetme
- İnternette kalma süresiyle ilgili başkalarına yalan söyleme
- İnterneti olumsuz duygulardan veya sorunlardan kaçmak için kullanma (Akt; Arısoy, 2009).

İnternet kullanımı özellikle gençler arasında yaygın boş zaman etkinliğidir. Bu nedenle sosyal veya duygusal zorluklarla başa çıkmak için kullanımı sürdürülmektedir. Aşırı kullanımı bireyin günlük işleyişinin aksamasına, birçok alanda sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bunların yanı sıra psikolojik bağımlılık durumu bireylerde huzursuzluk, yalnızlık, depresif belirtiler, düşük fiziksel aktivite, performans ve uyku sorunlarına yol açabilmektedir (Andiç ve Batıgün, 2019). Alanyazında internet bağımlılığı ile ilgili birçok araştırma yapılmış, yapılan problemlerin ortak bulgusunun internet bağımlılığının giderek yaygınlaşmaya başlayan sağlık sorunu olduğu belirtilmektedir (Dikmen ve Tuncer, 2018).

Kurt Genç ve Avcı (2020) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de internet bağımlılığa ilişkin yayınlanan 71 çalışmanın meta-analiz incelemesi sonucunda, Türkiye’de internet bağımlılık oranı %13 olarak saptanmıştır. Çalışma grubu özelinde ortaokul %5, ortaokul-lise %30, lise %5, üniversite %13 oranlarında internet bağımlılığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Bireylerin internet kullanım nedenlerinin büyük kısmını sosyal medya oluşturmakta ve internet bağımlılığında görülen belirtilerin sosyal medya için de görülmesi, internet bağımlılığı araştırmalarının yanında çoğu araştırmacının sosyal medya bağımlılığını ele almasına neden olmaktadır.

2.2.6.2. Sosyal Medya Bağımlılığı Tanımı

Gelişen teknoloji bilgiye erişimi daha kolay kılmaktadır. Bireylerin hemen her ihtiyacını karşılaması bilgi ve iletişim teknolojilerine olan ilgiyi giderek arttırmakta ve daha fazla kişiye hitap etmektedir. Farklı iletişim araçlarının gelişmesi sosyal medyanın bu ortamda yer bulmasında önemli bir faktör olmaktadır. Sosyal medya uygulamaları bireysel veya topluluk olarak küresel iletişime imkân tanımaktadır. Her yaştan ve farklı kültürlerden insanları bir araya getirmekte olan sosyal medya hayatın vazgeçilmezi haline gelmektedir. (Tutgun Ünal ve Deniz,2020). Hemen her konuda

kullanım alanı artan sosyal medyanın çok yönlülüğü ile bireylerin başka desteğe ihtiyacı azaltmaktadır (Satici, 2019). Bu nedenle sosyal medyanın aşırı ve kontrolsüz kullanımını ifade eden sosyal medya bağımlılığı üzerinde durulması gereken bir sorun haline gelmektedir

Alanyazında sosyal medya bağımlılığı için çeşitli tanımlar mevcuttur. Andreassen (2015) sosyal medya bağımlılığını; “sosyal medya ağlarıyla aşırı meşgul olmak, sosyal medya ağlarında oturma açmak veya kullanmak için güçlü bir istek duymak, sosyal medya hesaplarında diğer sosyal aktiviteleri engelleyecek kadar zaman ve çaba göstermek” şeklinde tanımlamıştır. Aktan (2018)’a göre sosyal medya bağımlılığı, “sosyal medya platformlarının aşırı ve kontrolsüz kullanılması nedeniyle bireylerin, günlük yaşam aktivitelerinin zarar görmesi, çeşitli fonksiyonlarının bozulması” durumudur. Tutgun Ünal (2015) ise sosyal medya bağımlılığını; “davranışsal, bilişsel ve duygusal süreçlerle gelişen sosyal medya bağımlılığının bireyin iş/akademik, özel ve sosyal alanlarında meşgulliyet, çatışma, duygudurum düzenleme, tekrarlama gibi sorunlara yol açan psikolojik sorun” olarak tanımlamaktadır.

Sosyal medya bağımlılığına yönelik çalışmalar ilk olarak Facebook bağımlılığı üzerinden yapılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde sosyal medya kullanımının gerçek yaşam aktivitelerinde azalma, iş veya akademik performansın bozulması, ilişki çatışmaları gibi birçok alanda sorunlarla ilişkili olabileceği belirtilmektedir (Tutgun Ünal, 2020).

Hazar (2011,s162)’a göre “bağımlılığın tipolojisini; bilişsel, duygusal (sosyalleşme ve kaçış) ve davranışsal (eylemsel ve araçsal) olarak belirlemek olasıdır.”

Bilişsel bağımlılık, bireylerin gündelik yaşamları ve ilgi alanlarına yönelik bilgileri toplanmaya ihtiyaç duymakta olduğunu, çoğunlukla bunlara bağımlı olduğu düşünülmektedir. Bireyler yaşamlarını sürdürebilecek ve kolaylaştıracak bilgileri edinebilmek amacıyla medyaya başvurmaktadır. Bu başvurunun sürekliliği, süresi ve bilişsel bilgileri medyadan edinmeden rahat hissetmemesi bağımlılığı göstermektedir.

Duygusal içerikli bağımlılığı sosyalleşme ve sosyalleşmeden kaçış olmak üzere iki şekilde ele almaktadır. Bireyler sosyalleşmek istediği zaman sosyal medyayı

kullanmaya yönelmektedirler. Medyanın sosyal ve antisosyal kişilikler oluşturduğu eleştirilerinin karşıtı olarak aslında sosyalleşmeye katkıda bulunduğu, bireylerin medya aracılığıyla daha fazla ilişki kurduğu savunulmaktadır. Sosyal medya sayesinde sosyal hayatta dışlananların veya dışlandığını hissedenlerin daha rahat sosyalleştiği ifade edilmektedir. Sosyalleşmeden kaçışta ise sosyal medya bireylere kendilerini istediği şekilde tanıtip olduğundan farklı gösterme alanı sunmaktadır. Bireyler bu sayede rahat iletişim kurabilmektedir. Yüz yüze iletişimde beğenilmeyeceğini düşünene bireylerin sosyal medya sayesinde bir sürü takipçi ve beğeni elde edebilmektedir. Bu durum bireyleri insanların arasına karışmaktan alıkoymakta ve bağımlılığı beslemektedir.

Davranışsal bağımlılıkta araçsal ve eylemsel olarak iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Araçsal bağımlılığın içerikten ayrı olduğu belirtilmektedir. Bireyler beklenti içinde olmadan gün içinde sosyal medya araçlarını kullanmaktadır. Bireylerin gün içinde görüştükten sonra aynı kişilerle sosyal medya aracılığıyla görüşmesi sosyal medyaya olan bağımlılığı göstermektedir. Eylemsellik ise mesajın içeriğiyle ön plandadır. Sosyal medya, bilgisayar başında ayrılmadan mesajın gerektirdiği eylemler olarak değerlendirilebilmektedir. Mesajın anlamlandırılmasıyla ilişkili olduğu düşünölmektedir.

Sosyal medya bağımlılığında da “klasik” bağımlılık semptomlarındaki döngü görölebilmektedir. Buna göre bağımlılık yaratan sosyal medya kullanımı şu şekilde ortaya çıkmaktadır; Belirginlik: Sosyal medya ile aşırı meşgul olmak. Ruh hali değişikliği: Aşırı sosyal medya kullanımı sonucu olumsuz değişikliklere yol açması. Tolerans: Sosyal medya kullanımının giderek arttırılmasıdır. Yoksunluk: Sosyal medya kullanımı yasaklandığında veya kısıtlandığında fiziksel ve/veya duygusal sıkıntılar yaşamak. Çatışma: Sosyal medyanın aşırı kullanımı nedeniyle kişilerarası veya kişisel problemler yaşamak. Nüks: Sosyal medya kullanımından bir süre uzak kalabildikten sonra tekrar aşırı sosyal medya kullanımına geri dönmek (Griffiths, 2013).

Bireyler evlerinden çıkarken telefonlarını evde unuttuklarında tedirgin olabilmekte, sosyal ortamlarında iletişim kurup sohbet etmek yerine sosyal medyada gezinmekte, rahatlıkla kişisel paylaşımlar yapabilmekte, akşam yatmadan önce ve sabah uyandığında merakla sosyal medya hesaplarına bakmaktadır (Çiftçi, 2018). Sosyal medya alanları zaman sınırı olmadan kullanılmakta, sosyal medyada aktif

geçirilen süre günden güne artmaktadır. Sosyal medyayı internetsiz kullanmak mümkün olmadığından sosyal medya bağımlılığı internet bağımlılığının alt kümesi olarak ifade edilmektedir (Longstreet ve Brooks, 2017). Sosyal medya bağımlılığı DSM-V' te bir bağımlılık türü olarak tanımlanmamaktadır. Ancak bireylerin diğer bağımlılık türleriyle benzer davranışlar sergiledikleri görülmektedir. İnternet bağımlılığında görülen belirtilerin sosyal medya bağımlılığında görüldüğüne dair sonuçlara ulaşılmaktadır (Andreassen, 2012; Kuss ve Griffiths, 2011). Bu nedenle Young'un internet bağımlılığı ölçütleri sosyal medya bağımlılığı için kullanılmaktadır (Kırık, 2013). Sosyal medya kullanımı kişinin;

- Günlük işlerini ve eylemlerini engelliyorsa,
- Bireylerin ikili ilişkilerinde başarısızlığa neden oluyorsa,
- Sosyal medya hesaplarını kontrol edemediğinde veya hesaplarına erişemediğinde huzursuz olup endişeleniyorsa,
- Akademik başarısını etkiliyorsa,
- Sanal durumları gerçek zannediyorsa,
- Algı eksikliğine ve dikkat dağınıklığına neden oluyorsa,
- Sonradan ortaya çıkan vücut fonksiyonlarında bozukluğa neden oluyorsa bireyin bağımlılık derecesine ulaştığı söylenebilmektedir (Çiftçi, 2018).

Ayeni (2019) sosyal medya bağımlılığı bulgularında madde bağımlılığını referans almıştır ve bunlara ek olarak sosyal medya kullanımı hakkında endişelenilmesi gereken beş işaretten söz etmektedir. Birincisi, sosyal medyada paylaşmak için yemek yapmaktır. Yemeğin görsel yönü önemli hale gelmektedir. İkincisi, yapılan her şeyi sosyal medyada paylaşmak. Üçüncüsü, çok iyi tanımadığımız insanlar hakkında her şeyi bilmek. Dördüncüsü, kendini sosyal ağ personalarıyla karşılaştırdığı için mutsuz olmak. Son olarak telefona ulaşamadığında mutsuz olmak.

Sosyal medya kullanımının özellikle gençler üzerinde birçok olumsuz etki bıraktığı görülmektedir. Aşırı sosyal medya kullanımı zaman yönetimini kesintiye uğratmakta ve verimliliği düşürmektedir. Bireylerin dikkatini dağıtabilmekte ve odak sorunları yaşamalarına neden olmaktadır. Bu nedenle iş, akademik alanlarda performans sorunu yaşamaktadırlar (Öztoprak ve Yükselşahin, 2019). Koraiskos,

Balta, Tzavellas ve Paparrigopoulos (2010) yaptıkları vaka çalışması sonucunda, sosyal medya bağımlılığı nedeniyle iş kaybı yaşandığını belirtmektedir. Aynı zamanda bireyleri yalnızlaştırdığı, sosyal ortamlardan uzaklaştırdığı, sosyal izolasyona neden olduğu, günlük hayattan soğuttuğu ve depresif semptomlar göstermesine neden olduğu belirtilmektedir (Kılıç, 2019). Benlik saygısı, yaşam doyumu, etkileşim kaygısı (Balcı ve Baloğlu, 2018), sosyal gerçek ve sanal ayrımını kaybederek gerçek yaşamdan kopuş yaşanması (Kırık, 2013) sosyal medya bağımlılığının sonuçlarındandır. Sosyal medya kullanımının artmasına bağlı olarak bireylerin uyku kalitesi azalmakta, sürekli sosyal medya başında zaman geçirme nedeniyle fiziksel sorunlara neden olmaktadır (Korkmaz,2020). Aktivite düzeyinin azalmasıyla kilo alımı, düzensiz yemek yeme gibi istenmeyen sonuçlarda ortaya çıkabilmektedir (İlğaz, 2018).

Sosyal medya kullanıcılarına büyük yararlar sağlamaktadır. Böylelikle sosyal medyaya ilgi artmakta, bu artışın aşırı kullanımla birlikte bireyin günlük hayatını aksatacak noktaya gelmesi ve çeşitli olumsuz sonuçlara yol açması sosyal medya bağımlılığının nedenlerinin araştırılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

2.2.6.3. Sosyal Medya Bağımlılığının Nedenleri

Başlangıçta çok doğal görünen sosyal medya ve internet kullanımı ilerleyen zamanlarda ağır sonuçlara yol açmakta ve ciddi zararlar verebilmektedir.

Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı, izleyici bakış açısıyla iletişim döngüsünü açıklamak için geliştirilmiş bir yaklaşımdır (Yıldırım, Özdemir ve Alpaslan, 2018). Bu yaklaşım iletişim araçlarının pasif ve aktif izleyiciler arasındaki farkı vurgulamakta, bireylerin ihtiyaçlarını gidermek ve doyum sağlamak amacıyla iletişim araçlarını ve içeriklerini kullandığını savunmaktadır (İlğaz Büyükbaykal ve Temel, 2019). Whiting ve Williams (2013) kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı çerçevesinde insanların neden sosyal medya kullandığını araştırmış ve sonucunda on farklı doyum belirtilmiştir. Bu doyumlar; “bilgi paylaşımı, bilgi arama, iletişim kurma, sosyal etkileşim, zaman geçirme, rahatlama, eğlenme, kolaylık sağlama, görüş bildirimini diğer kişilerin izlenmesi ve gözetimidir.” Rubin ve Windahl, bu yaklaşıma “bağımlılık” ögesini ekleyerek “kullanımlar ve bağımlılık” modelini geliştirmiştir. Bu modele göre birey ihtiyaçlarını gidermek amacıyla medyaya

başvurdukça daha da bağlanacak, bağlandıkça birey için medyanın önemi artacaktır (Çiftçi,2018).

Sosyal medyanın psikolojik tatmin sağlayan kendine özgü özelliklerinin bağımlılık ile ilişkisi bulunmaktadır. Bu özelliklerden ilki sürükleyicidir. Hoş bir gerçeklik sunmaktadır. Partnerler çekicidir, etkileyici oyunlar bulunmaktadır. İkincisi içerik olarak zengin ve ödüllendirici olmasıdır. Sürekli güncellenebilen interaktif bir iletişim olanağı sunmaktadır. Son olarak onaylayıcıdır. Kişisel zevkleri karşılıyor olması, bunları başkalarının da paylaştığını görmek bu tür zevkleri doğrular niteliktedir. Bu özellikleriyle yalnızlık, mutluluk, özgüven, aşk gibi temelde ihtiyaç duyulan olguları tatmin edebilecek potansiyeli olduğuna inanılmaktadır. Tüm nedenler sosyal medyanın kullanımı desteklemekte ve bağımlılığa yol açmaktadır (Babacan, 2016).

Sosyal medya bağımlılığının nedenleri arasında arkadaş eksikliği, sosyal medya kullanımının etkinlik veya boş zaman aktivitesi olarak görülmesi, bir misyonu yerine getirmek ve güncel olayları takip etme isteği yer almaktadır. (Ayeni, 2019). Aynı zamanda bireyler toplumsal yaşamdan sıkılıp kaçmak istediklerinde sosyal medyaya başvurmaktadır. Bu da sosyal medya bağımlılığı nedenleri arasında görülmektedir. Gerçek yaşamdaki ilişkilerinde başarılı olamayan, tatmin olmamış ve huzursuzluk duygularını yaşayan bireyler için sosyal medya kaçış alanı olarak görülmektedir (Kırık, 2013). Bireylerin sosyalleşme, beğenilme ve popüler olma isteği sosyal medya kullanımını beslemekte ve arttırmaktadır. Bireyler kendi varlığıyla ilgili yaptıkları paylaşımlara verilen geribildirimleri gözden geçirmek gibi bağımlılık belirten davranışlar gösterebilmektedir (Diker ve Taşdelen, 2017).

İnternetin birçok kullanım amacı sosyal medyada mevcuttur. Oyun oynamak, mesajlaşmak, müzik dinlemek, video izlemek mümkündür. Ayrıca kullanıcıları sürekli ekran başında tutabilmek adına çeşitli uygulamalar ve sürekli yenilenen hizmetler sunmaktadır. Bu durum sosyal medya bağımlılığını tetikleyen etmenler arasında yer almaktadır (Kırık, 2013).

Kişiliğinde sosyal medya bağımlılığında rolü olduğu bazı araştırmacılar tarafından savunulmaktadır. Yapılan çalışmalar sonucunda narsizm ve benlik saygısının sosyal medya bağımlılığıyla ilişkili olduğu saptanmıştır (Andreassen,

Pallesen ve Griffiths, 2016) Dürtüsellik, nevrotilik ve dışa dönüklükte sosyal medya bağımlılığı ile ilişkilendirilmektedir (Demirci, 2019; Andreassen,2015),

Yapılan çalışmalar sonucunda temel bilişlerde sosyal medya bağımlılığına neden olabilmektedir. Birey “ben sevimli değilim” , “zayıf sosyal hayatım var” veya “sosyal becerilerden yoksunum” gibi düşüncelere sahipse aynı zamanda çok sayıda takipçisi varsa sosyal medya bağımlılığı tetiklenebilmektedir (Andreassen, Pallesen ve Griffiths, 2016; Andreassen,2015).

Gelişmeleri kaçırma korkusu olarak bilinen Fear of Missing Out (FoMO)’nun sosyal medya bağımlılığına neden olduğu düşünülmektedir. FoMO, “ilginç veya heyecan verici bir olayın şuanda başka yerde gerçekleşebileceğine dair duyulan endişe” olarak tanımlanmaktadır (Oxford Sözlüğü, 2017). FoMO bireylerin sosyal olarak dışlanma korkuları ve bir gruba ait olma ihtiyaçlarından doğmaktadır. Gelişmeleri kaçırma korkusunun ve psikolojik ihtiyaçların giderilmesinde sosyal medya etkili bir araç olarak kullanılmaktadır (Przybylski, Murayama, DeHaan ve Gladwell, 2013). Bireyler çevrimiçi ortamda gelişmeleri kaçırmanın veya çevrimiçi topluluğa ait olmamanın endişesiyle oluşan olumsuz duyguları önleyebileceği inancıyla sosyal medya kullanmaya mecbur olduklarını düşünmekte ve sosyal medyaya bağımlı hale gelmektedir (Çelik ve Diker, 2021).

Sosyal medyanın erişim alanı yüksek ve kullanımı kolay olmaktadır. Sosyal medyanın kullanımının artışıyla birlikte çok sayıda araştırmacı sosyal medya bağımlılığına yönelmektedir. Çalışmaların ortak sonucu sosyal medya bağımlılığının birçok aktivitenin sanal ortama taşınmasıyla var olan ve artmakta olan bir problem olduğu yönünde olmaktadır.

2.2.6.4. Ülkemizde ve Dünyada Yapılan Çalışmalar

Deniz ve Gürültü (2017) tarafından 473 lise öğrencisiyle yapılan çalışma sonucunda, sosyal medya bağımlılığının, bütün alt boyutlarıyla sosyal medya kullanım yılına göre farklılaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Sosyal medya kullanım yılı arttıkça sosyal medya bağımlılık seviyelerinin arttığı görülmektedir.

Çömlekçi ve Başol (2017) tarafından yapılan çalışma sonucunda, üniversite öğrencilerinin sosyal medyada günde ortalama 4 saat 16 dakika geçirdiklerini ve bunun Türkiye ortalamasının (2 saat 48 dakika) üzerinde olduğu belirtilmiştir. Sosyal

medyada geçirilen sürenin artmasıyla sosyal medya bağımlılık düzeyinin de arttığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Bilgin (2018) 583 ergen ile yaptığı çalışmada sosyal medya bağımlılığı ile psikolojik bozukluklar arasındaki ilişkiyi araştırmış bunun sonucunda; sosyal medya bağımlılığı ile en çok ilişkili psikolojik bozuklukları sırasıyla; 1) psikotizm, 2)paranoid düşünceler, 3) fobik anksiyete 4)öfke/düşmanlık olduğu saptanmıştır.

Hazar (2011) tarafından çalışma sonucuna göre lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeyi arttıkça akademik başarı düzeyinin azaldığı görülmektedir.

Yılmazsoy ve Kahraman (2017) üniversite öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada sosyal medyayı eğitsel amaçla kullanma ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyi Facebook özelinde incelemiştir. Araştırma sonucunda kadın öğrencilerin Facebook'u eğitsel amaçla kullanma düzeyi erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Facebook bağımlılığı ile eğitsel Facebook kullanımı arasında pozitif yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kırık, Aslan ve Çetinkaya (2015) Türkiye'deki sosyal medya bağımlılık düzeyini araştırmıştır. Araştırma bulguları sonucunda, sosyal medya bağımlılığı ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Ancak yaş, internette harcanan günlük süre ve sosyal medya profillerini ziyaret etme oranı sosyal medya bağımlılığında önemli bir fark oluşturmaktadır. Gün içinde sosyal medya profillerini sık ziyaret etmenin de bağımlılığı arttırdığı görülmektedir.

Demir ve Kumcağız (2019) üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıklarını çeşitli değişkenler üzerinde araştırmıştır. Çalışma sonucunda üniversite öğrencilerinin cinsiyet ile sosyal medya bağımlılığı düzeyleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Kullanım amaçları ile sosyal medya bağımlılık düzeyleri araştırıldığında, bağımlılık düzeyi fazla olan grubun sosyal medyayı müzik veya video indirmek için kullananlar olduğu saptanmıştır. Ayrıca sosyal medya kullanım süresinin, bağımlılık düzeyini etkilediği görülmektedir.

Gazi, Çetin ve Çakı (2017), 350 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışma sonucunda; katılımcıların sosyal ağları kullanımı ile sosyal medya bağımlılığı arasında ilişki olduğu belirtilmiştir. Ancak bu ilişkinin Fcebook ve YouTube kullanıcıları arasında görülmüştür.

Kuss ve Griffiths (2017) yaptığı çalışmada bireylerin sosyalleşme düzeyleri ve sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. bu çalışma sonucunda sosyal medya kullanım süresi arttıkça bireylerin gerçek yaşam ilişkilerini ihmal ettiği için sosyalleşme düzeylerinin azaldığı görülmektedir.

Al-Menayes (2015) Kuveyt'teki üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığını araştırmıştır. 1327 lisans öğrencisiyle yaptığı çalışmada sosyal medyada geçirilen süre ile sosyal memnuniyetin sosyal medya bağımlılığı ile ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Longstreet ve Brooks (2017) tarafından yapılan 251 katılımcısı olan araştırmaya sonucunda, bireylerin sosyal medya kullanım süresi arttıkça günlük yaşam aktivitelerinde sorunlar yaşadıkları böylece yaşam doyumlarının azaldığı görülmektedir.

Netrawati, Wulandari, Karneli, Syukur (2020) ergenlerin sosyal medya bağımlılık düzeylerini araştırmıştır. 250 ergenin katıldığı araştırma bulguları sonucunda 125 ergende %50 oranında bağımlılık düzeyi olduğunu ve sosyal medyaya bağımlı hale gelme nedenlerinin sosyal medyanın çekici özellikleri olduğunu vurgulamaktadır.

Hawi ve Samaha (2016) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada sosyal medya bağımlılığı ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışma sonucunda; sosyal medya bağımlılığı arttıkça benlik saygısının düştüğü yaşamsal doyumun arttığı belirtilmiştir.

Wu (2013) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada Facebook üzerinden oynanan Happy Farm isimli oyunun sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisini araştırmıştır. Sosyal medya bağımlılığı ile internet üzerinden oynanan oyun arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sosyal medya üzerinden oynanan oyunun sosyal medya bağımlılığını tetiklediğini belirtmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve verilerin analizleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisini incelemeyi amaçladığından ilişki tarama modelini içeren bir çalışmadır. İlişki tarama modeli, “iki veya daha fazla değişken arasındaki değişimin varlığı veya değişimin ne düzeyde olduğunu belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir” (Karasar, 2009, s.81).

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim öğretim yılında Gaziantep ilinde öğrenim görmekte olan lise öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada tesadüfi örnekleme yöntemi ile öğrencilere anket uygulanmıştır. 316 lise öğrencisine ulaşılmış olup eksiksiz doldurulan 315 ölçek geçerli kabul edilmiştir.

4.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplamak için; Kişisel Bilgi Formu, Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği ve Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır.

4.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu form araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim gördüğü lise türü, anne-baba eğitim durumu, sahip olunan iletişim teknolojileri, evde internetin varlığı, sahip olunan sosyal medya hesapları, sosyal medyayı kullanım süresi, gün içinde sosyal medyayı ne kadar kullandığı, sosyal medya kullanım amacı, internete girme süresinin denetlenip denetlenmediği, kendini ve toplumu sosyal medya bağımlısı olarak görüp görmediğine ilişkin maddeler yer almaktadır.

4.3.2. Siber Zorbalık Ölçeği

Bu araştırmada Arıca, Tanrıku ve Kınay (2012) tarafından geliştirilen siber zorbalık ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 24 maddeden oluşmaktadır ve dördü skala (Hiçbir Zaman, Bazen, Çoğu Zaman, Her Zaman) üzerinden yanıtlanmaktadır.

Ölçekten alınabilen en düşük puan 24, en yükseği ise 96'dır. Ölçekten alınan puanın artması siber zorbalığın yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçek tek faktörlü yapı göstermektedir ve açımlayıcı faktör analizi ile yapı geçerliliği incelenmiştir.

4.3.3. Siber Mağduriyet Ölçeği

Bu araştırmada kullanılan siber mağduriyet ölçeği Arıca, Kınay ve Tanrıkulu (2012) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 24 maddeden oluşmakta olup "Evet" ve "Hayır" şeklinde yanıtlanmaktadır. Ölçekten en düşük 24 puan, en yüksek 48 puan alınmaktadır. Puanların yüksek olması siber mağduriyetin yüksekliğini ifade etmektedir. Ölçeğin yapı geçerliliği açımlayıcı faktör analizi ile incelenmiştir.

4.3.4. Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği

Bu araştırmada kullanılan sosyal medya bağımlılığı ölçeği Fırat ve Barut (2018) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 24 madde ve 2 alt boyuttan (yoksunluk ve günlük yaşamı etkileme/kontrolsüzlük) oluşmaktadır. Ölçek beşli derecelendirmeli (Hiçbir Zaman, Nadiren, Bazen Sık Sık, Her zaman) olarak yanıtlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük toplam puan 24 en yüksek toplam puan 120 olmaktadır. Yoksunluk boyutunda en düşük puan 14 en yüksek puan ise 70, günlük yaşamı etkileme/kontrolsüzlük boyunda en düşük puan 10 en yüksek puan 50 olmaktadır. Ölçekten elde edilen puan arttıkça sosyal medya bağımlılıkları artmaktadır. Ölçeğin geçerlik güvenirliği için açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

4.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizleri SPSS 25 ve AMOS 24 programlarında yapılmıştır. Araştırmada kullanılan Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Sosyal Medya Bağımlılığı ölçeklerinin yapı geçerliliği Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile değerlendirilmiştir. DFA önceden kullanılan bir ölçeğin, güncel çalışmalarda kullanılırken faktör yapısına uyuyormu, uyuyorsa hangi derecede uyduğunu denetlemek için kullanılan faktör analizi çeşitidir (Yaşlıoğlu, 2017). DFA'larda modellerin uyumu uyum indeksleri ile belirlenmiştir. Modellerin uyumlarının değerlendirilmesinde kullanılan uyum indekslerine ilişkin iyi uyum ve kabul edilebilir uyum değerleri Tablo 1'de verilmiştir (Bayram, 2010; Gürbüz, 2019; Karagöz, 2016; Meydan ve Şeşen, 2011).

Tablo 3.1. Uyum İndeksleri Uyum Ölçütleri

Uyum İndeksleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2/df	≤ 3	≤ 5
GFI	$0,90 \leq GFI \leq 1,00$	$0,85 \leq GFI < 0,90$
AGFI	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$0,85 \leq AGFI < 0,90$
NFI	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI < 0,95$
RMR	$0 < RMR \leq 0,05$	$0,05 < RMR \leq 0,08$

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliği Cronbach alfa (CA) iç tutarlılık katsayısı ile değerlendirilmiştir. Analizler öncesinde verilerin normal dağılım gösterip göstermediği basıklık ve çarpıklık değerlerine göre incelenmiştir. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin ± 3 aralığında olması verilerin normal dağıldığını göstermiştir (Pituch & Stevens, 2012). Farklılık analizlerinde karşılaştırma yapılacak grupların normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığı ve karşılaştırma yapılacak gruplardaki kişi sayısı dikkate alınmıştır. Karşılaştırma yapılacak gruplardan herhangi birinin 30'un altında olduğu durumda parametrik olmayan testler kullanılmıştır. İki bağımsız grubun karşılaştırılmasında verilerin parametrik özellik gösterdiği durumlarda T testi, verilerin parametrik özellik göstermediği durumlarda Mann Whitney U testi kullanılmıştır. İki'den fazla bağımsız grubun karşılaştırılmasında verilerin parametrik özellik gösterdiği durumlarda Anova testi, verilerin parametrik özellik göstermediği durumlarda Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson ve Spearman korelasyon testleri ile değerlendirilmiştir. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisi doğrusal regresyon analizi ile incelenmiştir. Araştırmada tanımlayıcı bulgular sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler ile verilmiştir. Analizlerde $p < 0,05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmaya katılanların bireysel özelliklerine ilişkin tanımlayıcı bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Katılımcıların Bireysel Özelliklerine ilişkin Betimleyici İstatistikler

Tanımlayıcı Özellikler	n	%	
Yaş (Ort:16,05±1,32)	16 yaş ve altı	180	57,1
	17 yaş ve üstü	135	42,9
Cinsiyet	Kadın	232	73,7
	Erkek	83	26,3
Sınıf	9. sınıf	73	23,2
	10. sınıf	76	24,1
	11. sınıf	166	52,7
	12.sınıf	0	0
Öğrenim Gördüğü Lise Türü	Anadolu	112	35,6
	Meslek	89	28,3
	İmam Hatip	16	5,1
	Fen	69	21,9
	Diğer	29	9,2
Anne eğitim durumu	Okur-yazar	86	27,3
	Ortaokul	112	35,6
	Lise	69	21,9
	Üniversite	41	13,0
Baba eğitim durumu	Yükseklisans	7	2,2
	Okur-yazar	46	14,6
	Ortaokul	96	30,5
	Lise	103	32,7
	Üniversite	56	17,8
Sahip Olunan İletişim Teknolojileri*	Yükseklisans	14	4,4
	Telefon	305	55,0
	Tablet	94	16,9
Evde internet var mı?	Bilgisayar	156	28,1
	Evet	266	84,4
Sahip Olunan Sosyal Medya Hesapları*	Hayır	49	15,6
	Facebook	86	7,1
	Instagram	257	21,3
	Twitter	134	11,1
	Snapchat	204	16,9
	Swarm	3	0,2
	Tinder	3	0,2
	Linkledin	1	0,1
	Google+	151	12,5
	Youtube	257	21,3
Sosyal Medyada Kullanma	Pinterest	95	7,9
	Diğer	16	1,3
	1 yıldan az	47	14,9

Süresi	1-3 yıl	137	43,5
	4-6 yıl	103	32,7
	7 yıl ve üzeri	28	8,9
Günde sosyal medyada ortalama geçirdiğin zaman	1 saatten az	58	18,4
	1-3 saat	155	49,2
	4-6 saat	71	22,5
	7 saat ve üzeri	31	9,8
Sosyal Medya Kullanım Amacı*	Sohbet etmek için	208	16,0%
	Yeni kişilerle tanışmak için	40	3,1%
	Diğer insanlar tarafından tanınmak için	21	1,6%
	Beğendiğim şeyleri (resim, video, not vb) paylaşmak için	128	9,9%
	Oyun oynamak için	90	6,9%
	Başkalarının paylaşımlarını beğenmek/yorum yazmak için	84	6,5%
	Müzik dinlemek/paylaşmak için	186	14,3%
	Alışveriş yapmak için	123	9,5%
	Bilgi/haber araştırmak için	204	15,7%
	Ünlü kişilerin sayfalarını takip etmek için	72	5,6%
	Diğer insanların profillerine bakmak için	65	5,0%
	İlgimi çeken gruplara üye olmak/takip etmek için	76	5,9%
İnternete girme süresinin anne, baba veya aile büyüklerince denetlenmesi	Evet	112	35,6
	Hayır	203	64,4
Kendini sosyal medya bağımlısı olarak görme	Evet	73	23,2
	Hayır	242	76,8
Toplumunu sosyal medya bağımlısı olarak görme	Evet	293	93,0
	Hayır	22	7,0

*Çoklu cevap seçeneği nedeniyle cevap sayısı örneklem sayısından daha fazladır.

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılanlardan 232 (%73,7) kişi kadın, 83 (%26,3) kişi erkek olmak üzere toplam 315 kişi katılmıştır.

Öğrencilerin Kişisel Bilgi Formunda belirttiği bilgilere göre; 180 (%57,1) kişi 16 yaş ve altında, 135 (%42,9) kişi 17 yaş ve üzerindedir. 166 (%52,7) kişi 11. sınıfta, 76 (%24,1) kişi 10. sınıfta, 73 (%23,2) kişi 9. Sınıftadır. 112 (%35,6) kişi Anadolu lisesinde, 89 (%28,3) kişi Meslek lisesinde, 16 (%5,1) kişi İmam Hatip lisesinde, 69 (%21,9) kişi Fen lisesinde, 29 (%9,2) diğer türünde lisede eğitim görmektedir.

112 (%35,6) kişinin annesi ortaokul mezunu, 86 (%27,3) kişinin annesi okur-yazar, 69 (%21,9) kişinin annesi lise mezunu, 41 (%13,0) kişinin annesi üniversite mezunu, 7 (%2,2) kişinin annesi yüksek lisans mezunudur. 103 (%32,7) kişinin babası ise lise mezunu, 96 (%30,5) kişinin babası ortaokul mezunu, 56 (%17,8)

kişinin babası üniversite mezunu, 46 (%14,6) kişinin babası okur-yazar, 14 (%4,4) kişinin babası yüksek lisans mezunudur.

305 (%55,0) kişi telefon, 156 (%28,1) kişi bilgisayar, 94 (%16,9) kişi tablet sahibidir. 266 (%84,4) kişinin evinde internet bulunmaktadır. 257 (%21,3) kişinin Instagramı, 257 (%21,3) kişinin Youtube, 204 (%16,9) kişinin Snapchat hesabı bulunmaktadır. 137 (%43,5) kişi 1-3 yıldır, 103 (%32,7) kişi 4-6 yıldır, 47 (%14,9) kişi 1 yıldan az, 28 (%8,9) kişi 7 yıl ve üzerinde sosyal medyayı kullanmaktadır.

155 (%49,2) kişi sosyal medyada günde ortalama 1-3 saat, 71 (%22,5) kişi 4-6 saat, 58 (%18,4) kişi 1 saatten az, 31 (%9,8) kişi 7 saat ve üzerinde zaman geçirmektedir. 208 (%16) kişi sohbet etmek amacıyla sosyal medyayı kullanmakta, 203 (%64,4) kişinin internete girme süresini annesi, babası veya aile büyükleri denetlemekte, 242 (%76,8) kişi kendini sosyal medya bağımlısı olarak görmemekte ve 293 (%93,0) kişi toplumu sosyal medya bağımlısı olarak görmektedir.

Tablo 4.2. Siber Zorbalık Ölçeği İfadelerine İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

İfadeler	Ort.	SS
İnternette başkasının adını kullanarak e-mail hesabı (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) açarım.	1,12	0,42
Facebook, Twitter gibi sitelerde başkalarının adını gizlice kullanarak hesap açarım.	1,09	0,35
İnternette arkadaşlarımın ya da başka kişilerin kişisel bilgilerini kullanırım.	1,06	0,27
İnternette başka kişilere virüslü mesaj (e-mail) gönderirim.	1,01	0,15
Arkadaşlarımın şifrelerini onların haberi olmadan internette kullanırım.	1,02	0,18
İnternette arkadaşlarımın şifrelerini kullanarak gizlice e-mail (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) adreslerine girmeye çalışırım.	1,02	0,21
İnternette arkadaşlarımın şifrelerini kullanarak gizlice onların oyunlarına girmeye çalışırım.	1,03	0,22
İnternette başka kişilere onları tehdit eden mesajlar gönderirim.	1,04	0,28
İnternette başka kişilere ya da arkadaşlarıma onların hoşlanmayacağı mesajlar gönderirim.	1,08	0,35
İnternette başka kişilerin ya da arkadaşlarımın fotoğraflarını izinlerini almadan farklı sitelerde yayınlıyorum.	1,03	0,19
İnternette başka kişilerin ya da arkadaşlarımın fotoğraflarını onların iznini almadan mesaj (e-mail) ile diğer kişilere gönderirim.	1,04	0,21
İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili onların hoşlanmayacağı haberler yayınlıyorum.	1,01	0,19
İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili gerçek olmayan	1,02	0,18

söylentiler yayarım.		
İnternette başka kişilere ya da arkadaşlarıma hakaret eden mesajlar gönderirim.	1,11	0,42
İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla alay ederim.	1,18	0,48
İnternette arkadaşlarıma ya da başkalarına hoşlanmayacakları kötü isim ya da lakap takarım.	1,10	0,39
Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri internette ya da cep telefonunda rahatlıkla söylerim.	1,24	0,51
Cep telefonundan başka kişilere onları tehdit eden mesajlar gönderirim.	1,03	0,27
Cep telefonundan başka kişilerin fotoğraflarını onların iznini almadan diğer kişilere gönderirim.	1,07	0,29
Cep telefonundan başka kişilere onların hoşlanmayacağı mesajlar gönderirim.	1,04	0,27
Cep telefonunu kullanarak başka kişilerle ilgili gerçek olmayan söylentiler yayarım.	1,00	0,07
Cep telefonundan başka kişilere hakaret eden mesajlar gönderirim.	1,05	0,30
Cep telefonunu kullanarak başka kişilerle alay ederim.	1,09	0,34
Telefonla başkalarını arayarak onları rahatsız ederim.	1,11	0,40

Tablo 4.2 incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip 3 ifadenin “Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri internette ya da cep telefonunda rahatlıkla söylerim” (Ort:1,24±0,51), “İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla alay ederim” (Ort:1,18±0,48) ve “İnternette başkasının adını kullanarak e-mail hesabı (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) açarım” (Ort:1,12±0,42); en düşük ortalamaya sahip 3 ifadenin ise “Cep telefonunu kullanarak başka kişilerle ilgili gerçek olmayan söylentiler yayarım” (Ort:1,00±0,07), “İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili onların hoşlanmayacağı haberler yayımlarım” (Ort:1,01±0,19) ve “İnternette başka kişilere virüslü mesaj (e-mail) gönderirim” (Ort:1,01±0,15) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3. Siber Mağduriyet Ölçeği İfadelerine İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

İfadeler	Ort.	SS
İnternette bir başkası benim adımla kullanarak kendisine e-mail hesabı (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) açtı.	1,09	0,29
Facebook, Twitter gibi sitelerde bir başkası gizlice benim adımla kullanarak hesap açtı.	1,12	0,32
İnternette arkadaşlarımla ya da başka kişiler benim kişisel bilgilerimi kullandı.	1,09	0,28
İnternette arkadaşlarımla ya da başka kişiler bana virüslü mesaj (e-	1,15	0,35

mail) gönderdi.		
Arkadaşlarım ya da başka kişiler benim haberim olmadan internette benim şifrelerimi kullandı.	1,07	0,26
Arkadaşlarım ya da başka kişiler internette benim şifrelerimi kullanarak gizlice e-mail (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) adreslerime girmeye çalıştılar.	1,06	0,24
İnternette şifrelerimi kullanarak gizlice oyunlarıma girmeye çalıştılar.	1,05	0,22
İnternette beni tehdit ettiler.	1,16	0,36
İnternette bana hoşlanmayacağım mesajlar gönderdiler.	1,35	0,47
İnternette benim iznim olmadan bazı sitelerde fotoğraflarımı yayınladılar.	1,05	0,22
İnternette fotoğraflarımı benim iznim olmadan mesaj (e-mail) ile diğer kişilere gönderdiler.	1,01	0,13
İnternette benimle ilgili hoşuma gitmeyen haberler yayınladılar.	1,03	0,18
İnternette benimle ilgili gerçek olmayan söylentiler yaydılar.	1,06	0,24
İnternette bana hakaret eden mesajlar gönderdiler.	1,24	0,42
İnternette benimle alay ettiler.	1,12	0,32
İnternette bana kötü isim ya da lakap taktılar.	1,10	0,30
Yüzüme karşı söylemedikleri şeyleri internette ya da cep telefonunda rahatlıkla bana söylediler.	1,38	0,48
Cep telefonundan bana tehdit eden mesajlar gönderdiler.	1,11	0,31
Cep telefonundan benim fotoğraflarımı diğer kişilere izinsiz gönderdiler.	1,06	0,24
Cep telefonundan bana hoşuma gitmeyen mesajlar gönderdiler.	1,20	0,40
Cep telefonunu kullanarak benimle ilgili gerçek olmayan söylentiler yaydılar.	1,05	0,21
Cep telefonundan bana hakaret eden mesajlar gönderdiler.	1,16	0,36
Cep telefonunu kullanarak benimle alay ettiler.	1,07	0,26
Telefonla beni arayarak rahatsız ettiler.	1,30	0,45

Tablo 4.3 incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip 3 ifadenin “Yüzüme karşı söylemedikleri şeyleri internette ya da cep telefonunda rahatlıkla bana söylediler” (Ort:1,38±0,48), “İnternette bana hoşlanmayacağım mesajlar gönderdiler” (Ort:1,35±0,47) ve “Telefonla beni arayarak rahatsız ettiler” (Ort:1,30±0,45); en düşük ortalamaya sahip 3 ifadenin ise “İnternette fotoğraflarımı benim iznim olmadan mesaj (e-mail) ile diğer kişilere gönderdiler” (Ort:1,01±0,13), “İnternette benimle ilgili hoşuma gitmeyen haberler yayınladılar” (Ort:1,03±0,18) ve “Cep telefonunu kullanarak benimle ilgili gerçek olmayan söylentiler yaydılar” (Ort:1,05±0,21) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4. Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği İfadelerine İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

İfadeler	Ort.	SS
Sosyal medya hesaplarımdaki bildirimleri kontrol etmekten kendimi alıkoyamam	2,77	1,08
Sosyal medyada gezinirken zamanın nasıl geçtiğini fark etmem	3,13	1,13
Sosyal medyadaki paylaşımlarıma aldığım beğeni sayısı arttıkça kendimi daha iyi hissederim	2,19	1,32
Sosyal medyada gün geçtikçe daha fazla zaman harcıyorum	2,28	1,18
Kendimi yalnız hissettiğimde sosyal medyada gezinirim	3,19	1,30
Uyandığımda ilk olarak sosyal medya hesaplarımı kontrol ederim	2,61	1,43
Sosyal medya nedeniyle yapmam gereken iş ödevi zamanında bitiremem	2,01	1,19
Gece uyumadan önce sosyal medyada gezinirim	3,40	1,31
Sosyal medyada çok zaman harcadığımdan dolayı sağlık problemleri (göz ağrısı, boyun ağrısı, elde uyuşma ve ağrı gibi) yaşarım	2,11	1,14
Belli bir süre sosyal medyaya giremediğimde sosyal medyaya girme isteği hissederim	2,67	1,28
Okuldayken sosyal medyada neler olduğu düşüncesi zihnimi meşgul eder	1,61	0,97
Kapattığım dondurduğum sosyal medya hesaplarımı planladığımdan daha önce açarım	1,79	1,19
Uzun süre sosyal medyaya girmeden yapamam	2,28	1,25
Sosyal medyada gezinmek gerçek yaşamımdaki etkinliklerden daha eğlencelidir	2,05	1,25
Okul başarıyı olumsuz etkilemesine rağmen sosyal medyayı kullanmak	1,85	1,14
Sosyal medyada paylaşım yapmadan önce onu uzun süre zihnimde tasarlar	2,59	1,42
Yapmam gereken iş ödevim olduğunda sosyal medyaya girmemek için kendimi zor tutarım	1,97	1,13
Bir işi/ödevi yaparken sosyal medyada olup bitenleri düşündüğümünden dolayı işime/ödevime odaklanamam	1,69	1,05
Sosyal medyada harcadığım zamanı azaltmayı başaramam	1,99	1,16
Bir işe başlamadan önce sosyal medya hesaplarımı kontrol ederim	2,35	1,25
Sosyal medyada gezinirken kendimi iyi hissederim	2,81	1,16
Sosyal medyada ne kadar zaman harcadığımı ailemden sakladığım olur	1,80	1,15
Sosyal medya kullanımını bırakmak veya azaltmak için yaptığım	1,88	1,14

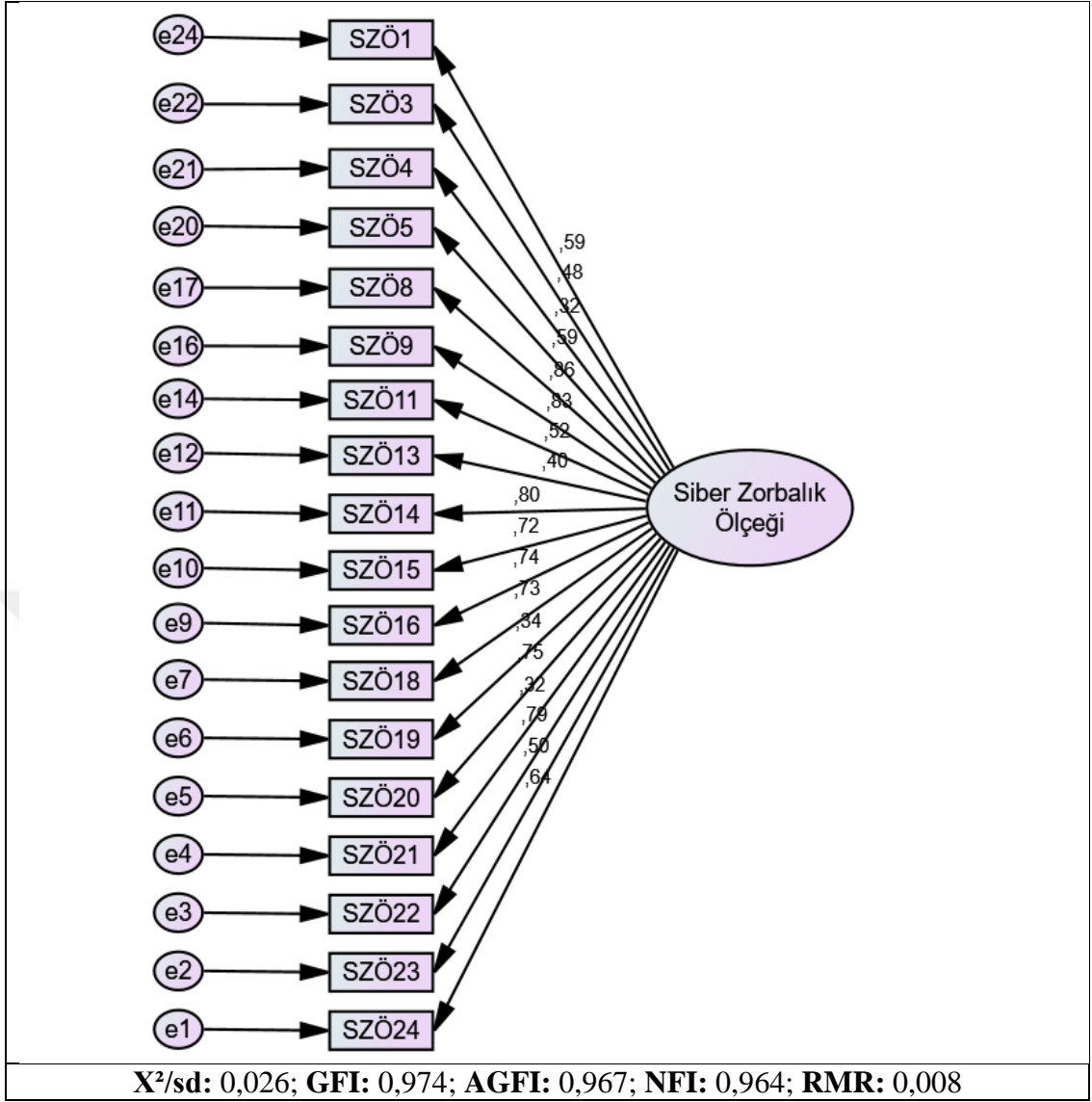

şeyler sonuçsuz kalır		
Sosyal medya olmazsa hayat sıkıcı olur	2,74	1,35

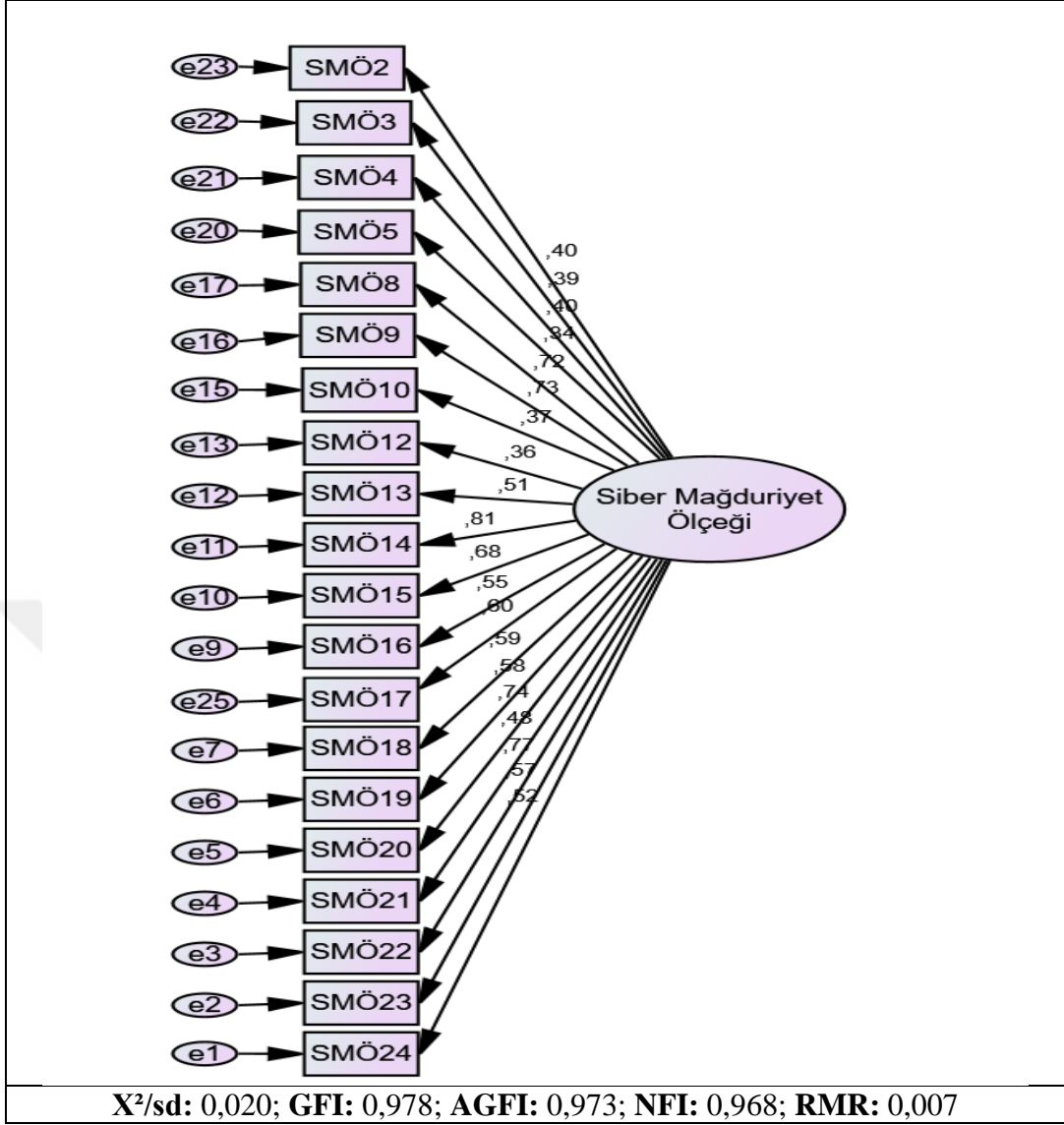
Tablo 4.4 incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip 3 ifadenin “Gece uyumadan önce sosyal medyada gezinirim” (Ort:3,40±1,31), “Kendimi yalnız hissettiğimde sosyal medyada gezinirim” (Ort:3,19±1,30) ve “Sosyal medyada gezinirken zamanın nasıl geçtiğini fark etmem” (Ort:3,13±1,13); en düşük ortalamaya sahip 3 ifadenin ise “Okuldayken sosyal medyada neler olduğu düşüncesi zihnimi meşgul eder” (Ort:1,61±0,97), “Bir işi ödevi yaparken sosyal medyada olup bitenleri düşündüğümde işime/ödevime odaklanamam” (Ort:1,69±1,05) ve “Kapattığım dondurduğum sosyal medya hesaplarımı planladığımdan daha önce açarım” (Ort:1,79±1,19) olduğu görülmektedir.

Araştırmada kullanılan Siber Zorbalık ölçeğinin yapı geçerliliğini değerlendirmek için DFA yapılmıştır. 1 boyut ve 24 madde ile başlanan DFA’da uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olmaması ve faktör yüklerinin düşük olması nedeniyle sırasıyla 17, 7, 6, 10, 2 ve 12 nolu sorular analizden çıkarılarak analizler tekrar yapılmıştır. 1 boyut ve 18 madde kalan DFA modelinin son hali Şekil4.5’de yer almakta olup modelin uyum indeks değerlerinin kabul edilebilir uyum değerleri içerisinde olduğu görülmektedir.

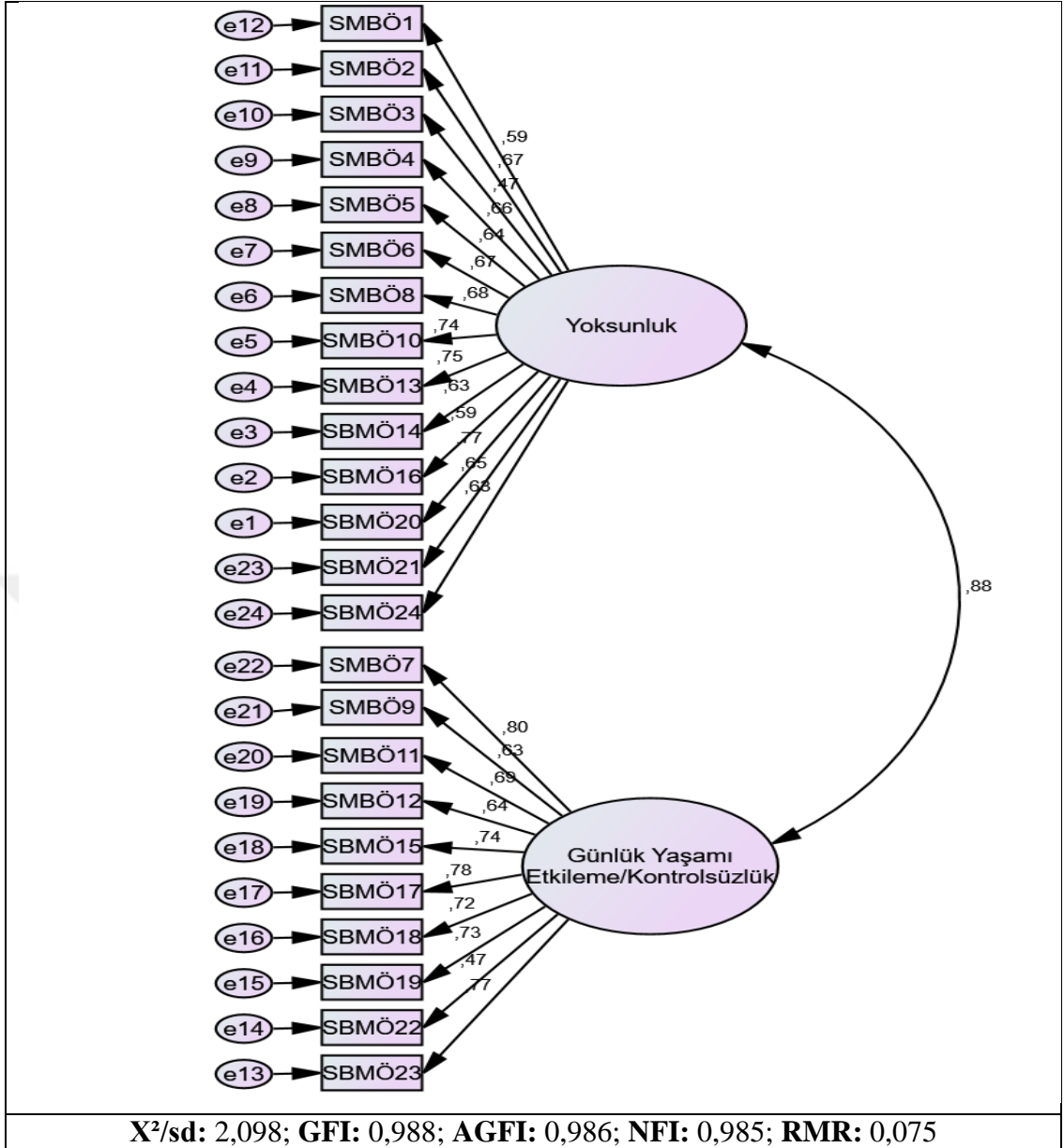
Şekil 4.5. Siber Zorbalık Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

Araştırmada kullanılan Siber Mağduriyet ölçeğinin yapı geçerliliğini değerlendirmek için DFA yapılmıştır. 1 boyut ve 24 madde ile başlanan DFA’da uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olmaması ve faktör yüklerinin düşük olması nedeniyle sırasıyla 1, 6, 11 ve 7 nolu sorular analizden çıkarılarak analizler tekrar yapılmıştır. 1 boyut ve 20 madde kalan DFA modelinin son hali Şekil 4.6’da yer almakta olup modelin uyum indeks değerlerinin kabul edilebilir uyum değerleri içerisinde olduğu görülmektedir.

Şekil 4.6. Siber Mağduriyet Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

Araştırmada kullanılan Sosyal Medya Bağımlılığı ölçeğinin yapı geçerliliğini değerlendirmek için DFA yapılmıştır. 2 boyut ve 24 maddeden oluşan ölçeğin DFA modelinin uyum indekslerinin kabul edilebilir uyum değerleri içerisinde olduğu görülmektedir.

Şekil 4.7. Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

Tablo 4.8. Araştırma Ölçeklerine İlişkin Tanımlayıcı ve Güvenirlik Analizi Bulguları

Değişken	Ort.	SS	Basıklık	Çarpıklık	Min	Max	Cronbach Alpha
Siber Zorbalık Ölçeği	19,26	3,60	52,148	6,446	18	53	0,912
Siber Mağduriyet Ölçeği	22,96	3,98	1,874	1,614	20	38	0,902
Yoksunluk	37,12	12,15	-0,185	0,349	14	70	0,913
Günlük yaşamı etkileme/kontrolsüzlük	18,73	8,27	1,046	1,167	10	50	0,902
Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	55,86	19,43	0,348	0,727	24	116	0,945

Araştırma ölçeklerinin tanımlayıcı ve güvenilirlik analiz bulguları Tablo 4.8’de görülmektedir. Bu bulgulara göre Siber Zorbalık ölçeğinin ortalamasının 19,26±3,60 olduğu, Siber Mağduriyet ölçeğinin ortalamasının 22,96±3,98 olduğu, Sosyal Medya Bağımlılığı ölçeğinin ortalamasının 55,86±19,43 olduğu ve CA değerlerine göre ölçeklerin ve alt boyutlarının güvenilir olduğu belirlenmiştir. Basıklık ve çarpıklık değerlerine göre Siber Zorbalık ölçeğinin normal dağılım göstermediği, diğer ölçeklerin ve alt boyutların ise normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Çarpıklık ve basıklık değerleri arasında normal dağılım aralığı verilerin analizi kısmında yer verilmiştir.

Tablo 4.9. Katılımcıların Yaşlarına Göre Farklılık Analiz Bulguları

	Yaş	N	Ort	SS	t/U	p
Siber Zorbalık Ölçeği	16 yaş ve altı	180	18,99	2,34	11945,000 ^u	0,766
	17 yaş ve üstü	135	19,61	4,78		
Siber Mağduriyet Ölçeği	16 yaş ve altı	180	22,73	3,51	-1,114 ^t	0,266
	17 yaş ve üstü	135	23,26	4,53		
Yoksunluk	16 yaş ve altı	180	37,11	11,51	-0,018 ^t	0,986
	17 yaş ve üstü	135	37,13	13,00		
Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük	16 yaş ve altı	180	18,37	7,61	-0,878 ^t	0,381
	17 yaş ve üstü	135	19,22	9,08		
Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	16 yaş ve altı	180	55,48	18,13	-0,386 ^t	0,700
	17 yaş ve üstü	135	56,35	21,09		

^t: T testi; ^u: Mann Whitney U Testi

Araştırmaya katılanların yaşlarına göre Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Mann Whitney U ve T testine ilişkin analiz bulguları Tablo 4.9’da sunulmuştur. Bu bulgulara göre katılımcıların yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.10. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Farklılık Analiz Bulguları

	Cinsiyet	N	Ort	SS	t/U	p
Siber Zorbalık Ölçeği	Kadın	232	18,82	2,04	8157,000 ^u	0,016
	Erkek	83	20,48	5,99		
Siber Mağduriyet Ölçeği	Kadın	232	22,92	3,95	-0,251 ^t	0,802
	Erkek	83	23,05	4,10		
Yoksunluk	Kadın	232	38,45	12,31	3,294 ^t	0,001
	Erkek	83	33,40	10,92		
Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük	Kadın	232	19,21	8,67	1,896 ^t	0,060
	Erkek	83	17,40	6,94		
Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	Kadın	232	57,66	20,07	3,044 ^t	0,003
	Erkek	83	50,81	16,60		

^t: T testi; ^u: Mann Whitney U Testi

Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Mann Whitney U ve T testine ilişkin analiz bulguları Tablo 4.10’da sunulmuştur. Bu bulgulara göre Siber Zorbalık Ölçeği, Yoksunluk alt boyutu ve Sosyal Medya Bağımlılığı ölçeğinde katılımcıların cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Analiz bulguları incelendiğinde;

Siber Zorbalık ölçeğinde erkeklerin ortalamasının (Ort:20,48±5,99) kadınların ortalamasından (Ort:18,82±2,04) daha yüksek olduğu

Yoksunluk alt boyutunda kadınların ortalamasının (Ort:38,45±12,31) erkeklerin ortalamasından (Ort:33,40±10,92) daha yüksek olduğu

Sosyal Medya Bağımlılığı ölçeğinde kadınların ortalamasının (Ort:57,66±20,07) erkeklerin ortalamasından (Ort:50,81±16,60) daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.11. Katılımcıların Sınıflarına Göre Farklılık Analiz Bulguları

	Sınıf	N	Ort	SS	F/X ²	p
Siber Zorbalık Ölçeği	9. sınıf	73	19,17	2,25	1,653 ^K	0,438
	10. sınıf	76	18,85	1,58		
	11. sınıf	166	19,48	4,60		
Siber Mağduriyet Ölçeği	9. sınıf	73	23,14	3,66	0,795 ^K	0,672
	10. sınıf	76	22,61	3,89		
	11. sınıf	166	23,04	4,17		
Yoksunluk	9. sınıf	73	38,57	11,73	1,272 ^F	0,282
	10. sınıf	76	35,43	11,27		
	11. sınıf	166	37,25	12,69		
Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük	9. sınıf	73	19,23	8,62	0,460 ^F	0,632
	10. sınıf	76	17,98	7,14		
	11. sınıf	166	18,86	8,62		
Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	9. sınıf	73	57,80	19,42	0,982 ^F	0,376
	10. sınıf	76	53,41	17,50		
	11. sınıf	166	56,12	20,24		

F: Anova Testi; K: Kruskal Wallis Testi

Araştırmaya katılanların sınıflarına göre Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Anova ve Kruskal Wallis testi analiz sonuçları Tablo 4.11’de sunulmuştur. Bu bulgulara göre katılımcıların sınıflarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.12. Katılımcıların Lise Türlerine Göre Farklılık Analiz Bulguları

	Lise Türü	N	Ort	SS	X ²	p	Anlamlı Fark
Siber Zorbalık Ölçeği	Anadolu ¹	112	19,53	4,91	22,906	0,000	2<4
	Meslek ²	89	18,42	1,16			1<4
	İmam Hatip ³	16	19,56	5,47			3<4
	Fen ⁴	69	19,66	2,37			2<5
	Diğer ⁵	29	19,65	3,56			2<1
Siber Mağduriyet Ölçeği	Anadolu ¹	112	22,72	4,03	9,972	0,041	1<4
	Meslek ²	89	22,65	3,95			2<4
	İmam Hatip ³	16	21,81	2,50			3<4
	Fen ⁴	69	24,04	4,25			
	Diğer ⁵	29	22,87	3,64			
Yoksunluk	Anadolu ¹	112	37,87	11,83	2,928	0,570	
	Meslek ²	89	36,13	13,84			
	İmam Hatip ³	16	34,00	12,53			
	Fen ⁴	69	38,18	9,53			
	Diğer ⁵	29	36,41	13,41			
Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük	Anadolu ¹	112	19,66	8,09	7,966	0,093	
	Meslek ²	89	18,04	9,06			

	İmam Hatip ³	16	17,50	6,53		
	Fen ⁴	69	19,16	7,77		
	Diğer ⁵	29	16,96	8,46		
Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	Anadolu ¹	112	57,54	18,86	5,279	0,260
	Meslek ²	89	54,17	22,18		
	İmam Hatip ³	16	51,50	18,44		
	Fen ⁴	69	57,35	16,17		
	Diğer ⁵	29	53,37	20,38		

Araştırmaya katılanların lise türlerine göre Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis testi analiz sonuçları Tablo 4.12’de sunulmuştur. Bu bulgulara göre Siber Zorbalık ölçeği ve Siber Mağduriyet ölçeğinde katılımcıların lise türlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan çoklu karşılaştırma testleri sonucunda;

Siber Zorbalık ölçeğinde “Fen” grubundaki (Ort:19,66±2,37) katılımcıların ortalamasının “Anadolu” grubundaki (Ort:19,53±4,91), “Meslek” grubundaki (Ort:18,42±1,16) ve “İmam Hatip” grubundaki (Ort:19,56±5,47) katılımcıların ortalamalarından daha yüksek olduğu, “Anadolu” grubundaki (Ort:19,53±4,91) ve “Diğer” grubundaki (Ort:19,65±3,56) katılımcıların ortalamalarının “Meslek” grubundaki (Ort:18,42±1,16) katılımcıların ortalamasından daha yüksek olduğu

Siber Mağduriyet ölçeğinde “Fen” grubundaki (Ort:24,04±4,25) katılımcıların ortalamasının “Anadolu” grubundaki (Ort:22,72±4,03), “Meslek” grubundaki (Ort:22,65±3,95) ve “İmam Hatip” grubundaki (Ort:21,81±2,50) katılımcıların ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.13. Katılımcıların Annesinin Eğitim Durumuna Göre Farklılık Analiz Bulguları

	Anne Eğitim Durumu	N	Ort	SS	X ²	p	Anlamlı Fark
Siber Zorbalık Ölçeği	Okur-yazar ¹	86	19,75	5,60	10,129	0,038	2<5
	Ortaokul ²	112	18,89	2,68			1<5
	Lise ³	69	19,22	2,26			4<5
	Üniversite ⁴	41	18,88	1,55			3<5
	Yükseklisans ⁵	7	21,71	3,54			
Siber Mağduriyet Ölçeği	Okur-yazar ¹	86	22,37	3,45	13,316	0,010	2<5
	Ortaokul ²	112	22,69	3,47			1<5
	Lise ³	69	23,37	4,74			4<5
	Üniversite ⁴	41	23,15	3,92			3<5
	Yükseklisans ⁵	7	29,28	5,21			

Yoksunluk	Okur-yazar ¹	86	36,42	11,45	4,672	0,323
	Ortaokul ²	112	35,47	12,55		
	Lise ³	69	39,38	12,11		
	Üniversite ⁴	41	39,17	11,91		
	Yükseklisans ⁵	7	37,71	14,36		
Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük	Okur-yazar ¹	86	18,09	7,62	5,662	0,226
	Ortaokul ²	112	17,99	8,25		
	Lise ³	69	19,24	8,44		
	Üniversite ⁴	41	20,72	9,00		
	Yükseklisans ⁵	7	21,85	9,68		
Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	Okur-yazar ¹	86	54,51	17,67	4,743	0,315
	Ortaokul ²	112	53,47	19,87		
	Lise ³	69	58,62	19,91		
	Üniversite ⁴	41	59,90	19,80		
	Yükseklisans ⁵	7	59,57	23,70		

Araştırmaya katılanların annesinin eğitim durumuna Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis testi analiz sonuçları Tablo 4.13’de sunulmuştur. Bu bulgulara göre Siber Zorbalık ölçeği ve Siber Mağduriyet ölçeğinde katılımcıların annesinin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan çoklu karşılaştırma testleri sonucunda;

Siber Zorbalık ölçeğinde “Yükseklisans” grubundaki (Ort:21,71±3,54) katılımcıların ortalamasının “Okur-yazar” grubundaki (Ort:19,75±5,60), “Ortaokul” grubundaki (Ort:18,89±2,68), “Lise” grubundaki (Ort:19,22±2,26) ve “Üniversite” grubundaki (Ort:18,88±1,55) katılımcıların ortalamalarından daha yüksek olduğu,

Siber Mağduriyet ölçeğinde “Yükseklisans” grubundaki (Ort:29,28±5,21) katılımcıların ortalamasının “Okur-yazar” grubundaki (Ort:22,37±3,45), “Ortaokul” grubundaki (Ort:22,69±3,47), “Lise” grubundaki (Ort:23,37±4,74) ve “Üniversite” grubundaki (Ort:23,15±3,92) katılımcıların ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.14. Katılımcıların Baba Eğitim Durumuna Göre Farklılık Analiz Bulguları

	Baba Eğitim Durumu	N	Ort	SS	X ²	P	Anlamlı Fark
Siber Zorbalık Ölçeği	Okur-yazar ¹	46	18,40	1,12	14,496	0,006	1<4
	Ortaokul ²	96	19,34	5,13			2<4
	Lise ³	103	19,22	2,61			1<3
	Üniversite ⁴	56	19,77	3,51			1<5
	Yükseklisans ⁵	14	19,71	2,58			
Siber Mağduriyet Ölçeği	Okur-yazar ¹	46	22,20	3,87	11,162	0,025	1<3
	Ortaokul ²	96	22,17	2,85			2<3

	Lise ³	103	23,97	4,74			1<5
	Üniversite ⁴	56	22,98	4,04			
	Yükseklisans ⁵	14	23,35	3,41			
	Okur-yazar ¹	46	34,73	11,32			
	Ortaokul ²	96	35,70	12,09			
Yoksunluk	Lise ³	103	38,33	12,79	5,556	0,235	
	Üniversite ⁴	56	39,78	11,41			
	Yükseklisans ⁵	14	35,09	11,74			
	Okur-yazar ¹	46	16,53	6,89			
	Ortaokul ²	96	17,44	7,41			1<3
Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük	Lise ³	103	20,04	9,27	10,476	0,033	1<4
	Üniversite ⁴	56	19,91	8,17			2<3
	Yükseklisans ⁵	14	20,50	8,88			
	Okur-yazar ¹	46	51,27	17,14			
	Ortaokul ²	96	53,14	18,25			
Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	Lise ³	103	58,38	21,38	6,777	0,148	
	Üniversite ⁴	56	59,69	18,48			
	Yükseklisans ⁵	14	55,59	19,75			

Araştırmaya katılanların babasının eğitim durumuna Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis testi analiz sonuçları Tablo 4.14’de sunulmuştur. Bu bulgulara göre Siber Zorbalık ölçeği, Siber Mağduriyet ölçeği ve Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük alt boyutunda katılımcıların babasının eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan çoklu karşılaştırma testleri sonucunda;

Siber Zorbalık ölçeğinde “Üniversite” grubundaki (Ort:19,77±3,51) katılımcıların ortalamasının “Okur-yazar” grubundaki (Ort:18,40±1,12), “Ortaokul” grubundaki (Ort:19,34±5,13) katılımcıların ortalamalarından daha yüksek olduğu, “Lise” grubundaki (Ort:19,22±2,61) ve “Yükseklisans” grubundaki (Ort:19,71±2,58) katılımcıların ortalamalarının “Okur-yazar” grubundaki (Ort:18,40±1,12), katılımcıların ortalamasından daha yüksek olduğu,

Siber Mağduriyet ölçeğinde “Lise” grubundaki (Ort:23,97±4,74) katılımcıların ortalamasının “Okur-yazar” grubundaki (Ort:22,20±3,87) ve “Ortaokul” grubundaki (Ort:22,17±2,85) katılımcıların ortalamalarından daha yüksek olduğu, “Yükseklisans” grubundaki (Ort:23,35±3,41) katılımcıların ortalamasının “Okur-yazar” grubundaki (Ort:22,20±3,87) katılımcıların ortalamasından daha yüksek olduğu.

Tablo 4.15. Katılımcıların Evde İnternet Durumlarına Göre Farklılık Analiz Bulguları

	Evde İnternet Durumu	N	Ort	SS	t/U	P
Siber Zorbalık Ölçeği	Evet	266	19,40	3,85	4857,000 ^U	0,001
	Hayır	49	18,46	1,44		
Siber Mağduriyet Ölçeği	Evet	266	23,10	4,03	5458,000 ^U	0,064
	Hayır	49	22,18	3,66		
Yoksunluk	Evet	266	37,99	11,98	3,0020 ^U	0,003
	Hayır	49	32,36	12,10		
Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük	Evet	266	19,34	8,20	4165,500 ^U	0,000
	Hayır	49	15,46	7,97		
Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	Evet	266	57,33	19,18	3,193 ^t	0,002
	Hayır	49	47,83	18,99		

^t: T testi; ^u: Mann Whitney U Testi

Araştırmaya katılanların evde internet durumlarına göre Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Mann Whitney U ve T testine ilişkin analiz bulguları Tablo 4.15’de sunulmuştur. Bu bulgulara göre Siber Zorbalık ölçeği, Yoksunluk alt boyutu, Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük alt boyutu ve Sosyal Medya Bağımlılığı ölçeğinde katılımcıların evde internet durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Analiz bulguları incelendiğinde;

Siber Zorbalık ölçeğinde “evet” diyenlerin ortalamasının (Ort:19,40±3,85) “hayır” diyenlerin ortalamasından (Ort:18,46±1,44) daha yüksek olduğu,

Yoksunluk alt boyutunda “evet” diyenlerin ortalamasının (Ort:37,99±11,98) “hayır” diyenlerin ortalamasından (Ort:32,36±12,10) daha yüksek olduğu,

Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük alt boyutunda “evet” diyenlerin ortalamasının (Ort:19,34±8,20) “hayır” diyenlerin ortalamasından (Ort:15,46±7,97) daha yüksek olduğu,

Sosyal Medya Bağımlılığı ölçeğinde “evet” diyenlerin ortalamasının (Ort:57,33±19,18) “hayır” diyenlerin ortalamasından (Ort:47,83±18,99) daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.16. Katılımcıların Sosyal Medya Kullanma Süresine Göre Farklılık Analiz Bulguları

	Sosyal Medya Kullanma Süresi	N	Ort	SS	X ²	P	Anlamlı Fark
Siber Zorbalık Ölçeği	1 yıldan az ¹	47	18,63	1,53	12,016	0,007	1<4
	1-3 yıl ²	137	18,81	2,26			2<4
	4-6 yıl ³	103	19,11	2,00			1<3
	7 yıl ve üzeri ⁴	28	23,00	9,47			
Siber Mağduriyet Ölçeği	1 yıldan az ¹	47	21,88	3,48	11,152	0,011	1<4
	1-3 yıl ²	137	22,48	3,15			1<3
	4-6 yıl ³	103	23,37	4,29			1<2
	7 yıl ve üzeri ⁴	28	25,60	5,78			
Yoksunluk	1 yıldan az ¹	47	31,99	10,11	18,663	0,000	1<3
	1-3 yıl ²	137	36,68	12,99			2<3
	4-6 yıl ³	103	40,07	10,88			1<2
	7 yıl ve üzeri ⁴	28	37,01	12,90			
Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük	1 yıldan az ¹	47	15,21	6,41	14,635	0,002	1<3
	1-3 yıl ²	137	18,52	8,49			1<4
	4-6 yıl ³	103	20,02	7,94			1<2
	7 yıl ve üzeri ⁴	28	20,95	9,55			
Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	1 yıldan az ¹	47	47,20	15,57	19,563	0,000	1<3
	1-3 yıl ²	137	55,21	20,59			2<3
	4-6 yıl ³	103	60,09	17,63			1<2
	7 yıl ve üzeri ⁴	28	57,96	21,46			1<4

Araştırmaya katılanların sosyal medya kullanma süresine göre Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis testi analiz sonuçları Tablo 4.16’da sunulmuştur. Bu bulgulara göre Siber Zorbalık ölçeği, Siber Mağduriyet ölçeği, Yoksunluk alt boyutu, Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük alt boyutu ve Sosyal Medya Bağımlılığı ölçeğinde katılımcıların sosyal medya kullanma süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan çoklu karşılaştırma testleri sonucunda;

Siber Zorbalık ölçeğinde “7 yıl ve üzeri” grubundaki (Ort:23,00±9,47) katılımcıların ortalamasının “1 yıldan az” grubundaki (Ort:18,63±1,53) ve “1-3 yıl” grubundaki (Ort:18,81±2,26) katılımcıların ortalamalarından daha yüksek olduğu, “4-6 yıl” grubundaki (Ort:19,11±2,00) katılımcıların ortalamasının “1 yıldan az” grubundaki (Ort:18,63±1,53) katılımcıların ortalamasından daha yüksek olduğu,

Siber Mağduriyet ölçeğinde “7 yıl ve üzeri” grubundaki (Ort:25,60±5,78), “4-6 yıl” grubundaki (Ort:23,37±4,29) ve “1-3 yıl” grubundaki (Ort:22,48±3,15)

katılımcıların ortalamalarının “1 yıldan az” grubundaki (Ort:21,88±3,48) katılımcıların ortalamasından daha yüksek olduğu,

Yoksunluk alt boyutunda “4-6 yıl” grubundaki (Ort:40,07±10,88) katılımcıların ortalamasının “1 yıldan az” grubundaki (Ort:31,99±10,11) ve “1-3 yıl” grubundaki (Ort:36,68±12,99) katılımcıların ortalamalarından daha yüksek olduğu, “1-3 yıl” grubundaki (Ort:36,68±12,99) katılımcıların ortalamasının “1 yıldan az” grubundaki (Ort:31,99±10,11) katılımcıların ortalamasından daha yüksek olduğu,

Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük alt boyutunda “7 yıl ve üzeri” grubundaki (Ort:20,95±9,55), “4-6 yıl” grubundaki (Ort:20,02±7,94) ve “1-3 yıl” grubundaki (Ort:18,52±8,49) katılımcıların ortalamalarının “1 yıldan az” grubundaki (Ort:15,21±6,41) katılımcıların ortalamasından daha yüksek olduğu,

Sosyal Medya Bağımlılığı ölçeğinde “4-6 yıl” grubundaki (Ort:60,09±17,63) katılımcıların ortalamasının “1 yıldan az” grubundaki (Ort:47,20±15,57) ve “1-3 yıl” grubundaki (Ort:55,21±20,59) katılımcıların ortalamalarından daha yüksek olduğu, “1-3 yıl” grubundaki (Ort:55,21±20,59) ve “7 yıl ve üzeri” grubundaki (Ort:57,96±21,46) katılımcıların ortalamalarının “1 yıldan az” grubundaki (Ort:47,20±15,57) katılımcıların ortalamasından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.17. Katılımcıların Sosyal Medyada Geçirdiği Günlük Süreye Göre Farklılık Analiz Bulguları

	Sosyal medyada günde geçirilen süre	N	Ort	SS	F/X ²	P	Anlamlı Fark
Siber Zorbalık Ölçeği	1 saatten az ¹	58	19,25	2,41	5,279 ^K	0,152	
	1-3 saat ²	155	18,96	2,41			
	4-6 saat ³	71	18,76	1,57			
	7 saat ve üzeri ⁴	31	21,90	8,99			
Siber Mağduriyet Ölçeği	1 saatten az ¹	58	22,04	2,89	11,119 ^K	0,011	2<3
	1-3 saat ²	155	22,47	3,41			
	4-6 saat ³	71	24,08	4,71			
	7 saat ve üzeri ⁴	31	24,55	5,52			
Yoksunluk	1 saatten az ¹	58	28,64	9,15	28,180 ^F	0,000	1<2
	1-3 saat ²	155	35,65	10,55			
	4-6 saat ³	71	42,94	11,69			
	7 saat ve üzeri ⁴	31	46,97	12,88			
Günlük Yaşamı	1 saatten az ¹	58	14,81	5,78	18,893 ^F	0,000	1<2

Etkileme/Kontrolsüzlük	1-3 saat ²	155	17,36	6,50			1<3
	4-6 saat ³	71	22,07	10,06			1<4
	7 saat ve üzeri ⁴	31	25,31	9,47			2<3
							2<4
Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	1 saatten az ¹	58	43,46	13,91			1<2
	1-3 saat ²	155	53,01	15,93			1<3
	4-6 saat ³	71	65,01	20,95	26,992 ^F	0,000	1<4
	7 saat ve üzeri ⁴	31	72,29	20,97			2<3
							2<4

F: Anova Testi; K: Kruskal Wallis Testi

Araştırmaya katılanların sosyal medyada geçirdiği günlük süreye göre Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Anova ve Kruskal Wallis testi analiz sonuçları Tablo 4.17’de sunulmuştur. Bu bulgulara göre Siber Mağduriyet Ölçeği, Yoksunluk alt boyutu, Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük alt boyutu ve Sosyal Medya Bağımlılığı ölçeğinde katılımcıların sosyal medyada geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan çoklu karşılaştırma testleri sonucunda;

Siber Mağduriyet ölçeğinde “4-6 saat” grubundaki (Ort:24,08±4,71) katılımcıların ortalamasının “1 saatten az” grubundaki (Ort:22,04±2,89) ve “1-3 saat” grubundaki (Ort:22,47±3,41) katılımcıların ortalamalarından daha yüksek olduğu,

Yoksunluk alt boyutunda “1-3 saat” grubundaki (Ort:35,65±10,55), “4-6 saat” grubundaki (Ort:42,94±11,69) ve “7 saat ve üzeri” grubundaki (Ort:46,97±12,88) katılımcıların ortalamalarının “1 saatten az” grubundaki (Ort:28,64±9,15) katılımcıların ortalamasından daha yüksek olduğu, “4-6 saat” grubundaki (Ort:42,94±11,69) ve “7 saat ve üzeri” grubundaki (Ort:46,97±12,881) katılımcıların ortalamalarının “1-3 saat” grubundaki (Ort:35,65±10,55) katılımcıların ortalamasından daha yüksek olduğu,

Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük alt boyutunda “1-3 saat” grubundaki (Ort:17,36±6,50), “4-6 saat” grubundaki (Ort:22,07±10,06) ve “7 saat ve üzeri” grubundaki (Ort:25,31±9,47) katılımcıların ortalamalarının “1 saatten az” grubundaki (Ort:14,81±5,78) katılımcıların ortalamasından daha yüksek olduğu, “4-6 saat” grubundaki (Ort:22,07±10,06) ve “7 saat ve üzeri” grubundaki (Ort:25,31±9,47)

katılımcıların ortalamalarının “1-3 saat” grubundaki (Ort:17,36±6,50) katılımcıların ortalamasından daha yüksek olduğu,

Sosyal Medya Bağımlılığı ölçeğinde “1-3 saat” grubundaki (Ort:53,01±15,93), “4-6 saat” grubundaki (Ort:65,01±20,95) ve “7 saat ve üzeri” grubundaki (Ort:72,29±20,97) katılımcıların ortalamalarının “1 saatten az” grubundaki (Ort:43,46±13,91) katılımcıların ortalamasından daha yüksek olduğu, “4-6 saat” grubundaki (Ort:65,01±20,95) ve “7 saat ve üzeri” grubundaki (Ort:72,29±20,97) katılımcıların ortalamalarının “1-3 saat” grubundaki (Ort:53,01±15,93) katılımcıların ortalamasından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.18. Katılımcıların İnternete Girme Süresini Anne, Baba veya Aile Büyüklerinin Denetlemesine Göre Farklılık Analiz Bulguları

	İnternete girme süresini anne, baba veya aile büyüklerince denetlenmesi	N	Ort	SS	t/U	P
Siber Zorbalık Ölçeği	Evet	112	18,83	2,41	10351,000 ^U	0,127
	Hayır	203	19,49	4,10		
Siber Mağduriyet Ölçeği	Evet	112	22,73	3,98	10724,000 ^U	0,394
	Hayır	203	23,08	3,99		
Yoksunluk	Evet	112	35,59	11,48	-1,657 ^t	0,099
	Hayır	203	37,96	12,45		
Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük	Evet	112	17,48	7,52	-2,080 ^t	0,039
	Hayır	203	19,42	8,60		
Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	Evet	112	53,08	17,99	-1,890 ^t	0,060
	Hayır	203	57,39	20,05		

^t: T testi; ^u: Mann Whitney U Testi

Araştırmaya katılanların internete girme süresini anne, baba veya aile büyüklerinin denetlemesine göre Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Mann Whitney U ve T testine ilişkin analiz bulguları Tablo 4.18’de sunulmuştur. Bu bulgulara göre Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük alt boyutunda katılımcıların internete girme süresini anne, baba veya aile büyüklerinin denetlemesine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (p<0,05). Analiz bulguları incelendiğinde Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük alt boyutunda “hayır” diyenlerin ortalamasının (Ort:19,42±8,60) “evet” diyenlerin ortalamasından (Ort:17,48±7,52) daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.19. Katılımcıların Kendini Sosyal Medya Bağımlısı Olarak Görmesine Göre Farklılık Analiz Bulguları

	Kendini sosyal medya bağımlısı olarak görme	N	Ort	SS	t/U	P
Siber Zorbalık Ölçeği	Evet	73	19,60	2,75	6878,500 ^U	0,001
	Hayır	242	19,15	3,82		
Siber Mağduriyet Ölçeği	Evet	73	24,65	4,97	6699,000 ^U	0,001
	Hayır	242	22,45	3,49		
Yoksunluk	Evet	73	46,99	11,43	8,833 ^t	0,000
	Hayır	242	34,14	10,72		
Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük	Evet	73	25,75	8,86	8,103 ^t	0,000
	Hayır	242	16,62	6,81		
Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	Evet	73	72,74	19,25	9,628 ^t	0,000
	Hayır	242	50,76	16,39		

^t: T testi; ^u: Mann Whitney U Testi

Araştırmaya katılanların kendini sosyal medya bağımlısı olarak görmesine göre Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Mann Whitney U ve T testine ilişkin analiz bulguları Tablo 4.19’da sunulmuştur. Bu bulgulara göre Siber Zorbalık ölçeği, Siber Mağduriyet ölçeği, Yoksunluk alt boyutu, Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük alt boyutu ve Sosyal Medya Bağımlılığı ölçeğinde katılımcıların kendini sosyal medya bağımlısı olarak görmesine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Analiz bulguları incelendiğinde;

Siber Zorbalık ölçeğinde “evet” diyenlerin ortalamasının (Ort:19,60±2,75) “hayır” diyenlerin ortalamasından (Ort:19,15±3,82) daha yüksek olduğu,

Siber Mağduriyet ölçeğinde “evet” diyenlerin ortalamasının (Ort:24,65±4,97) “hayır” diyenlerin ortalamasından (Ort:22,45±3,49) daha yüksek olduğu,

Yoksunluk alt boyutunda “evet” diyenlerin ortalamasının (Ort:46,99±11,43) “hayır” diyenlerin ortalamasından (Ort:34,14±10,72) daha yüksek olduğu,

Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük alt boyutunda “evet” diyenlerin ortalamasının (Ort:25,75±8,86) “hayır” diyenlerin ortalamasından (Ort:16,62±6,81) daha yüksek olduğu,

Sosyal Medya Bağımlılığı ölçeğinde “evet” diyenlerin ortalamasının (Ort:72,74±19,25) “hayır” diyenlerin ortalamasından (Ort:50,76±16,39) daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.20. Katılımcıların Toplumunu Sosyal Medya Bağımlısı Olarak Görmesine Göre Farklılık Analiz Bulguları

	Toplumunu sosyal medya bağımlısı olarak görme	N	Ort	SS	U	P
Siber Zorbalık Ölçeği	Evet	293	19,26	3,68	3184,500	0,914
	Hayır	22	19,21	2,28		
Siber Mağduriyet Ölçeği	Evet	293	22,92	3,99	2826,000	0,324
	Hayır	22	23,44	4,00		
Yoksunluk	Evet	293	37,22	12,34	3084,500	0,737
	Hayır	22	35,69	9,33		
Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük	Evet	293	18,94	8,46	2800,000	0,303
	Hayır	22	16,04	4,56		
Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	Evet	293	56,16	19,83	2945,000	0,500
	Hayır	22	51,74	12,56		

Araştırmaya katılanların toplumu sosyal medya bağımlısı olarak görmesine göre Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutlarında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan Mann Whitney U testine ilişkin analiz bulguları Tablo 4.20’de sunulmuştur. Bu bulgulara göre katılımcıların toplumu sosyal medya bağımlısı olarak görmesine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.21. Araştırma Ölçekleri ve Alt Boyutlarına İlişkin Korelasyon Analiz Bulguları

	1	2	3	4	5
1.Siber Zorbalık Ölçeği ¹	1				
2.Siber Mağduriyet Ölçeği ²	0,454*	1			
3.Yoksunluk ²	0,203*	0,327*	1		
4.Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük ²	0,315*	0,375*	0,801*	1	
5.Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ²	0,264*	0,364*	0,967*	0,927*	1

*: $p<0.01$; ¹: Spearman Korelasyon Testi; ²: Pearson Korelasyon Testi

Araştırmada kullanılan Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutları arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için

yapılmış olan Pearson ve Spearman korelasyon analiz bulguları Tablo 4.21’de sunulmuştur. Bu bulgulara göre Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ($p<0,05$) ilişkilerin olduğu belirlenmiştir.

Siber Zorbalık Ölçeği ile Siber Mağduriyet Ölçeği puanları arasında zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,454$). Siber Zorbalık Ölçeği ile Yoksunluk puanları arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,203$). Siber Zorbalık Ölçeği ile Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük ($r=0,315$) ve Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ($r=0,264$) arasında zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir.

Siber Mağduriyet Ölçeği ile Yoksunluk ($r=0,327$), Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük ($r=0,375$) ve Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ($r=0,364$) arasında zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir.

Yoksunluk ile Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük arasında yüksek düzeyde ($r=0,801$) ve Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ($r=0,967$) arasında çok yüksek düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir.

Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük ile Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ($r=0,927$) arasında çok yüksek düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir.

Tablo 4.22. Sosyal Medyada Geçirilen Süreye İlişkin Korelasyon Analiz Bulguları

	Sosyal Medyada Geçirilen Süre
Siber Zorbalık Ölçeği	0,064
Siber Mağduriyet Ölçeği	0,163*
Yoksunluk	0,443*
Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük	0,366*
Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği	0,435*

*: $p<0.01$

Sosyal medyada geçirilen süre ile Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Mağduriyet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve alt boyutları arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için yapılmış olan Spearman korelasyon analiz bulguları Tablo 4.21’de sunulmuştur. Bu bulgulara göre,

Sosyal medyada geçirilen süre ile Siber Mağduriyet Ölçeği arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=0,163$). Sosyal medyada geçirilen süre ile Yoksunluk ($r=0,443$), Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük ($r=0,366$) ve Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ($r=0,435$) arasında zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir.

Tablo 4.23. Siber Zorbalık Ölçeğine İlişkin Regresyon Analiz Bulguları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	T	P
Sabit	18,956	0,630		30,073	0,000
Yoksunluk	-0,096	0,027	-0,324	-3,575	0,000
Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük	0,207	0,039	0,474	5,236	0,000
R: 0,289	R²: 0,084	Düzeltilmiş R²: 0,078		F: 14,247	
p: 0,000					
Bağımlı Değişken: Siber Zorbalık Ölçeği					

Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği alt boyutları olan “yoksunluk” ve “günlük yaşamı etkileme/kontrolsüzlük” değişkenlerinin Siber Zorbalık Ölçeği puanına etkisini belirlemek için yapılan regresyon analiz bulguları Tablo 4.22’de yer almaktadır. Analizde enter yöntemi kullanılmıştır. Analize ilişkin bulgular incelendiğinde regresyon modelinin anlamlı olduğu ($F=14,247$; $p=0,000$), modeldeki bağımsız değişkenlerin Siber Zorbalık Ölçeği puanındaki toplam varyansın %7,8’ini açıkladığı görülmektedir. Siber Zorbalık Ölçeği puanında “yoksunluk” ($\beta=-0,324$; $p=0,000$) değişkeninin negatif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu, “günlük yaşamı etkileme/kontrolsüzlük” ($\beta=0,474$; $p=0,000$) değişkeninin pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.24. Siber Mağduriyet Ölçeğine İlişkin Regresyon Analiz Bulguları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	T	P
Sabit	19,204	0,675		28,451	0,000
Yoksunluk	0,025	0,029	0,076	0,869	0,386
Günlük Yaşamı Etkileme/Kontrolsüzlük	0,151	0,042	0,314	3,578	0,000
R: 0,377	R²: 0,142	Düzeltilmiş R²: 0,137		F: 25,902	
p: 0,000					
Bağımlı Değişken: Siber Mağduriyet Ölçeği					

Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği alt boyutları olan “yoksunluk” ve “günlük yaşamı etkileme/kontrolsüzlük” değişkenlerinin Siber Mağduriyet Ölçeği puanına etkisini belirlemek için yapılan regresyon analiz bulguları Tablo 4.23’de yer almaktadır. Analizde enter yöntemi kullanılmıştır. Analize ilişkin bulgular incelendiğinde regresyon modelinin anlamlı olduğu ($F=25,902$; $p=0,000$), modeldeki bağımsız değişkenlerin Siber Mağduriyet Ölçeği puanındaki toplam varyansın %13,7’sini açıkladığı görülmektedir. Siber Mağduriyet Ölçeği puanında “yoksunluk” ($\beta=0,076$; $p=0,386$) değişkeninin anlamlı bir etkiye sahip olmadığı, “günlük yaşamı etkileme/kontrolsüzlük” ($\beta=0,314$; $p=0,000$) değişkeninin pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde elde edilen bulgular, ilgili alanyazındaki bulgular ile birlikte tartışılmıştır.

5.1. Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Sosyal Medya Bağımlılığı Puanlarının Bağımsız Değişkenlere Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Lise öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve sosyal medya bağımlılığı puanları; cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, lise türü, anne-baba eğitim durumu, evde internet bulunma durumu, sosyal medya kullanım süresi, günlük sosyal medyada geçirilen süre, internete girme süresinin denetlenmesi, kendini ve toplumu sosyal medya bağımlısı olarak görme değişkenlerine ilişkin bulguların alanyazında yer alan bulgularla tartışılmıştır.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin siber zorbalık puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiş olup, siber zorbalık ve cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Araştırma bulgularına göre, erkek öğrencilerin siber zorbalık puanlarının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Alanyazında bu bulguyu destekleyen araştırmalar bulunmaktadır (Arıcak, 2009; Pekşen Süslü, 2016; Akçan ve Öztürk, 2017; Li, 2007; Williams ve Guerrra, 2007). Bunun nedeni kadınlar ve erkeklerin sosyalleşme sürecindeki farklılıklar (Taştekin ve Bayhan, 2020), kültürel roller nedeniyle kadınların agresif davranmadığı, saldırganca tutumların erkeklere oranla daha fazla denetlenmesi (Akçan ve Öztürk, 2017), kadın öğrencilerin empatik eğiliminin daha fazla olması (Durakoğlu ve Gökçeaslan, 2010) olarak açıklanmaktadır. Alanyazında siber zorbalık ve cinsiyet arasında anlamlı farklılık olmadığı bulgusuna ulaşan çalışmalarda bulunmaktadır (Demir ve Seferoğlu, 2016; MacDonald ve Robert-pitman, 2010; Özdemir ve Akar,2011).

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin siber mağduriyet puanları incelendiğinde, siber mağduriyet ve cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Alanyazında bu bulguyu destekleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Peker, Eroğlu ve Çitemel,2012; Dilmaç ve Büyükyıldırım, 2015; Slonje ve Smith, 2008; Hinduja ve Patchin, 2016). Bunun yanında alanyazında

kızların erkeklere göre daha fazla siber mağduriyet yaşadığını (Li, 2005) ve erkeklerin daha fazla siber mağduriyet yaşadığı (Çiftçi, 2018; Duman ve Bridge, 2019) bulgusuna ulaşan çalışmalar bulunmaktadır. Bunun nedeni erkeklerin siber zorbalığa daha fazla dahil olması olarak açıklanmaktadır (Taştekin ve Bayhan, 2018).

Sosyal medya bağımlılığı puanı ile cinsiyet arasındaki farklılığa bakıldığında, günlük yaşamı etkileme/kontrolsüzlük alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Sosyal medya bağımlılığı ve yoksunluk alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Kadınların puanı erkeklerin puanından daha fazladır. Alanyazında kadınların erkeklerden daha fazla sosyal medya bağımlılığı gösterdiği çalışmalar bulunmaktadır (Tutgun Ünal, 2015; Taşçı ve Ekiz, 2018; Ilgaz, 2018; Daşlı, 2020; İnce ve Koçak, 2017; Andreassen, Pallesen ve Griffiths, 2016). Bunun nedeni ise kadınların sosyal medya ile daha fazla ilgilemesi, kadınların sosyal medyadan daha fazla duygusal destek alması olarak açıklanmaktadır (Büyükgebiz Koca ve Tunca, 2019). Aynı zamanda erkeklerin kadınlardan daha fazla sosyal medya bağımlılığı gösterdiği yönünde çalışmalarda bulunmaktadır (Tanrıverdi ve Sağır, 2014; Çiftçi, 2018; Korkmaz, 2020). Aynı zamanda sosyal medya bağımlılığı ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığı yönünde araştırmalarda bulunmaktadır (Göksu, 2019; Baz, 2018; Aktan, 2018; Durdu, 2019). Demir ve Kumcağız (2019) bunun nedenini, her toplumdaki ve her kesimden insanın sosyal medyaya kolay erişebilmesi ve kullanım yoğunluğunun artması olarak açıklamaktadır. Bu araştırmanın bulgusu kısmen desteklenmektedir.

Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının yaş ile arasındaki farklılık incelendiğinde siber zorbalık ve siber mağduriyet ile yaş arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Alanyazında bunu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Polat ve Bayraktar, 2016; Özdemir ve Akar, 2011; Erdur Baker ve Kavşut, 2007; Ünver,2016). Bunun nedeni öğrencilerin yaşlarının birbirine yakın olması ve ortak gelişim özellikleri göstermeleri olarak açıklanmaktadır (Eroğlu, 2014). Aynı zamanda bu bulguyu ayrı ayrı destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Siber zorbalık ve yaş arasında farklılık görülmediği araştırmalar (Ünver, 2016; Burnukara,2009; Smith, Mahdavi, Carvalho ve Tippett, 2006; Wolak, Mitchell ve Finkelhor, 2007) olduğu gibi yalnızca siber mağduriyet ve yaş arasında farklılık olmadığı yönünde araştırmalar da bulunmaktadır (Slonje ve Smith, 2008). Bu

araştırmanın bulgusuyla örtüşmeyen çalışmalarda bulunmaktadır. Yaş arttıkça siber zorbalık ve siber mağduriyetin arttığı (Bayhan, 2020; Vandebosh ve VanCleemout, 2009) ve yaş küçüldükçe siber mağduriyet yaşama oranının daha fazla olduğu (Baştürk Akça ve Sayımer,2017) yönünde araştırmalar bulunmaktadır.

Öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ve alt boyutlarının yaşa göre farklılaşmadığı görülmektedir. Alanyazında bu bulgu (Baz, 2018; Gürültü, 2016; Erdem, 2019; Özmen, 2019; Atlı, Buğa, Mammadli, Yıldırım Atlı, 2021; Bilgiler, 2018) çalışmalarıyla örtüşmektedir. Bunun yanında Tutgun Ünal (2015) 17-22 yaş arasındaki bireylerin sosyal medya bağımlılığı konusunda risk grubunda olduğunu belirtmektedir. Sosyal medya bağımlılığı ile yaş arasında farklılık bulgusuna ulaşan çalışmalarda bulunmaktadır (Çelik, 2017; Çiftçi, 2018). Farklı sonuçlara ulaşılmasının sebebi örneklem grubuyla ilişkili olabilmektedir. Bu araştırmanın örneklemini lise öğrencileri olduğundan yaşları birbirine yakındır. Lise öğrencileriyle yapılan diğer araştırma bulguları bu araştırmayı desteklemektedir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının sınıf düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelendiğinde siber zorbalık ve siber mağduriyet ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Alanyazında bu bulguyla örtüşen çalışmalar bulunmaktadır (Beran ve Li, 2005; Akbulut ve Erişti, 2011; Eroğlu, 2014; Ybarra, Mitchell, Wolak ve Finkelhor, 2006; Özdemir ve Akar, 2011). Bununla birlikte siber zorbalık ve sınıf düzeyi arasında ilişki olduğu, sınıf düzeyi arttıkça siber zorbalığında arttığı görülen çalışmalarda bulunmaktadır. (Kowalski ve Limber, 2007; Ayas ve Horzum, 2012). Aynı zamanda siber mağduriyetin sınıf düzeyine göre farklılaştığı yönünde çalışmalarda bulunmaktadır (Göldağ, 2017). Burnukara (2009) çalışmasında üst sınıfların daha fazla siber mağduriyet yaşadığını belirtmektedir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Alanyazında bu bulgular (Güney ve Taştepe, 2020; Hazar, 2011; Gürültü, 2016; Özdemir, 2019; Tutgun Ünal, 2015; Deniz ve Gürültü, 2018) çalışmalarıyla desteklenmektedir. Alanyazındaki çalışmalar sınıf düzeyi ile sosyal medya bağımlılığı arasında farklılık olmadığı yönündedir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları ile öğrencilerin gittiği lise türü arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Fen lisesi öğrencilerinin Anadolu ve İmam Hatip lisesi öğrencilerinden daha fazla siber zorbalık yaptığı görülmektedir. Aynı şekilde Fen lisesi öğrencilerinin Anadolu, Meslek ve Diğer grubundaki lise öğrencilerinden daha fazla siber mağduriyet yaşadığı görülmektedir. Tunca ve Geleri (2020) tarafından yapılan çalışma sonucunda Fen lisesi öğrencilerinin en fazla zorbalık yapan lise türü olduğu görülmekte ve bu araştırma sonucuyla örtüşmektedir. Çivilidağ ve Cooper (2013) tarafından yapılan çalışma sonucunda siber zorbalık ile lise türü arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Yapılan araştırmaya çalışmaya göre Anadolu lisesi öğrencilerinin daha fazla siber zorbalık yaptığı görülmektedir. Bayram ve Özkamalı (2019) çalışmasında benzer bulgulara ulaşmıştır. Karoğlu ve Çılğın (2020) çalışma sonucunda siber mağduriyet ve lise türü arasında anlamlı bir fark görülmekteyken, siber zorbalık ve lise türü arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Siber zorbalık ve siber mağduriyetin okul türüne göre farklılaşmasının öğrenci profili, ebeveyn denetimi, öğretim metotları, okulun disiplin düzeyi, okulda bilgisayar ve internete erişim gibi nedenlerle açıklanmaktadır (Ünver, 2018). Alanyazında bu araştırmanın bulgusuyla örtüşmeyen çalışmalarda bulunmaktadır (Erdur-Baker ve Kavşut 2007; Dempsey, Sulkowski, Nichols ve Storch, 2009).

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ve alt boyutlarının ile lise türleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Alanyazında bu bulguyu destekleyen çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Uysal Atabay, 2020; Gürültü. 2016). Bu çalışmadan farklı olarak Baydarman (2019) ve Çoban (2013) çalışmasında İmam Hatip lisesi öğrencilerinin sosyal medya puanlarının düşük olduğu görülmektedir.

Siber mağduriyet ve siber zorbalık durumlarının anne-babanın eğitim durumu arasındaki farklılık incelenmiş olup siber zorbalık ve siber mağduriyetin, anne-babanın eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Annesi yüksek lisans mezunu öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının daha fazla olduğu görülmektedir, (Akbaba ve Eroğlu, 2013; Serin, 2012; Taştekin, 2016) çalışma bulguları bu araştırmayla örtüşmektedir. Alanyazında bunu ayrı ayrı destekleyen çalışmalarda bulunmaktadır. Büyükyıldırım (2013) yaptığı çalışma sonucunda annenin eğitim düzeyi arttıkça siber mağduriyetinde arttığı sonucuna

ulaşmıştır. Bu araştırma bulgusunda babası üniversite mezunu olan öğrencilerin siber zorbalık puanının daha yüksek olduğu, babası yüksek lisans mezunu öğrencilerin siber mağduriyet puanının daha yüksek olduğu görülmektedir. Pekşen Süslü (2016) ise çalışmasında baba eğitim düzeyi arttıkça siber mağduriyetin arttığı sonucuna ulaşmıştır. Bu farklılığın nedeni eğitim seviyesi düşük anne-babanın iletişim teknolojilerine yönelik bilgi ve tutumlarının endişeye yönelik olması bu nedenle daha kısıtlayıcı olabilmesi olarak açıklanmaktadır (Livingstone, Mascheroni, Dreier, Chaudronve Lagae, 2015). Anne-babanın eğitim durumu ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasında farklılık olmadığı yönünde kısıtlı olsa araştırmalar da bulunmaktadır (Duman ve Bridge, 2019).

Sosyal medya bağımlılığı ve alt boyutları ile anne eğitim durumu arasında farklılık görülmemektedir. Açıkgöz, Ezen, Emir ve Özkaraman (2019) çalışmalarında sosyal medya bağımlılığı ile annenin eğitim düzeyi arasında farklılık görülmemektedir. Alanyazında (Bilgiler, 2020; Cavga, 2019) çalışma bulguları bu araştırmayla örtüşmektedir. Babanın eğitim durumu ile sosyal medya bağımlılığı ve yoksunluk alt boyutu arasında anlamlı bir fark görülmemektedir Ancak baba eğitim durumu ile günlük yaşamı etkileme/kontrolsüzlük alt boyutu arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Alanyazında babanın eğitim durumu ile sosyal medya bağımlılığı arasında farklılık görülmeyen çalışmalar bulunmaktadır (Açıkgöz, Ezen, Emir ve Özkaraman, 2019; Karasu, Bayır ve Çam, 2017; Gürültü, 2016).

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin 266 (%84,4) kişinin evinde internet bulunmaktadır. Katılımcıların siber zorbalık puanları ile evinde internet bulunma durumu arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Evinde internet bulunan öğrencilerin siber zorbalık puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Aynı zamanda evinde internet bulunma durumu ile siber mağduriyet arasında farklılık görülmemektedir. Alanyazında (Peker, ve Eroğlu, 2010; Hinduja ve Patchin, 2008) çalışmalarında evinde internet bulunanların siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının arttığı görülmektedir. Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ve alt boyutları ile evde internet bulunma durumu arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Evinde internet bulunan öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ve alt boyutları puanları daha yüksek olduğu görülmektedir. Kaplan (2016) ve Öner (2015) çalışmalarında evinde internet bulunan öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin sosyal medyayı kullanma süresi ile siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları arasında ilişki incelendiğinde, siber zorbalık ve siber mağduriyetim sosyal medya kullanım süresi ile arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Sosyal medyayı 7 yıldan fazla süredir kullanan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin günlük sosyal medya kullanım süresi ile siber zorbalık arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken, siber mağduriyet ile günlük sosyal medya kullanım süresi arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Günlük sosyal medya kullanım süresi 7 saatin üzerinde olan öğrencilerin siber mağduriyet puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Alanyazında günlük sosyal medya kullanımının siber mağduriyet ile arasında anlamlı bir farklılık olduğu yönünde çalışmalar bulunmaktadır (Kwan ve Sworic,2013; Özer, 2016). Bu araştırmanın siber zorbalık puanına bakıldığında 7 saat ve üzerinde daha fazladır ancak bu fark anlamlı değildir. Güler (2019) yaptığı çalışma bu bulguyla örtüşmektedir. Alanyazında sosyal medya kullanımı arttıkça siber zorbalığın arttığı bulgusuna ulaşan bu bulguyu desteklemeyen çalışmalarda bulunmaktadır (Ünver ve Koç, 2017; Eroğlu vd,2015). En çok siber zorbalık ve siber mağduriyetin yaşandığı alan sosyal medya olarak görülmektedir (Çiftçi, 2018; Bridge ve Duman, 2019; Kaplan ve Haenlein, 2017).

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin sosyal medya kullanma süresi ile sosyal medya bağımlılığı ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ve yoksunluk alt boyutu puanlarının sosyal medyayı 4-6 yıldır kullananlarda daha yüksek olduğu görülmektedir günlük yaşamı etkileme/kontrolsüzlük alt boyutunda ise sosyal medya kullanım süresi 7 yıl ve üzeri olan öğrencilerin puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Aktan (2018) sosyal medya kullanma süresi arttıkça sosyal medya bağımlılık düzeyinin arttığı sonucuna ulaşmıştır, çalışması bu araştırma bulgusunu desteklemektedir. Bu bulguyu destekleyen başka çalışmalarda bulunmaktadır (İliş, 2018; Tutgun Ünal, 2015; Köroğlu ve Tutgun Ünal, 2013) .

Günlük sosyal medya kullanım süresi ile sosyal medya bağımlılığı ve alt boyutları arasındaki farklılık incelenmiş olup, anlamlı bir fark görülmektedir. Günlük sosyal medya kullanım süresi 7 saat ve üzerinde olan öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ve alt boyutlarındaki puanın daha yüksek olduğu görülmektedir.

Alanyazında sosyal medyaya ayrılan sürenin artması sosyal medya bağımlılığı için önemli bir belirleyici olduğu görülmektedir (Çömlekçi ve Başol, 2019; Deniz ve Gürültü; 2018; Tutgun Ünal, 2015; Cuma, 2020; Vural ve Bat, 2010; Duman, 2019). Bu araştırma bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinden 203 (% 64,4) kişinin internete girme sürenin anne, baba veya aile büyüklerince denetlenmektedir. Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının internete girme süresinin denetlenmesi ile arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Alanyazında bu bulgu, Eroğlu (2014) ve Topçu (2008) çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Alanyazında bu bulguyla örtüşmeyen çalışmalarda bulunmaktadır (Ybarra ve Mitchell, 2004). Bridge ve Duman (2019) çalışmasında internete girme süresinin süresinin denetlenmesi ile siber zorbalık arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Eroğlu ve Akbaba (2013) çalışmasında ebeveyn denetiminin siber zorbalık davranışlarını azalttığı bulgusuna ulaşmıştır.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ve yoksunluk alt boyutu ile internete girme sürenin anne, baba veya aile büyüklerince denetlenmesi arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Ancak günlük yaşamı etkileme/kontrolsüzlük alt boyutu ile internete girme sürenin anne, baba veya aile büyüklerince denetlenmesi arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir. “Hayır” cevabını veren internete girme süresi denetlenmeyen öğrencilerin puanının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulguya yönelik çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan 73 (%23,7) lise öğrencisi “kendini sosyal medya bağımlısı” olarak görmekte, 242 (%76,8) kişi “kendini sosyal medya bağımlı” olarak görmemektedir. Kendini sosyal medya bağımlısı olarak görme ile siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Kendini sosyal medya bağımlısı olarak gören öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Lise öğrencilerinin kendisini sosyal medya bağımlılığı olarak görmesi ile sosyal medya bağımlılığı ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Kendini sosyal medya bağımlısı olarak gören öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ve alt boyutları puanının daha yüksek olduğu görülmektedir. Duman (2019) araştırmasında benzer bulgulara rastlanmaktadır. Öğrencilerden 293 (%93,0) kişi toplumu sosyal medya bağımlısı

olarak gördüğünü belirtmektedir. Siber zorbalık ve siber mağduriyetin toplumu sosyal medya bağımlısı olarak görme ile arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Aynı şekilde sosyal medya bağımlılığı ve alt boyutları ile toplumu sosyal medya bağımlısı olarak görme arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

5.2. Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Sosyal Medya Bağımlılığı İlişkisi

Siber zorbalık ve sosyal medya bağımlılığı ve yoksunluk alt boyutu arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönde ilişki olduğu görülmektedir. Siber mağduriyet ile sosyal medya bağımlılığı alt boyutları arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Bayhan (2020) çalışmasında sosyal medya bağımlılık düzeyleri yüksek olan gençlerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin de yüksek olduğu ve daha riskli olduğu belirtilmektedir. Langobordi, Marengo Settoni ve Fabris (2020) tarafından yapılan çalışmada Instagram'da popülerleşen bireylerin bağımlılık geliştirdiğini ve bunun siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşama riskini arttırdığı görülmektedir. Yapılan başka bir çalışmada problemlili sosyal medya kullanımı yüksek düzeyde olan ergen ve genç yetişkinlerin daha yüksek düzeyde siber zorbalık yaptığı görülmektedir (Kırcaburun, Çolak, Griffiths, Kokkinos, Demetrovics ve Király, 2018). Carter (2013) Facebook'un en fazla siber zorbalık davranışlarının bildirildiği site olduğunu belirtmiştir.

Sosyal medyada geçirilen sürenin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları ile arasındaki ilişkiye bakıldığında, sosyal medyada geçen süre ile siber zorbalık arasında bir ilişki görülmemektedir. Siber mağduriyet ile sosyal medyada geçen süre arasında ise zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Sosyal medyada geçen süre arttıkça siber mağduriyette artmaktadır. Alanyazında bu konu özelinde yapılan çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Yapılan araştırmalar genellikle siber zorbalık ve siber mağduriyetin internet bağımlılığı ile olan ilişkisine yoğunlaşmaktadır. Bunun nedeni sosyal medyaya erişimin internet üzerinden olması olabilmektedir. Bu çalışmaların bulgularına bakıldığında siber zorbalık ve siber mağduriyetin internet bağımlılığı ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir (Manap,2012; Çalışgan,2013; Demir ve Seferoğlu, 2016). Sosyal medya sitelerinin artması internet kullanımını da yaygınlaştırmaktadır. Öğrenciler interneti en fazla sosyal medyaya erişmek için kullanmaktadır (Yıldız ve Demir, 2016; Hayır, 2019). İnterneti daha çok sosyal medya için kullanan bireylerin internet bağımlılığı (Ceyhan, 2011) ve siber mağduriyet (Ünver ve Koç, 2017) yaşama risklerinin daha

yüksek olduğu belirtilmektedir. Duarte, Pittman, Thorsen , Cunningham ve Ranney (2018) çalışmasında uzun süre sosyal medyada vakit geçiren ve çok fazla sosyal medya hesabı bulunan gençlerin siber zorbalık davranışı gösterme ihtimalinin yüksek olduğu görülmektedir.

Sosyal medya bağımlılığı alt boyutlarının, siber zorbalık puanına olan etkisi incelendiğinde; yoksunluk alt boyutunun siber zorbalık puanı üzerinde negatif yönde anlamlı etkisi olduğu, günlük yaşamı etkileme/kontROLSÜZLÜK alt boyutunun ise pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Sosyal medya bağımlılığı alt boyutlarının siber mağduriyet puanına olan etkisine bakıldığında; yoksunluk alt boyutunun anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Günlük yaşamı etkileme/kontROLSÜZLÜK alt boyutunun pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Araştırma bulgusu sonucunda siber zorbalık ve siber mağduriyet arasında zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Siber zorbalık arttıkça siber mağduriyet durumları artmakta, siber mağduriyet arttıkça siber zorbalık davranışları artmaktadır. alanyazındaki çalışmalar bulguyu desteklemektedir (Li, 2007; Ybarra ve Mitchell, 2004; Taştekin ve Bayhan, 2018; Çiftçi, 2015; Yarar, 2019). Siber mağduriyet yaşayanların, siber zorbalık davranışı gösterme eğilimlerinin yüksek olduğu görülmektedir (Bayram ve Özkamalı,2019). Kowalski ve ark. (2014) siber mağduriyetin, siber zorbalığa neden olabileceğini belirtmektedir.

5.1.3. Öneriler

Yapılan çalışmalara sonucunda ülkemizde ve dünyada hem sosyal medya bağımlılığının hem de siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının giderek yaygınlaşan önemli bir sorun olduğu görülmektedir.

- ✓ Okullarda rehber öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin desteği ile öğrencilere yönelik siber zorbalık ve sosyal medya bağımlılığına ilişkin farkındalık eğitimleri verilebilir. Öğrenciler siber mağduriyet yaşanması durumunda neler yapmaları gerektiği konusunda bilinçlendirilmelidir.
- ✓ Aileler de sosyal medya kullanma ve siber zorbalık konularında bilinçlendirilmeli, siber mağduriyet yaşayan çocuğuna nasıl yaklaşması gerektiği konusunda seminerler verilmeli. Aileler ve okul yönetimi işbirliğinde olmalıdır.

- ✓ Öğrencilerin daha çok eğlenme ve sosyalleşme amacıyla kullandığı sosyal medya alanları yerine onlara sanal alan dışında eğlenebilmeleri ve sosyalleşebilmeleri için uygun ortam yaratılmalı ve teşvik edilmeli.
- ✓ Öğrencilerin okul ve ev dışında vakit geçirebileceği etkinliklere katılmalı ve spor, resim yapma gibi hobiler edinmeleri aileleri tarafından desteklenmeli.
- ✓ Aileler sosyal medya kullanım sıklığını denetlemeli ve bu konuda davranışları tutarlılık göstermelidir.
- ✓ Bu araştırma örneklem grubu daha da genişletilerek farklı değişkenlerle tekrar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, S. Gürsoy H. ve Ünal N. Ö. (2014). İlişkisel Toplumda Sosyal İş Ağlarının Kariyer Gelişimi Açısından Önemi: LinkedIn Örneği, *Electronic Journal Of Vocational Colleges*, 4(3).
- Akbaba, S. ve Eroğlu, Y. (2013) İlköğretim Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Yordayıcıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim fakültesi Dergisi*, 26(1), 105- 121.
- Akbıyık, C, Kestel, M. (2016). Siber Zorbalığın Öğrencilerin Akademik, Sosyal ve Duygusal Durumları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (3) , 844-859
- Akbulut, Y. ve Eristi, B. (2011). Cyberbullying and Victimization Among Turkish University Students. *Australasian Journal of Educational Technology*, 27 (7), 1155-1170.
- Akca, E. B. ve Sayımer, İ. (2017). Siber Zorbalık Kavramı, Türleri ve İlişkili Olduğu Faktörler: Mevcut Araştırmalar Üzerinden Bir Değerlendirme. *Online Academic Journal of Information Technology*, 8(Özel Sayı-30), 2-20. doi: 10.5824/1309- 1581.2017.5.001.x
- Akcan, G., and Ozturk, E. (2017). The Investigation of Predictors of Cyberbullying and Cyber Victimization in University Students. *Forensic Research & Criminology International Journal*, 4(5). <https://doi:10.15406/frcij.2017.04.00128>.
- Akdal, Tuğba (2017). Sosyal Ağ Kullanımının Küreselleşme Ve Kültür Üzerindeki Etkileri, (Editörler), Suat Sezgin ve Ali Efe İralı. Yeni Medya Analizleri, Konya: Eğitim Yayınevi, s.147-166.
- Akıncı, Vural., Z.B., Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Yasar University*, 20 (5): 3348- 3382.
- Aksaray, S. (2011). Siber zorbalık. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20 (2), 405-432.
- Aksoy, Z. (2020). Kültürlerarası Yeni Medya: Sosyal Medyanın Kültürlerarası İletişim Üzerine Algılanan Etkileri. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (2), 126-144. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/meusbd/issue/55362/735336>.
- Aktan, E. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5 (4), 405-421. DOI: 10.17680/erciyesiletisim.379886.
- Aktepe, Evrim (2013). Ergenlerde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet, *New Symposium Journal*, 51(1), s.31-36.

- Al-Menayes, J. J. (2015). Social Media Use, Engagement and Addiction As Predictors of Academic Performance. *International Journal of Psychological Studies*, 7(4), 86-94.
- Alp, Y, Kaleci, D. (2018). YouTube Sitesindeki Videoların Eğitim Materyali Olarak Kullanımına İlişkin Öğrenci Görüşleri. *International Journal of Active Learning*, 3 (1), 57-68. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijal/issue/35833/373837>.
- Altan, T. ve Eldeleklioğlu, J. (2019). Lise öğrencilerinde siber zorbalığın yordayıcısı olarak siber mağduriyet ve duygusal zekâ. *Elementary Education Online*, 18 (4), 2147-2156.
- Andiç, S. ve Durak-Batıgün, A. (2019). DSM-5 Tanı Ölçütleri Temelinde İnternet Bağımlılığı Ölçeği'nin Geliştirilmesi: İnternet Oyun Oynama Bozukluğu Açısından Bir Değerlendirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, DOI: 10.5080/u23194.
- Andreassen, C. S. (2015). Online Social Network Site Addiction: A Comprehensive Review. *Current Addiction Reports*, 2(2), 175-184. doi: 10.1007/s40429-015-0056-9.
- Andreassen, C. S., Pallesen, S., ve Griffiths, M. D. (2016). The Relationship Between Excessive Online Social Networking, Narcissism, and Self-esteem: Findings From a Large National Survey. *Addictive Behaviors*, 64, 287–293.
- Andreassen, C. S., Torsheim, T., and Pallesen, S. (2014). Use of Online Social Network Sites For Personal Purposes At Work: Does It Impair Self-reported Performance? *Comprehensive Psychology*, 3, 1-11.
- Arıçak, O. T. (2009). Psychiatric Symptomatology As a Predictor of Cyberbullying Among Turkish University Students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184.
- Arıçak, O. T. (2011). Siber Zorbalık: Gençlerimizi Bekleyen Yeni Tehlike. *Kariyer Penceresi*, 6, 10–11.
- Arıçak, O.T., Kınay, H. ve Tanrıku, T. (2012). Siber Zorbalık Ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 101-114.
- Arıçak, O.T., Tanrıku, T. ve Kınay, H.(2012) "Siber Mağduriyet Ölçeği'nin İlk Psikometrik Bulguları", *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(11), 1-6
- Arıçak, T. (2015). Siber Alemin Avatar Çocukları. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Arıçak, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoğlu, A., Sarıbeyoğlu, S., Çıplak, S., Yılmaz, N., and Memmedov, C. (2008). Cyberbullying Among Turkish Adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 11 (3), 253-262.
- Arıkan, G. D., Işık, I., Ayaz, V. ve Can, I. (2018). Siber Zorbalık ve Önlenmesi. *Sanal Alem/Medya Şiddeti*, 157-187.

- Arısoy, Ö. (2009). İnternet Bağımlılığı ve Tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1 (1), 55-67. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/pgy/issue/11166/133473>.
- Aslan, Ö. (2019). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında Instagram Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 6 (13), 41-65. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/isauicder/issue/47264/595558>.
- Atlı, F, Buğa, A, Mammadli, T, Yıldırım Atlı, A . (2021). Türkiye’de Üniversite Öğrenimi Gören Öğrencilerin Öz-anlayışları ile Sosyal Medya Bağımlılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 59-77. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/egitim/issue/58093/792556>.
- Ayas, T. ve Horzum, M.B. 2012. İlköğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Yaygınlığı. *İlköğretim Online*, 112, 369-380.
- Ayeni, P.T. (2019) Social Media Addiction: Symptoms and Way Forward, *The American Journal of Ierdisciplinary Innovations and Research*, 1(4), pp.19-42.
- Babacan, M. E. (2016). Sosyal Medya Kullanım Alanları ve Bağımlılık İlişkisi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3(1), 7-28.
- Babacan, M. E., Haşlak, İ., & Hira, İ. (2011). Sosyal Medya ve Arap Baharı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 63-92.
- Baker, E. Ö. ve Kavşut, F. (2007). Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber zorbalık. *Eğitim Araştırmaları*, 27, 31-42.
- Balcı, Ş., ve Baloğlu, E. (2018). Sosyal medya bağımlılığı ile depresyon arasındaki ilişki: Üniversite gençliği üzerine bir saha araştırması. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 29, 209-2.
- Barlett, C. P., and Gentile, D. A. (2012). Attacking Others Online: The Formation Of Cyber Bullying In Late Adolescence. *Psychology and Popular Media Culture*, 1(2), 123-135.
- Baştürk Akca, E., Sayımer, İ., & Ergül, S. (2015) Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımları ve Siber Zorbalık Deneyimleri: Ankara örneği. *Global Media Journal TR Edition*, 5(10), 71-86.
- Baydarman, M.N. (2019). *Sosyal Medya Bağımlılığının Ergenlerde Dini Tutum ve Davranışlarla İlişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Bayhan, Vehbi. Z Kuşağı Lise Gençlerinde Sosyal Medya Bağımlılığı ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Deneyimleri. *İlahiyat Akademi* 12,117-144.

- Bayram, F., ve Özkamalı, E. (2019). Lise Öğrencilerin Siber Zorbalık Yapma ve Siber Mağdur Olma Durumlarının İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 303–318.
- Bayram, N. (2010). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Amos Uygulamaları. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Baz, F. (2018). Sosyal Medya Bağımlılığı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Çalışma. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9 (16), 276-295. DOI: 10.26466/opus.470118.
- Bellsey, B. (2019). Bullying.Org: Cyberbullying: An Emerging Threat to the “Always On” Generation. *A Learning Journey*.
- Belsey, B. (2006). Bullying.org: A Learning Journey. *Bulletin – Newfoundland and Labrador Teachers Association*, 49(4), 20.
- Beran, T., and Li, Q. (2005). Cyber-harassment: A Study of a New Method for an Old Behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32, 265– 277.
- Beran, T., Mishna, F., McInroy, L., and Shariff, S. (2015). Children’s Experiences of Cyberbullying: A Canadian National Study. *National Association of Social Workers*, 37(3). doi:10.1093/cs/cdv024.
- Beran, T., Li, Q. (2007). The relationship between cyber bullying and school bullying. *Journal of Student Wellbeing* 1,15-33.
- Bhat, C. S. (2008). Cyber bullying: Overview and Strategies for School Counsellors, Guidance Officers, and All School Personnel. *Australian Journal of Guidance & Counselling*, 18(1), 53-66.
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu[BTK].(2017). Siber Zorba Olma! Farkına Var. GüvenliWeb. <https://www.guvenliweb.org.tr/galeri-detay/siberzorba-olma-farkina-var>.
- Bilgili, H. (2018). Sosyal Medya Kullanımı ile Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Ege Üniversitesi Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5 (4) , 351-369. DOI: 10.17680/erciyesiletisim.420632.
- Bilgin, M. (2018). Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı ve Psikolojik Bozukluklar Arasındaki İlişki. *The Journal of International Scientific Researches*, 3 (3) , 237-247. DOI: 10.23834/istrjournal.452045.
- Bilginer, A., (2020). Lise Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı ile Öz Yeterlik Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Mardin İli Örneği. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Blossom, J., (2009). Content Nation-Surviving and Thriving as Social Media Changes on Customer Our Work, Our Lives and Our Future. Wiley Publishing Inc. Indiana, p. 29.

- Boyd, D.M. and Ellison, N.B., (2007).“Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship”, *Journal of Computer Mediated Communication*,3, (1), s.210-230.
- Bozkurt, H., Sahin, S. ve Zoroglu, S. (2016). İnternet Bağımlılığı: Güncel Bir Gözden Geçirme. *Journal of Contemporary Medicine*, 6(3). doi:10.16899/ctd.66303.
- Bridge, E. ve N. Duman, N. (2019). Ergenlerde Siber Zorbalığa Duyarlılığın Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 1(3), 158-165.
- Bruns, A., and Bahnisch, M. (2009). Social Media: Tools For User-Generated Content: Social Drivers Behind Growing Consumer Participation in User-Led Content Generation. Volume 1: state of the art.
- Burnukara, P. (2009). *İlk ve Orta Ergenlikte Geleneksel ve Sanal Akran Zorbalığına İlişkin Betimsel Bir İnceleme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Büyükbaykal, A, Temel, G. (2019). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında Sosyal Medya Kullanımı ve Gençlik. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 5 (2) , 434-447.
- Büyükgebiz Koca, E., Zihni Tunca, M. (2019). İnternet ve Sosyal Medya Bağımlılığının Öğrencilerin Performanslarına Etkileri Üzerine Bir Yazın Taraması, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. XXIV, S.I, ss 33-53.
- Büyükıldırım, İ. (2013). *Siber mağdur olmanın insanı değerler ve sosyodemografik değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Büyükıldırım, İ. ve Dilmaç, B. (2015). Siber Mağdur Olmanın İnsani Değerler ve Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13 (29),7-40.
- Campbell, A. M. (2006). Happy?? Slapping?. *Connection* 23 (4), 2-4.
- Carter, M. (2013).Third Party Observers Witnessing Cyberbullying On Social Media Sites. *3rd World International Conference Psychology, Counselling and Guidance*, 1296-1309.
- Cavga, Z. (2019). *Lise Öğrencilerinde Aile Yaşam Doyumu ile Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyal Medya Kullanım Bozukluğu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.130-140.
- Centers for Disease Control and Prevention [CDC]. (2016). Preventing Multiple Forms of Violence: A Strategic Vision for Cconnecting the Dots. Atlanta, GA: Division of Violence Prevention, National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.

- Ceyhan, A. A. (2011). Ergenlerin Problemlı İnternet Kullanım Düzeylerinin Yordayıcıları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(2), 85–94.
- Chan, H. C. O., & Wong, D. S. (2015). Traditional School Bullying and Cyberbullying in Chinese Societies: Prevalence and a Review of the Whole-school İntervention Approach. *Aggression and Violent Behavior*, 23, 98-108.
- Cuma, Y. (2020). *Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı, Ruhsal Sorunlar ve Sosyal Beceri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Çalışgan, H. (2013). *İlköğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çalışkan, M., & Mencik, Y. Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (50), 254-277.
- Çelik, F, Diker, E. (2021). Covid-19 Sürecinde Depresyon, Stres, Gelişmeleri Kaçırma Korkusu ve Zorlayıcı Sosyal Medya Kullanımı Arasındaki İlişkiler. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 8 (1), 17-43. DOI: 10.31682/ayna.783472.
- Çelik, M. (2017). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin incelenmesi: Kültür Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *1. Uluslararası İletişimde Yeni Yönelimler Konferansı*. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, İstanbul.
- Çiftçi, H. (2018). Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1536-1567.
- Çiftçi, H. (2018). Siber Zorbalık Davranışları ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 887- 897.
- Çiftçi, H. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7, 1694–7215.
- Çivilidağ A. ve Cooper H. T. (2013). Ergenlerde Siber Zorba ve Öfkenin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma: Niğde İli Örneği. *International Journal of Social Science* 6/1, 497-511.
- Çoban, R. (2013). *Lise öğrencilerinde dindarlık ve sanal bağımlılık arasındaki ilişki üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çömlekçi, M. F. ve Başol, O. (2019). Gençlerin Sosyal Medya Kullanım Amaçları ile Sosyal Medya Bağımlılığı İlişkinin İncelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), 173- 188. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.525652>.

- Demir, Ö., ve Seferoğlu, S. S. (2016). The Investigation of the Relationship of Cyber Bullying with Cyber Loafing, Internet Addiction, Information Literacy and Various Other Variables. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 3(1), 1-26.
- Demir, Y, Kumcağız, H. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9 (52) , 23-42.
- Demirci, İ. (2019). Bergen Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması, Depresyon ve Anksiyete Belirtileriyle İlişkinin Değerlendirilmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 20 (Ek sayı.1):15-22.
- Dempsey, A. G., Sulkowski, M. L., Nichols, R., & Storch, E. A. (2009). Differences Between Peer Victimization in Cyber and Physical Settings and Associated Psychosocial Adjustment in Early Adolescence. *Psychology in the Schools*, 46(10), 962-972.
- Denizci, M. (2009). Bilişim Toplumu Bağlamında İnternet Olgusu ve Sosyopsikolojik Etkileri, *Marmara İletişim Dergisi* (15),47-64.
- Deperlioğlu, Ö. ve Köse, U. (2010). Web 2.0 Teknolojilerinin Eğitim Üzerindeki Etkileri ve Örnek Bir Öğrenme Yaşantısı. 10. *Akademik Bilişim Konferansı*. Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Muğla, , ss. 166-172.
- Diker, E., ve Taşdelen. B. (2017) Sosyal Medya Olmasaydı Ne Olurdu? Sosyal Medya Bağımlısı Gençlerin Görüşlerine İlişkin Nitel Bir Araştırma. *Uluslararası Hakemli İletişim Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 17, 189-206.
- Dikmen, M, Tuncer, M. (2017). Damarların Siber Sibera Algı Algıları ve Mücadele Eden Yöntemleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Dergisi Dergisi* , (31) , 675-686. DOI: 10. 14582/DÜZGEF.1806.
- Dikmen, M., ve Tuncer, M. (2018). İnternet Bağımlılığının Aile İlişkilerine Etkisi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 5(1), 34-52.
- Dilmaç, B. (2009). Sanal Zorbalığı Yordayan Psikolojik İhtiyaçlar: Lisans Öğrencileri için Bir Ön Çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (3), 1291-1325.
- Dilmen, N. E. (2007). Yeni Medya Kavramı Çerçevesinde İnternet Günlükleri-Bloglar ve Gazeteciliğe Yansımaları. *Marmara İletişim Dergisi*, 12, 114-131.
- Dilmen, N. E., ve Ögüt, S. (2010). *Sosyalleşmenin yeni yüzü: Sosyal paylaşım ağları*. İkinci Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşim Uluslararası Konferansı, İstanbul, Türkiye.
- Dooley, J. J., Pyzalski, J., and Cross, D. (2009). Cyberbullying Versus Face-to-face Bullying: A Theoretical and Conceptual Review. *Zeitschrift für Psychologie/Journal of Psychology*, 217, 182-188.

- Duarte C, Pittman SK, Thorsen MM, Cunningham RM, and Ranney ML (2018). Correlation of Minority Status, Cyberbullying, and Mental Health: A Cross-sectional Study of 1031 Adolescents. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 11(1), 39–48. doi:10.1007/s40653-018-0201-4.
- Duman, N. ve Bridge, E. (2019). Siber Mağduriyet. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10 (17), 1156-1178. DOI: 10.26466/opus.528679.
- Duman, Ö.D. (2019). *Sosyal Medya Bağımlılığı: Erzurum İli Üzerine Bir İnceleme* (Doktora tezi) Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Durakoğlu, A. ve Gökçearslan, Ş. (2010). Lise Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeyinin Çeşitli Değişkenlerle ilişkisi. (Turkish). *e-Journal of New World Sciences Academy (NWSA)*, 5(3), 354–364.
- Durdu, A. (2019). *Ortaokul 7 ve 8.sınıf öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıkları ve akademik erteleme davranışlarının incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Toros Üniversitesi, Mersin.
- Erdem, G. (2019). *Lise Düzeyi Öğrencilerde Sosyal Medya Kullanımı, Akran İlişkileri ve Duygu Düzenleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Erdur-Baker, Ö. (2013). *Görünümleri ve İlgili Değişkenleriyle Siber Zorba ve Siber Kurbanlar*. 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi, Kasım 2013, İstanbul.
- Eroğlu, Y. (2014). *Ergenlerde Siber Zorbalık ve Mağduriyeti Yordayan Risk Etmenlerini Belirlemeye Yönelik Bütüncül Bir Model Önerisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A., & Özkorumak, E. (2015). Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yaygınlığının ve Risk Faktörlerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 93-107.
- Evli, M., Şimşek, N., ve Uzdil, N. (2008). Ergenler İçin Yeni Bir Tehdit: Siber Mağduriyet. A. Solak, N. Sargin (Ed.), *Sanal Alem/Medya Şiddeti* (s. 1-22) içinde. Samsun Valiliği.
- Ezen, M., Açıkgöz, A., Emir, B. ve Özkaraman, A. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıklarının iletişim becerilerine etkisi, *Kocaeli Medical Journal*, 8(1),
- Fabris, M. A., Marengo, D., Longobardi, C., and Settanni, M. (2020). Investigating the Links Between Fear Of Missing Out, Social Media Addiction, and Emotional Symptoms in Adolescence: The Role of Stress Associated With Neglect and Negative Reactions on Social Media. *Elsevier*, 106. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2020.106364>
- Fırat, N. ve Barut, Y. (2018). Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (SMBÖ)'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Journal of Human Sciences*, 15(4), 2266-2279.

- Gazi, M, Çetin, M, Çakı, C. (2017). The Research of The Level of Social Media Addiction of University Students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3 (2) , 549-559. DOI: 10.24289/ijsser.279705.
- Göksu, H. (2019). *Ergenlerin sosyal medya bağımlılığının akademik başarılarıyla ilişkisi ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Göldağ, B. (2017). Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Durumları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54), ISSN: 1307-9581. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175434638>.
- Greco, G. (2020). Actions To Prevent and Counteract The Cyberbullying Phenomenon: An Overview. *European Journal of Social Sciences Studies*, 5(2), 1-9. doi: 10.5281/zenodo.377950.
- Griffiths, M. D. (2013). Social Networking Addiction: Emerging Themes and Issues. *Journal of Addiction Research & Therapy*, 4(5), e188. doi: 10.4172/2155-6105.1000e118.
- Güleç, V. (2018). Aile İlişkilerinin Sosyal Medya ile Birlikte Çöküşü, *Yeni Medya Elektronik Dergi*, Cilt. 2, Sayı. 2, 1, 105-120.
- Güler, M. (2019). *Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Psikolojik İyi Oluşun İncelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi, Erzincan.
- Güney, M. ve Taştepe, T. (2020). Ergenlerde Sosyal Medya Kullanımı ve Sosyal Medya Bağımlılığı. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi (ASBD)*. 183-190. DOI: <https://www.doi.org/10.46971/ausbid.757713>.
- Gürbüz, S. (2019). Amos ile Yapısal Eşitlik Modellemesi. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Gürültü, E. (2016). *Lise öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılıkları ve Akademik Erteleme Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hawi, N. S. and Samaha, M. (2016). The Relations Among Social Media Addiction, Self-Esteem, and Life Satisfaction in University Students, *Social Science Computer Review*, August 10: 1-10.
- Hayır, C. (2019). Lise Öğrencilerinin İnternet Ortamında Fazla Vakit Geçirme Nedenleri Üzerine Bir İnceleme: İstanbul Köy Hizmetleri Anadolu Lisesi Örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (2) , 522-536.
- Hazar M., (2011). Sosyal Medya Bağımlılığı- Bir Alan Çalışması, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 32.

- Hinduja, S. and Patchin, J. W. (2014). What is Cyberbullying?. Cyberbullying Research Center. Retrieved September 7, 2015 from <http://cyberbullying.org/what-is-cyberbullying/>.
- Hinduja, S. and Patchin, J.W. (2010). "Cyberbullying research."Cyberbullying Research Center[Çevrimiçi:www.Cyberbullying.us].Erişim Tarihi:18.10.2011.
- Hinduja, S., and Patchin, J. W., (2010). Bullying, Cyberbullying, and Suicide, *Archives of Suicide Research*, 14: 3, 206 – 221.
- Horzum, M, Ayas, T. (2014). Orta Öğretim Öğrencilerin Psikolojik Belirtilere Göre Sanal Zorba ve Sanal Mağdur Düzeylerinin Yordanması. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 1(2), 21-36.
- Horzum, M. B. (2010). Öğretmenlerin web 2.0 Araçlarından Haberdarlığı, Kullanım Sıklıkları ve Amaçlarının Çeşitli Değişkenler Açısında İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 603-634.
- Horzum, M. B. ve Ayas, T. (2013). İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ve Aile İnternet Tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4(39), 46-57.
- İlgaz, M. (2018), Sosyal Medya Bağımlılığı: Lise Ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, *Turkish Journal of Marketing* 3(3): 238- 257 doi: <http://dx.doi.org/10.30685/tujom.v3i3.63>.
- İliş, A. (2018). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- İnce, M., ve Koçak, M. C. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları: Necmettin Erbakan Üniversitesi Örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 736-749.
- İnselöz, N. ve Uçanok, Z. (2013). Ergenlerde Sanal Zorbalık: Nedenler, Duygular ve Baş Etme Yollarının Niteliksel Analizi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16(32), 20-44.
- Jones, M., "The Complete History of Social Media: A Timeline of the Invention of Online Networking", *History Cooperative*, June 16, 2015, <https://historycooperative.org/the-history-of-social-media/>. Accessed April 15, 2021.
- Kandell, J.J. (1998) Internet Addiction On Campus: The Vulnerability of College Students. *Cyber Psychology & Behavior*, 1; 11-17.
- Kaplan, A. M., ve Haenlein, M. (2010). Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *Business Horizons* (53), 59-68.

- Kaplan, N. (2016). *Ortaokul Öğrencilerinde İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sağlık Üzerine Etkilerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir.
- Karaca, M, Mutlu, T, Gencer, G . (2021). Siber Mağduriyet: Kavramsal Bir Çalışma. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 177-191.
- Karaçor, S. (2009). Yeni İletişim Teknolojileri, Siyasal Katılım, Demokrasi. Yönetim ve Ekonomi: *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 121-131. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/yonveek/issue/13691/165705>.
- Karaiskos, D., Tzavellas, E., Balta, G., and Paparrigopoulos, T. (2010). Social Network Addiction: A New Clinical Disorder? *European Psychiatry*, 25, 855. doi:10.1016/S0924-9338(10)70846-4.
- Karagöz, Y. (2016). SPSS 23 ve Amos 23 Uygulamalı İstatistiksel Analizler. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karal, H, Kokoç, M. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Ağ Siteleri Kullanım Amaçlarını Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 1 (3), 251-263. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/turkbilmate/issue/21562/231430>.
- Karaman, S., Yıldırım, S. ve Kaban, A. (2008). Öğrenme 2.0 Yaygınlaşıyor: Web 2.0 Uygulamalarının Eğitimde Kullanımına İlişkin Araştırmalar ve Sonuçları, *XIII. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Karasar, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemi (81). Ankara: Nobel.
- Karasu, F., Bayır, B. ve Çam, H.H. (2017). Üniversite Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ile Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 372- 386.
- Kılıç, E. (2019). Sosyal Kaygı Bağlamında Sosyal Medya Bağımlılığı. *Uşak Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Medya Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi*.
- Kılıçer, K., Özeke, V., ve Çoklar, A. N. (2018). Sosyal Medya Kullanıcılarına Ait Siber Davranışların İnsani Değerler Bağlamında İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 56, 19-39.
- Kılınç, İ. (2015). *Lise Öğrencilerinin Siber Duyarlılık, İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Değerlerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Kırık, A. M. (2013). Gelişen Web Teknolojileri ve Sosyal Medya Bağımlılığı. In A. Büyükaşan, A. M. Kırık (Eds.), *Sosyal Medya Araştırmaları 1: “Sosyalleşen Birey”* (77-101). İstanbul: Çizgi.

- Kircaburun, K., Kokkinos, C.M., Demetrovics, Z., Király, O., Griffiths, M.D., and Çolak, T.S. (2018). Problematic Online Behaviors Among Adolescents and Emerging Adults: Associations Between Cyberbullying Perpetration, Problematic Social Media Use, and Psychosocial Factors. *International Journal of Mental Health and Addiction*. Epub Ahead of Print. <https://doi.org/10.1007/s11469-018-9894-8>
- Korkmaz, Ö. (2020). Sosyal Medya Bağımlılığı: Bayburt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2), 237-250. DOI: 10.47140.
- Kowalski, R. M. ve S. P. Limber. (2007). Electronic Bullying Among Middle Students. *Journal Of Adolescent Health*, Cilt:41, Sayı:6, 22-30.
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., and Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*, 140(4), 10.
- Kowalski, R. M., Limber, S. P. and Agatston, P. W. (2008). Cyber bullying. *British Journal of Developmental Psychology*, 24, 801-821.
- Köroğlu, O. ve Tutgun Ünal, A. (2013). Öğretmen adaylarının sosyal ağları benimseme düzeyleri ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki. *Yeni Medya Kongresi*, Kocaeli.
- Köseoğlu, Ö. (2012). Sosyal Ağ Sitesi Kullanıcılarının Motivasyonları: Facebook Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk İletişim*, 7 (2): 58-81.
- Kurt, A, Avcı, E. (2020). Binomial (Oran) Verilerin Meta-Analizi: Türkiye'deki İnternet Bağımlılık Oranının Belirlenmesi. *Erzincan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 13 (3) , 1050-1068 . DOI: 10.18185/erzifbed.712013.
- Kuss, D. J. and Griffiths, M. D. (2011). Online Social Networking and Addiction-A Review of the Psychological Literature. *International Journal of Enviromental Research and Public Health*, 8 (9), 3528-3552.
- Kwan, G. C. E., and Skoric, M. M. (2012). Facebook Bullying: An Extension of Battles in School. *Computers in Human Behavior*, 29(1), 16-25.
- Leung, A. N. M., Wong, N., and Farver, J. M. (2017). Cyberbullying in Hong Kong Chinese Students: Life Satisfaction, and The Moderating Role Of Friendship Qualities On Cyberbullying Victimization and Perpetration. *Personality and Individual Differences* 133. 7-12.
- Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools: A Research of Gender Differences. *School Psycholog International*, 27, 157-170.
- Li, Q. (2007). New Bottle Old Wine: A Research Cyberbullying in Schools. *Computers in Human Behavior*, 23, 1777-1791.

- Lietsala, K., ve Sirkkunen, E. (2008). *Social Media: Introduction to The Tools and Processes of Participatory Economy*. Tampere, Finlandiya: Tampere University Press.
- Livingstone, S., Mascheroni, G., Dreier, M., Chaudron, S. and Lagae, K. (2015) How parents of young children manage digital devices at home: The role of income, education and parental style. London: E.U. Kids Online, LSE.
- Longstreet, P. and Brooks, S. (2017). Life satisfaction: A Key To Managing İnternet & Social Media Addiction. *Technology in Society* (50), 73-77.
- MacDonald, C. D., and Roberts-Pittman, B. (2010). Cyberbullying Among College Students: Prevalence and Demographic Differences. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9, 2003–2009. doi:10.1016.
- Manap A. (2012). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri ve Siber Zorbalık: Samsun İli Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2011). Yapısal Eşitlik Modellemesi Amos Uygulamaları. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Mishna, F., Cook, C., Gadalla, T., Daciuk, J., and Solomon, S. (2010). Cyber Bullying Behaviors Among Middle and High School Students. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80(3), 362–374.
- Mishna, F., Saini, M., and Solomon, S. (2009). Ongoing and Online: Children and Youth's Perceptions of Cyberbullying. *Children and Youth Services Review*, 31, 1222–1228. doi:10.1016/j.childyouth.2009.05.004.
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., Wolak, J., Ybarra, M. L., and Turner, H. (2011). Youth İnternet Victimization in a Broader Victimization Context. *Journal of Adolescent Health*, 2, 128-134.
- Muller, R. D., Skues, J. L., and Wise, L. Z. (2017). Cyberbullying in Australian Primary Schools: How Victims Differ in Attachment, Locus of Control, Self-Esteem, and Coping Styles Compared to Non-Victims. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 27(1), 85-104.
- Nedim-Bal, P., ve Kahraman, S. (2015). The Effect of Cyber Bullying Sensibility Improvement Group Training Program on Gifted Students. *Journal of Gifted Education Research*, 3(2). 48-57.
- Netrawati, N., Wulandari, R., Karneli, Y., and Syukur, Y. (2020). The Analysis of Social Media Addiction Level on Adolescents. *International Journal of Research in Counseling and Education*, 4(1), 46-50, doi: <http://doi.org/10.24036/00347za0002>.
- Nocentini, A., Calmaestra, J., Schultze-Krumbholz, A., Scheithauer, H., Ortega-Ruiz, R., Menesini, E. (2010). Cyberbullying: Labels, Behaviours and Definition in Three European Countries. *Australian Journal of Guidance & Counselling*, 20 (2), 129- 142.

- Olweus, D. (1994). Bullying at School: Basic Facts and Effects of a School Based Intervention Program. *Journal of Child Psychology Psychiatry*, 35, 1171-1190.
- Onat, F. & Alikılıç Ö. A. (2008). Sosyal Ağ Sitelerinin Reklam ve Halkla İlişkiler Ortamları Olarak Değerlendirilmesi. *Journal of Yaşar University*, 3(9), 1111-1143.
- Oxford (2017). Definition of FoMO. Erişim Tarihi: 17 Mart 2021, <https://www.lexico.com/definition/fomo>.
- Ögel K. (2010). Sigara, Alkol ve Madde Kullanım bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme. Yeniden Yayınları, İstanbul.
- Öksüz, Ö. (2019). *Cinsiyetin İnternet Bağımlılığı, Problemlili İnternet Kullanımı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Değişkenleri Üzerine Etkisi: Bir Meta Analiz Çalışması*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öner, K. (2015). *Lise Öğrencisi Ergenlerde Depresyon, İnternet Bağımlılığı ve İlişkili Faktörler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Özdemir, M. ve Akar, F. (2011). Lise Öğrencilerinin Siber-Zorbalığa İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17 (4), 605-626.
- Özdemir, Z. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı, *Beykoz Akademi Dergisi*, 7(2), 91-105.
- Özer, G. (2016). *Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık Yaşama Düzeyleri İle Siber Zorbalığın Öğrenciler Üzerindeki Etkileri ve Öğrencilerin Siber Zorbalıkla Baş Etme Stratejileri* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özmen, B. (2019). *Genç Erişkinlerde Bağlanma Biçimi İle Sosyal Medya Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Papacharissi, Z. and Rubin, A. M. (2000). Predictors of Internet Use, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 44 (2), 175-196.
- Passant, A., Bojars, U., Breslin, J. G., Hastrup, T., Stankovic, M., & Laublet, P. (2010). An overview of SMOB 2: Open, Semantic and Distributed Microblogging. In *4th International Conference On Weblogs and Social Media* (pp. 303–306). ICWSM.
- Patchin J. W. and Hinduja S. (2006). Bullies Move Beyond The School Yard: A Preliminary Look at Cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*. 4(2):148-169.
- Patchin, J. W., and Hinduja, S. (2016). *Bullying Today: Bullet Points and Best Practices*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

- Patchin, J.W., and Hinduja, S. (2015). Measuring cyberbullying: Implications for research. *Aggression and Violent Behavior*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.avb.2015.05.013>.
- Peker, A. (2013). İnsani Değerler Yönelimli Psikoeğitim Programının Problemlili İnternet Kullanımı ve Siber Zorbalık Üzerindeki Etkisi.(Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Peker, A. (2014). Ergenlerin siber zorbalıkla başa çıkma davranışlarının cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 1, 1-15.
- Peker, A. (2015). Negatif Duygunun Siber Zorbalık ve Mağduriyete İlişkin Yordayıcı Rolünün İncelenmesi . *Kastamonu Eğitim Dergisi* , 23 (4) , 1633-1646 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefdergi/issue/22597/241370>
- Peker, A. ve Eroğlu, Y. (2010). Erkek Öğrencilerde Siber Zorba ve Kurban Olmanın Yordayıcısı Olarak İnternet Bağımlılığı. 4. *Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu Kongresi'nde sunulmuş bildiri*, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Peker, A., Eroğlu, Y. ve Ada, Ş. (2012). Ergenlerde Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin Yordayıcılarının İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 185-206.
- Peker, A., Eroğlu, Y., ve Çitemel, N. (2012). Boyun Eğici Davranışlar ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkide Cinsiyetin Aracılığının İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. (9) 1, 205–221.
- Pekşen Süslü, D. (2016). *Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Benlik Saygısı, Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi* (Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Pituch, K. A., and Stevens, J. P. (2012). *Applied multivariate statistics for the social sciences*: Routledge.
- Polat, Z. D., ve Bayraktar, S. (2016). Ergenlerde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ile İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, (1) 115- 132.
- Przybylski, A. K., Murayama, K., DeHaan, C. R., & Gladwell, V. (2013). Motivational, Emotional, and Behavioral Correlates of Fear of Missing Out. *Computers in Human Behavior*, 29(4), 1841–1848.
- RTÜK ve MEB Talim ve Terbiye Kurulu (2006). İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim programı ve Kılavuzu, (E. Tarihi: 11 Eylül 2020), www.medyaokuryazarligi.gov.tr.
- RTÜK, (2016). Medya Okuryazarlığı Araştırması, (E. Tarihi: 11 Eylül 2020) www.rtuk.gov.tr).

- Satıcı, B. (2019). Sosyal Medya Bağımlılığı ve İyilik Hali: Romantik İlişkilerde Mükemmeliyetçiliğin Aracılık Rolü. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14 (20), 699-727. DOI: 10.26466/opus.597950.
- Schenk, A. M., & Fremouw, W. J. (2012). Prevalence, Psychological Impact, and Coping of Cyberbully Victims among College Students. *Journal of School Violence*, 11, 21–37. doi:10.1080/15388220.2011.630310.
- Semerci, A. (2017). Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Mağduriyet Durumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1285-1300.
- Serin, H. (2012). *Ergenlerde Siber Zorbalık/Siber Mağduriyet Yaşantıları ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Görüşleri*. (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Shariff, S. (2004). Keeping Schools Out of Court: Legally Defensible Models of Leadership to Reduce Cyber-Bullying. *Educational Forum, Delta Kappa Pi*. 68(3) 222 – 233.
- Shariff, S. (2005). Cyber-dilemmas in the New Millennium: School Obligations to Provide Student Safety in a Virtual School Environment. *McGill Journal of Education*, 40(3), 457–477.
- Siberay, (2020). Siber Zorbalık. <https://www.siberay.com/siber-zorbalik>.
- Silkü-Bilgili, H.A. (2018). Sosyal Medya Kullanımı ile Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Ege Üniversitesi Örneği, *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4): 351-369.
- Sliva, J. (2002). Developing a Mathematical Community Using an Electronic Discussion Forum in an Elementary Mathematics Methods Course. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education* [Online serial], 2(1), 81-96.
- Slonje, R. and Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another Main Type of Bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, 147–154.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., and Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its Nature and Impact in Secondary School Pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 376–385.
- Smith, P.K., Mahdavi, J., Carvalho, M., & Tippett, N. (2006). An Investigation Into Cyberbullying, Its Forms, Awareness and Impact, and The Relationship Between Age and Gender in Cyberbullying. *Research Brief No. RBX03-06*. London: DfES.
- Suler, J. (2004). The Online Disinhibition Effect. *CyberPsychology & Behavior*, 7, 321–326.

- Süslü, D. P. ve Oktay, A. (2018). Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetle İlişkili Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(4), 1877-1895.
- Tanrıverdi, H. ve Sağır, S. (2014). Lise Öğrencilerinin Sosyal Ağ Kullanım Amaçlarının ve Sosyal Ağları Benimseme Düzeylerinin Öğrenci Başarısına Etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(18), 776-821.
- Taşçı, B., ve Ekiz, S. (2018). Serbest Zaman Aktivitesi Olarak Sosyal Medya Bağımlılığı. 2. *Uluslararası İletişimde Yeni Yönelimler Konferansı: Eğlence ve Ürün Yerleştirme*. s. 224-235.
- Taştekin, E, Bayhan, P. (2018). Ergenler Arasındaki Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin İncelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 5 (2) , 21-45. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ojtac/issue/41898/392522>.
- Taştekin, E. (2016). *Ergenlerin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygısı ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkiler*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tektaş, N., (2014). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Ağları Kullanımlarına Yönelik Bir Araştırma, *Tarih Okulu Dergisi*, 7, (17), s. 851-870.
- Tokunaga, R.S. (2010). Following You Home From School: A Critical Review and Synthesis of Research on Cyberbullying Victimization. *Computers in Human Behavior*, 26, 277-287.
- Topcu, Ç. (2008). *The Relationship of Cyber Bullying to Empathy, Gender, Traditional Bullying, İnternet Use and Adult Monitoring* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Topçu Uzer, Ç. ve Tanrıku, İ. (2017). Siber Zorbalığı Önleme ve Müdahale Programları:Ulusal Bir Alanyazın Taraması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(30), 1-17.
- Topçu, Ç.& Baker, Ö.E. (2016). Zorbalığa Uğrayan Ergenlerin Yardım Alma Davranışı ve Yardım Kaynakları. *Ege Eğitim Dergisi*,17(1), 127-145.
- Tuğ Karoğlu, T, Çılğın, M. (2020). Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalığı ve Siber Mağduriyeti Üzerine Bir Çalışma. *Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 3 (1) , 344-355. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/josse/issue/54491/689282>.
- Tunca, G, Geleri, G. (2020). Okul Türleri Açısından Ergenlerde Siber Zorbalık ve Mağduriyet Durumlarının Araştırılması. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 9 (1), 10-18. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ssrj/issue/52042/661794>.

- Tutgun-Ünal, A., Deniz, L. (2020). Sosyal Medya Kuşaklarının Sosyal Medya Kullanım Seviyeleri ve Tercihleri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15 (22), 1289-1319. DOI: 10.26466/opus.626283.
- Tutgun-Ünal, A. (2020). Social Media Addiction Of New Media and Journalism Students. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 19(2), 1-12.
- Türkiye İstatistik Kurumu-TUIK (2018). Hane Halkı Bilişim Teknolojilerini Kullanım Araştırması. [Çevrim-içi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27819>].
- Türkiye İstatistik Kurumu-TUIK (2020). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, Erişim: <http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=24862>
- Türkiye İstatistik Kurumu-TUIK 2019. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2019. <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30574> (Erişim Tarihi: 27.04.2020)
- UNICEF (2019). "Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu", <https://www.unicef.org>, Erişim Tarihi: 29.09.2019.
- Urfalı, S.O. (t.y.). Sosyal Medya ve Siber Zorbalık. <http://blog.umut.org.tr/?s>.
- Uysal Atabay, E. (2020). *Lise Öğrencilerinin Yaşam Memnuniyeti Yeme Bozukluğu ve Sosyal Medya Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Ünal, A. T. (2015). *Sosyal Medya Bağımlılığı Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Ünver, H. (2016). *Siber Zorbalık ile Problemlili İnternet Kullanımı ve Riskli İnternet Davranışı Arasındaki İlişki ve Bu Değişkenlerin Çeşitli Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ünver, H. ve Koç, Z. (2017). Siber Zorbalık ile Problemlili İnternet Kullanımı ve Riskli İnternet Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Journal of Turkish Educational Sciences*, 15(2), s.117-140.
- Vandebosch, H., and Van Cleemput, K. (2009). Cyberbullying Among Youngsters: Profiles Of Bullies and Victims. *New Media & Society*, 11, 1349–1371.
- We Are Social and Hootsuite (2020). Digital 2020: Global Digital Overview, <https://wearesocial.com/digital-2020> (Erişim Tarihi: 18.04.2020).
- Whiting, A. and Williams, D. (2013), Why People Use Social Media: a Uses and Gratifications Approach, *Qualitative Market Research*, 16(4) 362-369.
- Willard, N. (2005). Educator's Guide to Cyberbullying and Cyberthreats, Retrieved 12 December 2014.

- Willard, N. (2007a). The Authority and Responsibility of School Officials in Responding to Cyberbullying. *Journal of Adolescent Health*, 41, 64-65.
- Williams, K. R. and Guerra, N. G. (2007). Prevalence and Predictors of Internet Bullying. *Journal of Adolescent Health*, 41, 14-21.
- Wolak, J., Mitchell, K., and Finkelhor, D. (2007). Does Online Harassment Constitute Bullying? An exploration of online harassment by known peers and online-only contacts. *Journal of Adolescent Health*, 41, S51-S58.
- Wu, Pi-Chu (2013). Addictive Behavior in Relation To The Happy Farm Facebook Application, *Social Behavior and Personality*, 41(4), 539-554.
- Yarar, Y. (2019). *Lise öğrencilerinin iyi oluş düzeyleri ile siber zorbalık siber mağduriyetleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Yaşlıoğlu, M . (2017). Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması . *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 74-85. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/iuisletme/issue/32177/357061>
- Yayla, H. (2018). Kullanımlar ve Doyumlar Bağlamında Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımı: Instagram Örneği. *Selçuk İletişim*, 11 (1), 40-65. DOI: 10.18094/josc.346756.
- Ybarra, M. L., and Mitchell, K. J. (2004). Online Aggressor/Targets, Aggressors, and Targets: a Comparison of Associated Youth Characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 1308-1316.
- Ybarra, M., Mitchell, K. J., Wolak, J., and Finkelhor, D. (2006). Examining Characteristics and Associated Distress Related to Internet Harassment: Findings from The Second Youth Internet Safety Survey. *Pediatrics*, 118, 1169-1177.
- Yenilmez, K., Ersoy, M. (2012). Web Temelli Forumlarda Matematik ve Eğitime İlişkin Yapılan Tartışmalar Üzerine Bir İnceleme. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*. Vol.3No.3(2012), 148-160.
- Yıldırım Ş., Özdemir M. ve Alparslan E. (2018). Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı Çerçevesinde Bir Sosyal Paylaşım Ağı İncelemesi: Facebook Örneği. *Intermedia International e-Journal*, 5 (8), 42-65.
- Yıldız, A. ve Demir, M. F. (2016). Üniversite Öğrencilerinin İnternet ve Sosyal Medya Kullanım Amaçlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17(37), 18-36.
- Yıldız, E. ve Koçak, O. (2020). Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 1102-1126.

- Yılmazsoy, B. ve Kahraman, M. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı İle Sosyal Medyayı Eğitsel Amaçlı Kullanımları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Facebook Örneği. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 6(1), 9-20.
- Young, K. (1996). Internet Addiction; The Emergence of New Clinical Disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 1; 237-244.
- Yüksel Şahin, F. ve Öztoprak, Ö. (2019). Ergenlerin Sosyal Medya Bağımlılığı Düzeylerinin Benlik Saygısına Göre İncelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi (Özel Sayı)*, 363- 377.

EKLER

EK-A

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma İstanbul Gelişim Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Merve Akgün tarafından yürütülen bir tez çalışmasıdır. Çalışmanın amacı, lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisinin incelenmesidir. Aşağıda görmüş olduğunuz anket yapılan bu akademik çalışmaya destek amacı ile hazırlanmıştır. Bilgileriniz hiçbir şekilde kimseyle paylaşılmayacaktır. Elde edilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçla kullanılacaktır. Sorulara dürüst ve samimi yanıtlar vermeniz araştırmanın doğru sonuçlara ulaşması açısından oldukça önemlidir.

Araştırmaya katıldığınız ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederim

Psikolog

Merve Akgün

Yaşınız .....

Cinsiyetiniz Kadın Erkek

Sınıfınız 9 10 11 12

Öğrenim Gördüğünüz Okul Türü Fen Anadolu Meslek İmam hatip Diğer

Annenizi Eğitim Durumu

Babanızın Eğitim durumu

Okur-Yazar

Okur-yazar

ortaokul

ortaokul

lise

lise

üniversite

üniversite

yüksek lisans

yüksek lisans

- İletişim teknolojilerinden hangilerine sahipsiniz?

Telefon Tablet Bilgisayar

- Evinizde internet var mı?

evet hayır

- Sosyal medya hesaplarından hangilerine sahipsiniz? Birden fazla işaretleyebilirsiniz
- Facebook İnstagram Twitter Snapchat Swarm Youtube Linkledin
- Google + Foursquare Pinterest Diğer..... yazınız
- Ne kadar süredir sosyal medya kullanıyorsunuz?
- 1 Yıldan az 1-3 Yıl 4-6 Yıl 7 Yıl ve üzeri
- Sosyal medyada günde ortalama ne kadar zaman geçiriyorsunuz ?
- 1 Saatten az 1-3 Saat 4-6 Saat 7 saat ve üzeri
- İnternette geçirdiğiniz zaman anneniz babanız veya ailenizden herhangi biri tarafından denetleniyor mu ?
- Evet Hayır
- Sosyal medyayı hangi amaçla kullanıyorsunuz?
- Sohbet etmek için.
- Yeni kişilerle tanışmak için.
- Diğer insanlar tarafından tanınmak için.
- Beğendiğim şeyleri (resim, video, not vb.) paylaşmak için.
- Oyun oynamak için.
- Başkalarının durumlarına veya paylaşımlarına yorum yazmak/beğenmek için.
- Müzik dinlemek/paylaşmak için.
- Marka/ürünler hakkında bilgi almak için.
- Bilgi/haber araştırmak için.
- Ünlü kişilerin sayfalarını takip etmek için.
- Diğer insanların profillerine bakmak için.
- İlgimi çeken gruplara üye olmak veya bir grubu takip etmek için
- Kendinizi sosyal medya bağımlısı olarak görüyor musunuz?
- evet hayır
- Toplumu sosyal medya bağımlısı olarak görüyor musunuz?
- evet hayır

Arıca, Kinay & Tanrıku (2011)

Siber Zorbalık Ölçeği (Cyber-Bullying Scale-CBS)
(Ergen Formu)

Sevgili Gençler,

Aşağıda günlük yaşamda internet ve cep telefonları üzerinde gençler arasında görülen bazı davranışlar yazılmıştır. Lütfen bu davranışları tek tek okuyunuz. **Okuduğunuz davranışı son altı aylık dönemi düşünerek cevaplayınız.** Eğer okuduğunuz davranışı "hiçbir zaman yapmam" diyorsanız "**Hiçbir Zaman**" yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranışı "bazen yaparım" diyorsanız "**Bazen**" yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranışı "çoğu zaman yaparım" diyorsanız "**Çoğu Zaman**" yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranışı "her zaman yaparım" diyorsanız "**Her Zaman**" yazısını işaretleyin. Çalışmamıza destek olduğunuz için teşekkür ederim.

1	İnternette başkasının adını kullanarak e-mail hesabı (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) açarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
2	Facebook, Twitter gibi sitelerde başkalarının adını gizlice kullanarak hesap açarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
3	İnternette arkadaşlarımın ya da başka kişilerin kişisel bilgilerini kullanırım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
4	İnternette başka kişilere virüslü mesaj (e-mail) gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
5	Arkadaşlarımın şifrelerini onların haberi olmadan internette kullanırım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
6	İnternette arkadaşlarımın şifrelerini kullanarak gizlice e-mail (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) adreslerine girmeye çalışırım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
7	İnternette arkadaşlarımın şifrelerini kullanarak gizlice onların oyunlarına girmeye çalışırım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
8	İnternette başka kişilere onları tehdit eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
9	İnternette başka kişilere ya da arkadaşlarıma onların hoşlanmayacağı mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
10	İnternette başka kişilerin ya da arkadaşlarımın fotoğraflarını izinlerini almadan farklı sitelerde yayınlıyorum.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
11	İnternette başka kişilerin ya da arkadaşlarımın fotoğraflarını onların iznini almadan mesaj (e-mail) ile diğer kişilere gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
12	İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili onların hoşlanmayacağı haberler yayınlıyorum.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
13	İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili gerçek olmayan söylentiler yayarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
14	İnternette başka kişilere ya da arkadaşlarıma hakaret eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
15	İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla alay ederim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
16	İnternette arkadaşlarıma ya da başkalarına hoşlanmayacakları kötü isim ya da lakap takarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman

17	Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri internette ya da cep telefonunda rahatlıkla söylerim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
18	Cep telefonundan başka kişilere onları tehdit eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
19	Cep telefonundan başka kişilerin fotoğraflarını onların iznini almadan diğer kişilere gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
20	Cep telefonundan başka kişilere onların hoşlanmayacağı mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
21	Cep telefonunu kullanarak başka kişilerle ilgili gerçek olmayan söylentiler yayarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
22	Cep telefonundan başka kişilere hakaret eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
23	Cep telefonunu kullanarak başka kişilerle alay ederim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
24	Telefonla başkalarını arayarak onları rahatsız ederim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman

Siber Mağdur Ölçeği (Cyber-Victimization Scale-CVS)
(Ergen Formu)

Sevgili Gençler,

Aşağıda günlük yaşamda internet ve cep telefonları üzerinden gençlerin yaşayabildiği bazı davranışlar yazılmıştır. Lütfen bu davranışları tek tek okuyunuz. Bu yazılarda "**bir başkası**" ya da "**başka kişiler**" şeklinde tanımlanan kişi sizin arkadaşınız olabilir ya da o kişiyi hiç tanımıyor da olabilirsiniz. Eğer okuduğunuz davranış "bana hiçbir zaman yapılmadı" diyorsanız "**Hayır**" yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranış "bana daha önce yapıldı" diyorsanız "**Evet**" yazısını işaretleyin. Çalışmamıza destek olduğunuz için teşekkür ederim.

1	İnternette bir başkası benim adımı kullanarak kendisine e-mail hesabı (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) açtı.	EVET	HAYIR
2	Facebook, Twitter gibi sitelerde bir başkası gizlice benim adımı kullanarak hesap açtı.	EVET	HAYIR
3	İnternette arkadaşlarım ya da başka kişiler benim kişisel bilgilerimi kullandı.	EVET	HAYIR
4	İnternette arkadaşlarım ya da başka kişiler bana virüslü mesaj (e-mail) gönderdi.	EVET	HAYIR
5	Arkadaşlarım ya da başka kişiler benim haberim olmadan internette benim şifrelerimi kullandı.	EVET	HAYIR
6	Arkadaşlarım ya da başka kişiler internette benim şifrelerimi kullanarak gizlice e-mail (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) adreslerime girmeye çalıştılar.	EVET	HAYIR
7	İnternette şifrelerimi kullanarak gizlice oyunlarım girmeye çalıştılar.	EVET	HAYIR
8	İnternette beni tehdit ettiler.	EVET	HAYIR
9	İnternette bana hoşlanmayacağım mesajlar gönderdiler.	EVET	HAYIR
10	İnternette benim iznim olmadan bazı sitelerde fotoğraflarımı yayınladılar.	EVET	HAYIR
11	İnternette fotoğraflarımı benim iznim olmadan mesaj (e-mail) ile diğer kişilere gönderdiler.	EVET	HAYIR
12	İnternette benimle ilgili hoşuma gitmeyen haberler yayınladılar.	EVET	HAYIR
13	İnternette benimle ilgili gerçek olmayan söylentiler yaydılar.	EVET	HAYIR
14	İnternette bana hakaret eden mesajlar gönderdiler.	EVET	HAYIR
15	İnternette benimle alay ettiler.	EVET	HAYIR
16	İnternette bana kötü isim ya da lakap taktılar.	EVET	HAYIR
17	Yüzüme karşı söylemedikleri şeyleri internette ya da cep telefonunda rahatlıkla bana söylediler.	EVET	HAYIR

18	Cep telefonundan bana tehdit eden mesajlar gönderdiler.	EVET	HAYIR
19	Cep telefonundan benim fotoğraflarımı diğer kişilere izinsiz gönderdiler.	EVET	HAYIR
20	Cep telefonundan bana hoşuma gitmeyen mesajlar gönderdiler.	EVET	HAYIR
21	Cep telefonunu kullanarak benimle ilgili gerçek olmayan söylentiler yaydılar.	EVET	HAYIR
22	Cep telefonundan bana hakaret eden mesajlar gönderdiler.	EVET	HAYIR
23	Cep telefonunu kullanarak benimle alay ettiler.	EVET	HAYIR
24	Telefonla beni arayarak rahatsız ettiler.	EVET	HAYIR

SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ (SMBÖ)

Aşağıda sosyal medya kullanımına yönelik ifadeler yer almaktadır. İfadelerin size ne derece uyduğunu, sütunda bulunan derecelendirme kısmına işaretleyerek belirtiniz.

Maddeler No	Maddeler	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
1	Sosyal medya hesaplarımdaki bildirimleri kontrol etmekten kendimi alıkoyamam.					
2	Sosyal medyada gezinirken zamanın nasıl geçtiğini fark etmem.					
3	Sosyal medyadaki paylaşımlarıma aldığım beğeni sayısı arttıkça kendimi daha iyi hissederim.					
4	Sosyal medyada gün geçtikçe daha fazla zaman harcıyorum.					
5	Kendimi yalnız hissettiğimde sosyal medyada gezinirim.					
6	Uyandığımda ilk olarak sosyal medya hesaplarımı kontrol ederim.					
7	Sosyal medya nedeniyle yapmam gereken iş/ödevi zamanında bitiremem.					
8	Gece uyumadan önce sosyal medyada gezinirim.					
9	Sosyal medyada çok zaman harcadığımdan dolayı sağlık problemleri (göz ağrısı, boyun ağrısı, elde uyuşma ve ağrı gibi) yaşıyorum.					
10	Belli bir süre sosyal medyaya giremediğimde sosyal medyaya girme isteği hissederim.					
11	Okuldayken, sosyal medyada neler olduğu düşüncesi zihnimi meşgul eder.					
12	Kapattığım/dondurduğum sosyal medya hesaplarımı planladığımdan daha önce tekrar açarım.					
13	Uzun süre sosyal medyaya girmeden yapamam.					
14	Sosyal medyada gezinmek, gerçek yaşamımdaki etkinliklerden daha eğlencelidir.					
15	Okul başarımları olumsuz etkilemesine rağmen sosyal medyayı kullanmaktan vazgeçmem.					
16	Sosyal medyada paylaşım yapmadan önce, onu uzun süre zihnimde tasarlarım.					
17	Yapmam gereken iş/ödevim olduğunda sosyal medyaya girmek için kendimi zor tutarım.					
18	Bir işi/ödevi yaparken sosyal medyada olup bitenleri düşündüğümünden dolayı işime/ödevime odaklanamam.					
19	Sosyal medyada harcadığım zamanı azaltmayı başaramam.					
20	Bir işe başlamadan önce sosyal medya hesaplarımı kontrol ederim.					
21	Sosyal medyada gezinirken kendimi iyi hissederim.					
22	Sosyal medyada ne kadar zaman harcadığımı ailemden sakladığım olur.					
23	Sosyal medya kullanımını bırakmak veya azaltmak için yaptığım şeyler sonuçsuz kalır.					
24	Sosyal medya olmazsa hayat sıkıcı olur.					